

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור בשימוש מסחרי

וספרי ויקיטקסט תחת רשיון GNU Free Doc. License

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקיטקסט על פ' הרמב"ם

משנה מסכת פסחים (מ)

פרק א • פרק ב • פרק ג • פרק ד • פרק ה • פרק ו • פרק ז • פרק ח • פרק ט • פרק י

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#)

פרק ח

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ט

משנה א משנה ב משנה ג משנה ד משנה ה משנה ו משנה ז משנה ח
משנה ט משנה י משנה יא

פרק י

משנה א משנה ב משנה ג משנה ד משנה ה משנה ו משנה ז משנה ח
משנה ט

א

פרק

פרק א - משנה א

אור לאַרְבַּעַה עָשָׂר, בּוֹדְקִין אֶת הַחֶמֶץ לְאֹר
הַיָּר. כָּל מְקוֹם {ג} שֶׁאִין מְכַנְיָסִין בוֹ חֶמֶץ אִין
צָרִיד בְּדִיקָה. וְלָמָּה אָמְרוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת
בַּמִּרְתֵּף, מְקוֹם שֶׁמְכַנְיָסִין בוֹ חֶמֶץ. בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמִּרְתֵּף. וּבֵית
הַלֵּל אוֹמְרִים, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהֵן
הַעֲלִיוֹנוֹת:

ר"ע מברטנורה **אור לארבעה עשר**. ליל שלמחרתו יהיה ארבעה עשר. וקורא התנא ללילה אור כדרך שקורין לעור סגי נהור, ולישנא מעליא נקט: **בודקין את החמץ**. אית דמפרשי טעמא דבדיקה כדי שלא יעבר על בל יראה ובל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואף על גב דבבטול בעלמא סגי **א**, חישינן שפא ימצא גלוסקא יפהפיה וימלך על בטולו **ב** ויחשב עליה לאכלה, ויעבר עליו על בל יראה ובל ימצא, הלכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ואית דאמרי טעמא דבדיקה גזרה שפא ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בידל ממנו כל שאר ימות השנה: **לאור הנר**. בגמרא יליף דבדיקת חמץ צריכה שתהא לאור הנר, מדכתיב הכא (שמות יב) שאר לא ימצא, וכתיב התם (בראשית מ) וימצא הגביע, מה מציאה האמורה שם על ידי חפוש, שנאמר ויחפש וכו' וימצא, אף מציאה האמורה כאן על ידי חפוש, וחפוש הוי בנר דכתיב (משלי כ) נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן. ותקנו הבדיקה בלילה מפני שבלילה כל העם מצויים בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום, דשרגא בטהרא למאי מהניא. ומיהו אם לא בודק ליל ארבעה עשר ובודק בארבעה עשר שחרית צריך שיבדק נמי לאור הנר: **ולמה אמרו**. לקמן במתניתין: **שתי שורות**. של חביות הסדורות זו על גבי זו במרתף של יין צריך לבדק ביניהן, אחר שאמרנו כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך לבדק, למה הצריכו לבדקו. ומשני, לא אמרו אלא במרתף שמכניסין בו חמץ, כמו מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו, ופעמים שהשמש עומד למזג ופתו בידו, וכשהיין כלה נכנס במרתף להביא יין: **שתי שורות על פני המרתף**. דרך אוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאין כל קרקעית המרתף, וחוזרין ומניחין חבית על חבית, כשורות התחתונות כך שורות העליונות עד שמי קורה **ד**. ושתי שורות שאמרו בית שמאי הם שורה חיצונה מן הארץ עד שמי קורה, וחוזר ובודק החביות העליונות על פני ארכו ורחבו **ה** של מרתף, נמצאו שתי שורות כמין גא"ס יונית **ו**, שורה אחת בזקיפה ושורה אחת בשכיבה: **שתי שורות החיצונות**. השורה העליונה הסמוכה לשמי קורה הרואה פני הפתח **ז**, ושלמטה הימנה. ואותן שלפנים אינו בודק כלל. ומן החיצונות אינו בודק אלא שתי העליונות בלבד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **א** דילפינן מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה. רש"י: **ב** כלומר דכמו שבבטול בעלמא דהינו שיחשב בלבד כאלו הוא עפר סגי בכך אף על פי שלא הוציא בשפתיו פלום, הכי נמי במחשבה חוזר מבטולו וזוכה בה, דמחשבה מבטלת מחשבה: **ג** שאין בגמרא מפרש לאתויי כו' ואצרות יין ושמן דאין צריכים בדיקה. ואהא מקשה ולמה אמרו כו' דהא אין צריכים בדיקה, ומשני במרתף כו': **ד** פרש רש"י עד התקרה, והוא כמו שמי השמים: **ה** ארכו הוא שאמר שבודק שורה החיצונה מן הארץ, ורחבו הוא שאמר שחוזר ובודק העליונות. ועין תוספות יום טוב: **ו** ועשויה כמו כ"ף פתוחה שלנו, שורה בזקיפה ושורה עליונה בשכיבה, כאדם הבודק כתל הבית מבחוץ והגג הרואה את הקורה,

דְּהִינּוּ כָּל גַּג הַשּׁוּרוֹת. רַשִׁי: {ז} וְהָי פֶּתַח לָאוּ כְּנִגְדּוֹ מִפֶּשׁ קָאָמַר, אֶלָּא הַכֶּתֶל שֶׁהִפְתַּח בּוֹ קָרִי הַכִּי. רַשִׁי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר כו': בדיקת החמץ [צריך שיהיה] בליל י"ד אע"פ שאינו אסור בו באכילה עד חצות ליום י"ד כאשר יתבאר. ותקנו זה לפי שאור הנר בלילה יפה לבדיקה ובני אדם מצויים בבתיהם באותו העת. נקרא לילה אור כמו שקוראין דברים הרבה בהפכן וכוון בזה כדי לדבר בלישנא מעליא ולא תהיה פתיחת הספר בשם העדר מן ההעדריים ר"ל לילה: ומרתף שם אוצר היין. וזו המשנה שיעורה כך כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה. ואוצרות יין ושמן אינן צריכין בדיקה. ולמה אמרו שתי שורות במרתף וכו' ונאמר על דרך הדמיון כגון שיהיה בית מלא חביות יין באורך עשר חביות וברחבו עשר ובגבהו עשר אחת בצד אחת עד שיהיה בבית אלף חביות. בית שמאי אומרים בודק השורה כולה שהיא כנגד הפתח באורך וברוחב שהם מאה חביות והשורה כולה שהיא כנגד גג הבית באורך וברוחב והם גם כן מאה חביות וזהו ענין שתי שורות על פני כל המרתף. וב"ה אומרים שבודק שתי שורות והם עשרים חביות בלבד והוא שתי שורות אחת בצד שניה כנגד פתח הבית ומן השורות העליונות כנגד הגג זהו ענין אמרם שתי שורות החיצונות שהם העליונות: (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

אִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא גְרָרָה חֲלָדָה מִבֵּית לְבֵית
וּמִמְקוֹם לְמְקוֹם, דְּאִם כּוֹן, מִחְצָר לְחְצָר וּמֵעִיר
לְעִיר, אִין לְדַבְּרֵי סוּף:

ר"ע מברטנורה אין חוששין. כְּשֶׁבִדֵּק הַבַּיִת בְּזוּיָת זֶה וּבָא לְבִדֵּק זְוִיָת זֶה, אִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּתוּדָה שְׂבָאֲתִי לְזוֹ גְרָרָה חֲלָדָה לְמְקוֹם הַבְּדוּק וְצָרִיךְ אֲנִי לְחַזֵּר וּלְבִדֵּק, שְׁאִם בָּאֵת לְחוּשׁ לְכַדְדֵּי הָרִי גַם מִחְצָר לְחְצָר יֵשׁ לוֹמַר כּוֹן, אֲנִי בְּדִקְתִּי קִדְּם לְחֲבָרִי וּלְאַחַר בְּדִיקְתִּי הִבִּיאָה חֲלָדָה חֲמֵץ מִחְצָר חֲבָרִי לְחְצָרִי, וְאִין לְדַבְּרֵי סוּף: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית כו': גררה ענינו ידוע כמו גורר אדם מטה כסא וספסל (שבת דף כב) מגזרת הנגרים ארצה (שמואל ב יד). וחולדה גם כן ידוע: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

רבי יהודה אומר, בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר ושחרית ובשעת הבעור. וחקמים אומרים, לא בדק אור ארבעה עשר, ובדק בארבעה עשר. לא בדק בתוך המועד, ובדק לאחר המועד. ומה שמשייר {ט}, יניחנו בצנעא, כדי שלא {י} יהא צריך בדיקה אחריו:

ר"ע מברטנורה בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית. הכי קאמר, באחד משלשה פרקים הללו בלבד בודקים, ולאחר שלשה פרקים הללו אם לא בדק שוב אינו בודק: **בתוך המועד**. בשעה ששית שהוא מועד הבעור: **לאחר המועד**. עד שתחשך {ח}. ואית דמפרשי בתוך המועד, בתוך הפסח. לאחר המועד, לאחר הפסח. כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה בחמץ של היתר שנעשה לאחר הפסח. ורבי יהודה סבר לאחר הבעור, דהינו לאחר זמן אסורו של חמץ, לא בדק כלל דלמא אתי למיכל מניה. ורבנן אמרי בדק לאחר זמן אסורו, ולא חישנין דלמא אתי למיכל מניה כיון שכל עצמו מחזר עליו לשרפו. ואין הלכה כרבי יהודה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} ואיכא למידק משתחשך ואילך למה לא יבדק, ואפשר דהינו טעמא משום דאפלו רבנן מודו דכל היכא דענוש כרת אפלו מחזר עליו לשרפו חישנין דלמא אתי למיכל מניה. ולא סמכינן אהאי טעמא אלא עד שתחשך, דליכא כרת. הר"ן: {ט} שמשייר. בלילה לצרכו שיאכל בלילה גם בבקר. הר"ן: {י} שלא. דהא דתנו לעיל דאין חוששין הינו מספק. אבל הכא

אִיכָא לְמִיחַשׁ שְׁמָא תַטַּל חֲלָדָה בְּפִנְיֵנוּ וַיְהִיָּה צְרִיךְ בְּדִיקָה. גְּמָרָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רבי יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור כו' : בתוך המועד ולאחר המועד ענינו בתוך ימי החג ואחר ימי החג. ותועלת הבדיקה אחר המועד כדי שיאבדנו ולא יהנה בו כי העיקר אצלנו חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנייה. ואמרס מה שהוא משייר חוזר על תחלת המאמר והוא אמרס אור לארבעה עשר בודקין את החמץ כי מה שמשייר יניחנו בצינעא עד שיחול שעת איסור כי הוא אם הניח בלי מוצנע ומצא שחסר ממה שהניח צריך בדיקה אחרת לפי שנאמר בידוע שגררה חולדה. וטעם מחלוקת רבי יהודה וחכמים כי רבי יהודה אומר אם לא בדק בשעת איסור החמץ אינו בודק כלל דילמא אכיל מיניה. וחכמים אינן רואין בזו הגזירה לפי שהם אומרים הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מיניה ומפני זה אומרים יבדוק בתוך המועד ולאחר המועד. ואין הלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

רַבִּי מְאִיר אֹמֵר, אֹכְלִין כָּל חֲמִשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ. וְרַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֲמִשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ :

ר"ע מברטנורה וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ. וְאָף עַל גַּב דְּכָל שְׁעָה שְׁשִׁית מְדַאֲוֲרִיתָא שְׁרִיָּא **[יא]**, גְּזֵרוּ רַבָּנָן עָלֶיהָ דְלִמָּא טְעוּ וְסָבוּר עַל הַשְּׁבִיעִית שְׁהִיא שְׁשִׁית. אֲבָל הַחֲמִשִּׁית לֹא טְעוּ לְמִימַר עַל הַשְּׁבִיעִית שְׁהִיא חֲמִשִּׁית, וּמִתַּר : תוֹלִין כָּל חֲמִשׁ. וַאֲיֵנוּ אֹכְלִין, גְּזֵרָה מְשׁוּם יוֹם הַמְעַנָּן דְּטַעֲי וְסָבַר עַל הַשְּׁבִיעִית שְׁהִיא חֲמִשִּׁית. וּמִיָּהוּ לְשׁוֹרְף אֵינּוּ צְרִיךְ, וּמֵאֲכִיל לְבִהְמָתוֹ. אֲבָל שְׁשִׁית אֵף בְּהִנָּאָה אֲסוּר מְדַרְבָּנָן, גְּזֵרָה מְשׁוּם שְׁבִיעִית. וְהִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יא]** שְׁנַאֲמַר [שמות יב] אֵךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ שְׁהָרִאשׁוֹן זֶהוּ אַרְבַּעָה עָשָׂר, רֵאזִיה לְדָבָר זֶה שְׁכַתּוּב בְּתוֹרָה לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמֵץ, כְּלוּמַר עַל קִרְבּוֹ הַפֶּסַח, כִּךְ לְמַדּוּ בְּפִרוּשׁ דְּבָר

זֶה, לֹא תֹאכַל חֶמֶץ מִשְׁעָה שְׂרָאוּיָה לְשַׁחֲיִטַּת הַפֶּסַח, שֶׁהוּא בֵּין הָעֲרֵבִים וְהוּא חֲצִי יוֹם. הַרְמַב"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רבי מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש כו'. צוה השם יתברך שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם מכאן אנו לומדים שצריך להיות ביעור החמץ קודם השבעה בהכרח כדי שיהיו כל השבעה ימים מתחלתן ועד סופם לא ימצא בהם שאור. ממאמרו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם למדנו שהוא יום ארבעה עשר ויהיה ביעור החמץ בתחלת יום ארבעה עשר לולי אמרו אך ביום הראשון כי אך הוא מלת מיעוט וכאילו מיעט ואמר מה שאמרתי ביום הראשון אינו בתחילת היום אלא מקצתו. ומכלל הרמיזות לזה העיקר המקובל רוצה לומר כי ביעור החמץ במקצת ארבעה עשר אמרו יתברך לא תשחט על חמץ דם זבחי והקבלה כי אותו המקצת בתחלת שעה שביעית והכל מודים כי מתחלת שעה ששית הוא אסור אבל הוא מדבריהם כדי להרחיק מאיסור תורה. ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה כי רבי מאיר אומר יאכל כל זמן שמותר לו לאכול ורבי יהודה אומר לא יאכל בחמש שעות גזירה משום יום המעונן שאפשר שיטעה בשעה אחת. והלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁתֵּי חֲלוֹת שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת מִנְּחוֹת עַל גַּג הָאֶצְטִבָּא. כָּל זֶמַן שֶׁמִּנְּחוֹת, כָּל הָעַם אוֹכְלִים. נִטְלָה אַחַת, תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין. נִטְלוּ שְׁתֵּיהֶן, הִתְחִילוּ כָּל הָעַם שׁוֹרְפִין. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חֲלוֹן נֶאֱכָלִין כָּל אַרְבַּע, וְתֵרוּמָה כָּל חֶמֶשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שֵׁשׁ :

ר"ע מברטנורה שְׁתֵּי חֲלוֹת. שֶׁל חֶמֶץ : שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת. שֶׁנֶּפְסְלוּ בְּלִינָה. שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵן מְרַבּוֹת לַחֲמֵי תּוֹדָה בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסוֹן, שֶׁכֹּל מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ תּוֹדָה לְהִבְיָא מִבִּיָּאָה בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר, נֶפְסְלוֹת בְּלִינָה לְבַקֵּר שֶׁל אַרְבַּעַה

עֶשֶׂר **[יב]**. לַחֲמֵי תוֹדָה אַרְבָּעִים חֲלוֹת, עֲשָׂרָה מֵהֶן חֲמֵץ. וְתוֹדָה נֶאֱכָלֶת לְיוֹם וְלַיְלָה, וְאִם הָיוּ מִבֵּיָאִים אוֹתָם בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר אִין נֶאֱכָלוֹת שֶׁל חֲמֵץ אֲלָא עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת, וְאֶסוּר לְהִבְיָא קֶרֶבֶן בְּיוֹם שְׂיִתְמַעֵט זְמַן אֲכִילָתוֹ, שְׂאִין מִבֵּיָאִין קִדְשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל, הַלֶּכֶף כָּל מִי שֶׁהָיָה עָלָיו קֶרֶבֶן תוֹדָה מִבֵּיָאָה בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר, דְּבְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר לֹא יוּכַל לְהִבְיָאָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּפִסְחָא, וְנִפְסְלוּ בְּלִינָה לְיוֹם אַרְבָּעָה עֶשֶׂר לְפִי שְׁלֹא הָיוּ לָהֶם אוֹכְלִים כָּל כָּד, וּמִשּׁוּם הֵכִי דְפְסוּלוֹת הָיוּ נְתוּנוֹת שָׁם, שְׂאִם הָיוּ כְּשֵׁרוֹת לֹא הָיוּ נוֹתְנִים אוֹתָם שָׁם לְפִסְלָם בְּיָדִים: **שְׂמִנְחוֹת**. שָׁם עַד זְמַן הַבְּעוּר וְנִשְׂרָפוֹת: **עַל גַּג הָאֶצְטִבָּא**. שֶׁהָיָה בְּהַר הַבַּיִת. כְּדִי שְׂיִרְאוּ אוֹתָם שָׁם לְסִימָן: **נִטְלָה אַחַת מֵהֶן**. בְּתַחֲלַת שְׁעָה חֲמִשִּׁית בָּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין וְנוֹטֵל הָאֶחָת, וְכָל הָעָם מִכִּירִים שֶׁהִגִּיעַ שְׁעָה חֲמִשִּׁית וְתוֹלִין: **וְתֵרוּמָה כָּל חֲמֵשׁ**. דְּאֶסוּר לְהַפְסִיד קִדְשִׁים בְּיָדִים כָּל זְמַן שֶׁיִּכּוֹל לְאָכְלָם: **וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שֵׁשׁ**. דְּהַשְׁתָּא וְדֵאִי רַבָּא טְעוּ בֵּין שֵׁשׁ לְשִׁבְעָה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [יב] דְּלִשְׁהוּיֵי עַד אַחַר הַפְּסַח עוֹבֵר בְּעִשָׂה דְּוַבְּאֵת שְׂמָה וְהַבְּאֵתָם שְׂמָה [דְּבָרִים יב] (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַר"ב רִישׁ רֵאשׁ הַשָּׁנָה): (עיקר תוי"ט).

רמב"ם וְעוֹד אָמַר ר"י שְׁתֵּי חֲלוֹת שֶׁל תוֹדָה פְּסוּלוֹת מוֹנְחוֹת כּו': עוֹד יִתְבָּאֵר לָךְ כִּי קֶרֶבֶן תוֹדָה יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים חֲלוֹת וּלְפִי שֶׁהֵם רַבּוֹת נִפְסְלוֹת בְּלִינָה וְהָיוּ לוֹקַחִין שְׁתֵּים מֵאוֹתָם הַחֲלוֹת וְהָיוּ עוֹשִׂין בָּהֶן מָה שֶׁאָמַר. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: (רמב"ם)

פּרָק א - מִשְׁנָה ו

רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְשָׂרֵף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֹלַד הַטְּמָאָה עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאֵב הַטְּמָאָה, אֲף עַל פִּי שְׂמוֹסִיפִין טְמָאָה עַל טְמָאָתוֹ. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר, מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְהַדְלִיק אֶת הַשֶּׁמֶן

שֶׁנֶפֶסֶל בְּטָבוֹל יוֹם בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בְּטִמְאָה מֵת {יד}, אָף עַל פִּי שְׁמוֹסִיפִין טִמְאָה עַל טִמְאָתוֹ :

ר"ע מברטנורה מימיהם של כהנים לא נמנעו. משום דבעי למתני סיפא מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה נקט לה הכא: **מלשרף את הבשר שניטמא בולד הטמאה**. בולד של ולד קאמר. כלומר הבשר שהוא שלישי שניטמא בשני לטמאה, שהוא ולד של ולד, לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שניטמא באב הטמאה שהוא ראשון לטמאה. וכשנוגע זה הבשר שהיה מתחלתו שלישי בבשר שניטמא באב הטמאה חוזר להיות שני, שהרי נגע בראשון ונעשה שני, ונמצא שהוסיפו לו טמאה על טמאתו, דמעקרא שלישי והשתא שני. ואף על פי כן לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנו, דהואיל ואף זה הקל לשרפה עומד לא חשו אם מטמאין אותו יותר ממה שהיה. ואף על פי שאין אכל מטמא אכל מן התורה, שנאמר בטמאת אכלין (דברים יד) טמא הוא, הוא טמא ואינו מטמא אכל כיוצא בו, מכל מקום רבנן גזרו שיהיה אכל מטמא אכל: **השמן**. של תרומה {יג} שנפסל בטבול יום, הוא שלישי לטמאה, דטבול יום פוסל את התרומה מן התורה ועושה אותה שלישי לעולם, לא שנא אכלין ולא שנא משקין: **בנר שניטמא בטמא מת**. האי נר של מתכת הוא. וכל פלים חוץ מפלי חרס שנגעו בטמאת מת נעשו כמותה, אם אב אב, אם ראשון ראשון, דכתיב (במדבר יט) בחלל חרב, ודרשינן חרב הרי הוא כחלל, שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמות עצמו, וכשנגע בטמא מת שהוא אב נעשה גם כן החרב אב, והוא הדין לכל שאר פלים חוץ מפלי חרס. נמצא הנר של מתכת שנגע בטמא מת, נעשה אב הטמאה. והשתא הוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינא סגן הכהנים, שרבי חנינא לא התיר אלא להחזיר השלישי שני, ורבי עקיבא התיר להחזיר השלישי ראשון, שהשמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי, כשמדליקין אותו בנר שניטמא בטמא מת, שהנר עצמו נעשה אב כמו שאמרנו, נמצא שחוזר השלישי להיות ראשון, ואף על פי כן לא נמנעו, דהואיל ויש שם טמאה עליו לא חשיבין ליה ומתיר להוסיף בינדים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} מדקתני להדליק בנר. דאלו שמן של קדש כשנפסל נשרף בקדש בבית הדשן ואין להכהנים התיר בהם. אבל בתרומה כתיב (במדבר יח) משמרת תרומתי, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת טמאה, ואמר רחמנא שלף תהיה להסיק תחת תבשילך. רש"י: **בטמא מת**. דיק לומר שניטמא בטמא מת, אף על גב דמשקין לעולם תחלה הווי מגזרת שמנה עשר דבר [שבת פרק קמא], משום דאיהו סבירא ליה דמן התורה משקין מטמאין אכלין, ואשמעינן השתא דכשננטמאו בנר שניטמא בטמא מת הוסיפו על טמאתו, שנעשה ראשון ומטמאין אכלין מדאורייתא. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ר' חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים כו': אבות הטומאות הן מנויות בתחלת סדר טהרות ומשם תדעם. וכל הנוגע באב מאבות הטומאות יקרא ראשון. והנוגע בראשון יקרא שני. והנוגע בשני יקרא שלישי. והנוגע בשלישי יקרא רביעי. ועוד יקרא ראשון ולד הטומאה לפי שהוא מיוחס לאב הטומאה והשני ולד הטומאה. ועל זה ההיקש חוזרין ואומרים מלת ולד בשלישי ורביעי. ויקרא גם כן שם הראשון והשני והשלישי והרביעי ולד הטומאה לפי שהם כולם תולדות אב הטומאה. ואמרו בכאן ולד הטומאה רצה לומר ולד ולד הטומאה וכבר ידעת כי בשר שנגע בולד [ולד] הטומאה שלישי לטומאה ובשר שנגע באב הטומאה ראשון וכשנגע שלישי לראשון חזר שני כמו שבארתי לך כי כל הנוגע בראשון יחזור שני. והודיעך בזה הדבר כי שלישי מותר לעשותו שני. וזהו ענין אמרו אע"פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו לפי שהיה שלישי והחזירו שני וזאת הטומאה שנתוספה לו היא מדרבנן אבל מדאורייתא העיקר אצלנו אין אוכל מטמא אוכל לפי שנאמר בטומאת אוכלין טמא הוא ובא בקבלה הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו כלומר לא יטמא כיוצא בו מן המאכלות אבל מדרבנן אוכל מטמא אוכל ולפיכך חזר השלישי שני. והוסיף רבי עקיבא על זה ואמר כי שלישי מותר לעשותו ראשון כאשר אגיד לך כי טמא מת מכלל אבות הטומאה והאדם הנוגע במת יהיה אב והנוגע באב יהיה ראשון וכן שני שלישי ורביעי ואם היה הדבר הנוגע במת כלים לא יהיו אב הטומאה ונחשוב מהם ראשון ושני אבל יהיו הם והמת תורה אחת שהנוגע באותן הכלים יטמא טומאת שבעה והוא יהיה אב הטומאה ונחשוב ממנו ראשון ושני וזה לדבר השם יתברך בחלל חרב או במת וגוי ובאה בקבלה חרב הרי הוא כחלל וכמו כן שאר כלי מתכות וכלי שטף דינם ודין החרב שוה והכלים הם יותר חמור מן האדם לעולם במדרגה אחת אם נגע אדם במת יהיה אותו האדם אב הטומאה בלא ספק ואם נגע אדם שני בראשון יהיה השני ראשון כאשר בארנו בתחלת דברינו ואם נגעו כלים באותו האדם שנטמא במת והוא אב הטומאה לא יהיו ראשון אבל יהיו אב הטומאה ומהם יתחיל החשבון בראשון ובשני ועוד יתבארו לך דיני אלו העיקרים כולם וראיותיו בביאור בראש מסכתא אהלות. ונר אשר אמרו בכאן ר"ל נר של מתכת שנכללת בכל דיני הכלים שזכרנו אבל נר של חרס לא כי מעיקרנו שכלי חרס אינו אב הטומאה בשום פנים כאשר יתבאר במסכת כלים. וכשתגע נר של מתכת בטמא מת שהוא אב הטומאה לא יהיה אותו הנר ראשון אבל יהיה אב הטומאה כאשר בארנו. ושמן שנפסל בטבול יום והוא שלישי כאשר יתבאר במסכת טבול יום. וכשנתנו בנר הנזכרת חזר ראשון כי הנר אב הטומאה כאשר בארנו והתיר חזרת שלישי ראשון. וכבר בארנו כי ר"ע יצטרך שיהיה הנר אב כדי שיהיה השמן ראשון ויטמא זולתו מן התורה. כי הוא סובר כי היות משקין טמאין מטמאין זולתם מן המאכלות מדאורייתא אבל אילו סבר שהוא מדרבנן כאשר הוא האמת די לו בטומאה דרבנן שיתיר להיות הנר של חרס לפי שהמשקין בין שנטמאו באב או בראשון או בשני יחזור ראשון וזה מדרבנן. ועוד נבאר זה במקומו בטהרות. ושני המאמרים אמתיים לפי שהם עדות שהעידו במה שראו. ומה שנמשך זה הענין בכאן לפי שדברנו בשתי חלות פסולות מלחם תודה שהם קדשים ונשרפין : (רמב"ם)

פרק א - משנה ז

אמר רבי מאיר, מדבריהם למדנו, ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח. אמר לו רבי יוסי, אינה היא המדה. ומוזים רבי אליעזר ורבי יהושע, ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה. על מה נחלקו, על התלויה ועל הטמאה, שרבי אליעזר אומר, תשרף זו לעצמה וזו לעצמה, ורבי יהושע אומר, שתיהן כאחת:

ר"ע מברטנורה מדבריהם למדנו. בין רבי מאיר בין רבי יוסי תרוניהו סבירא להו דבשר שנטמא בולד הטמאה דאמר רבי חנינא, מירי בבשר שנטמא במשקים שנטמאו בכלי שנטמא בשרץ [טו], ורבי מאיר סבר טמאת משקים לטמא אחרים לאו דאורייתא [זו], שאין משקין מטמאין אחרים ואפלו אכלין אלא מדרבנן, ומשום הכי קאמר מדברי רבי חנינא דאמר ששורפין בשר שנטמא במשקין דהוי ליה טמא מדרבנן, דמדאורייתא טהור מעליא הוא, עם בשר שנטמא באב הטמאה שהוא טמא דאורייתא: **למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה.** משהגיע שעה ששית שהיא אסורה מדרבנן, כמו ששורפין בשר שנטמא במשקין שהוא טהור גמור מן התורה, עם בשר שנטמא באב הטמאה שהוא טמא דאורייתא: **אמר לו רבי יוסי אינה היא המדה.** רבי יוסי לטעמיה דסבירא ליה טמאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ובשר שנטמא במשקין טמא מדאורייתא, הלכך אמר ליה אינה היא המדה, כלומר אי אפיה יכול ללמד זאת מדבריהם, אם התרת לשרף טמא טמאה קלה עם טמא טמאה חמורה, תתיר לשרף טהורה עם טמאה. והלכה כרבי יוסי שאין שורפים תרומה טהורה עם הטמאה בפסח, וטמאת משקין לטמא אחרים אינה מדאורייתא אלא מדרבנן, כרבי מאיר: **ומוזים רבי אליעזר ורבי יהושע.** רבי יוסי קאמר לה דאף על גב

דְּרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ אֶפְלִיגוּ בְּשֶׁרֶפֶת תְּרוּמָה, בְּהָא מוּדִים שְׁשׂוּרְפִים זֹו לְעֶצְמָה וְזֹו לְעֶצְמָה: **עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה.** רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר דְּמִזְהָר עַל שְׁמִירְתָּהּ שֶׁל תְּלוּיָה, דְּכָתִיב (בְּמִדְבָּר יח) אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי, בְּשִׁתֵּי תְרוּמוֹת הַכְּתוּב מִדְבָּר, אַחַת תְּרוּמָה תְּלוּיָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה: **וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר שְׁתִּיחֵן כְּאַחַת.** כִּינֹן דְּתְלוּיָה הִיא אִי אַתָּה מִזְהָר עַל שְׁמִירְתָּהּ. וְעַל הַתְּלוּיָה וְהַטְּהוֹרָה לֹא נִחְלְקוּ שְׁשׂוּרְפִין, דְּהוּאִיל וְלֹא הַחֲזִיקָה טְמֵאָה אִין נִרְאִית כְּמִטְמֵא בְּיָדִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} כֹּן כְּתַב רַש"י. וְהַקְּשָׁה דְסוּף סוּף כִּינֹן דְּאִין אֲכַל מִטְמֵא אֲכַל אֶלָּא מִדְּרַבְּנֵן מַה קָא מְהַנִּי לִיה הָאִי בְּשַׁר לְבָשָׁר שְׁלִישִׁי, אִי לְשׁוּיָה שְׁנֵי מִדְּרַבְּנֵן, מַעֲקָרָא נְמִי שְׁנֵי מִדְּרַבְּנֵן הָוִי, דְּהָרִי הַמִּשְׁקִין שְׁנַנְעוּ בְּהוּן לְעוֹלָם תְּחִלָּה הָוִין, אֶלָּא עַל כְּרַחֲדָא לְהָאִי שְׁנוּיָא סְבִירָא לִיה אֲכַל מִטְמֵא אֲכַל בְּקֻדְשִׁים מִדְּאוּרֵי תָא. וְלָמָן דְּאָמַר דְּאִין מִטְמֵא אִין צְרִיךְ לְאוּקְמָא בְּמִשְׁקִין, וּמִדְּבִרֵיהוּ מִרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{טז}** וְאִם תֵּאמַר אִם כֹּן רַבֵּי חֲנִינְא נְמִי מוֹסִיף אֲדָרְבֵי עֲקִיבָא, דְּמִדְּרַבֵּי עֲקִיבָא דְּאָמַר דְּפָסוּל מִדְּאוּרֵי תָא מִתָּר לְעִשׂוֹת רֵאשׁוֹן לֹא שְׁמַעִינָן שְׁיָהָא שְׁלִישִׁי דְּרַבְּנֵן מִתָּר לְעִשׂוֹת שְׁנֵי, וּבִירוּשְׁלָמִי פְרִיךְ לֵה דְלֹא בָּא רַבֵּי עֲקִיבָא אֶלָּא לְפָחַת, וּמִשְׁנֵי בְּטָבוֹל יוֹם מִדְּבִרֵיהֶם. תּוֹסְפוֹת. וְהַשְׁתָּא אֲתֵי שְׁפִיר לִישְׁנָא דְּמִדְּבִרֵיהֶם, דְּמִדְּבִרֵיו הָוִה לִיה לְמִימַר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אָמַר ר"מ מִדְּבִרֵיהֶם לְמַדְנֵן שְׁשׂוּרְפִין תְּרוּמָה כּו': ר"מ סוֹבַר אִין מִשְׁקִין טְמֵאִין מִטְמֵאִין זוֹלְתִים מִדְּאוּרֵי תָא. וְעוֹד יִתְבַּארוּ עֲקֵרֵי מַחְלוּקְתִים בְּמַסְכַּת טְהוֹרוֹת. וּשְׁנֵיהֶם מוּדִים כִּי אָמְרוּ בְּמָה שְׁקֵדָם לְמָה [לֹא] נִמְנָעוּ מִלְשָׁרוֹף הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד הַטּוֹמָאָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין וְזֶה הַבָּשָׂר לְדַעַת ר"מ וְלֹד מִדְּרַבְּנֵן לְפִי שֶׁהוּא כְּאִשֶׁר בְּאַרְתִּי לְךָ סוֹבַר טוֹמָאָת מִשְׁקִים לְטְמֵא אַחֲרִים דְּרַבְּנֵן וְהוּא לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי וְלֹד מִדְּאוּרֵי תָא לְמָה שְׁבִיאָרְנוּ מִסְבַּרְתּוֹ. וְלְפִי שֶׁסָבַר רַבִּי מֵאִיר כִּי רַבִּי חֲנִינְא הִתִּיר שְׂרִיפַת וְלֹד הַטּוֹמָאָה מִדְּרַבְּנֵן עִם רֵאשׁוֹן מִדְּאוּרֵי תָא אָמַר מִדְּבִרֵי רַבִּי חֲנִינְא בְּמַחְלוּקְתּוֹ עִם רַבִּי עֲקִיבָא נֹודַע שְׁמוֹתָר לְשָׁרוֹף תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה לְפִי שׁוֹלֵד מִדְּרַבְּנֵן לְגַבִּי רֵאשׁוֹן דְּאוּרֵי תָא אִין הִפְרַשׁ בֵּינוּ וּבֵין טְהוֹר. וְאָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי אֵינָה הִיא הַמְדָה לְפִי שְׂרַבִּי יוֹסִי סוֹבַר כְּאִשֶׁר בְּאַרְנוּ כִּי אוֹתוֹ הַבָּשָׂר טְמֵא מִדְּאוּרֵי תָא. וְאָמַר לוֹ אִם הִתְרַנּוּ טְמֵא טוֹמָאָה חֲמוּרָה עִם טְמֵא טוֹמָאָה קֵלָה נִתִּיר שְׂרִיפַת טְהוֹר עִם טְמֵא א"כ יֵהִי שְׂרִיפַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה לְרַבִּי מֵאִיר עַל עֵיקַר סְבַרְתּוֹ הִיא הַמְדָה וְלְרִי יוֹסִי אֵינָה הַמְדָה. אַח"כ אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי אִפִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא מִיִּקְל אִינוּ מִתִּיר שְׂרִיפַת טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה אֲבָל הוּא מִתִּיר שְׂרִיפַת תְּלוּיָה עִם הַטְּמֵאָה. וְעוֹד יִתְבַּארוּ לְךָ דְּבָרִים שְׁעוֹשִׂים הַתְּרוּמָה תְּלוּיָה כְּשֶׁנִּגַּע בָּהֶם בְּמַסְכַּת טְהוֹרוֹת וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר כִּי אַרְבַּעַת עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת שֶׁהַחַיּוּב לְשָׁרוֹף הַכֹּל קוֹדֵם הַשְּׁבֶת שׁוֹרְפִין טְמֵאָה לְעֶצְמָה וְטְהוֹרָה לְעֶצְמָה וְתְלוּיָה לְעֶצְמָה. וְהַלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בְּאַמְרוֹ אִין שׁוֹרְפִין טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה. אֲבָל שִׁיטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין לְזוֹלְתִים הוּא מִדְּרַבְּנֵן כְּרַבִּי מֵאִיר: (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

כָּל שְׁעָה שְׁמַתָּר **{א}** לֶאֱכֹל, מֵאֲכִיל לְבַהֲמָה
לְחֵיה וְלַעוֹפוֹת, וּמוֹכְרוֹ לְנֹכְרִי, וּמַתָּר בְּהִנְאָתוֹ.
עֵבֶר זְמֵנוֹ, אָסוּר בְּהִנְאָתוֹ, וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר
וְכִירִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִין בְּעוֹר חֲמִץ אֵלָּא
שְׂרָפָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵף מְפָרֵר וְזוֹרָה
לְרוּחַ אוֹ מְטִיל לַיָּם **{ב}** :

ר"ע מברטנורה **כָּל שְׁעָה שְׁמַתָּר לֶאֱכֹל**. מֵדֵלָא קְאָמַר כָּל שְׁעָה שְׁאוּכַל
מֵאֲכִיל, וְנִקֵּט לֵה בְתַרֵּי לִישְׁנֵי, מִשְׁמַע דְּאִתְרִי גְבֵרִי קָאִי. וְהָכִי קְאָמַר, כָּל
שְׁעָה שְׁמַתָּר לְכַהֵן לֶאֱכֹל בְּתַרוּמָה מֵאֲכִיל יִשְׂרָאֵל חֲלִין לְבַהֲמָתוֹ.
וּמַתְנִיתִין רַבּוֹן גְּמִלְיָאֵל הִיא, שְׂרַבּוֹן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר חֲלִין נֶאֱכָלִין כָּל אַרְבַּע
וּתְרוּמָה כָּל חֲמִשׁ. וְלִית הִלְכָתָא כּוֹתִיָּה, אֵלָּא בֵּין בְּתַרוּמָה בֵּין בְּחֲלִין
אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע וְתוֹלִין כָּל חֲמִשׁ וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שַׁשׁ: **מֵאֲכִיל לְבַהֲמָה**
לְחֵיה וְלַעוֹפוֹת. צְרִיכִי, דְּאִי תִנָּא בְּהִמָּה, הִנּוּ אֲמִינָא בְּהִמָּה דְּאִי מְשִׁירָא
חֲזִי לֵה וּמְבַעַר לִיה אִין, אֲבָל חֵיה פְּגוּן נְמִיָּה וְחֲתוּל וְחֲלָדָה דְּאוֹרְחָה
לְהַצְנִיעַ אִימָא לֹא **{ב}**. וְאִי תִנָּא חֵיה, הִנּוּ אֲמִינָא חֵיה דְּאִי מְשִׁירָא
מְצַנְעָא לִיה וְלֹא עֵבֶר עָלֶיהָ עַל בַּל יִרְאָה אִימָא אִין, אֲבָל בְּהִמָּה זְמַנִּין
דְּמְשִׁירָא וְלֹא אֲדַעְתִּיָּה לְבַעֲרוֹ וְעֵבֶר עָלֶיהָ עַל בַּל יִרְאָה **{ג}** אִימָא לֹא, קָא
מִשְׁמַע לּוֹ. וְעוֹפוֹת, אִיִּדִי דְּתִנָּא בְּהִמָּה וְחֵיה, תִּנָּא נְמִי עוֹפוֹת: **וּמוֹכְרוֹ**
לְנֹכְרִי. לְאִפּוֹקִי מִבֵּית שְׂמַאי דְּאִמְרִי לֹא יִמְכֹּר אָדָם חֲמִצּוֹ לְנֹכְרִי אֵלָּא

אם כן יודע בו שִׁיכְלָה קִדְּם הַפֶּסַח, דְּקִסְבְּרֵי מְצִיָּה אֲנִי לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם וְלֹא שְׁיִהְיֶה קִיָּם: **וּמִתֵּר בִּהֲנָאָתוֹ**. בִּהֲנָאָת אֶפְרוֹ. כְּגוֹן אִם חָרְכוּ בְּאוֹר קִדְּם זְמַן אֲסוּרוֹ מִתֵּר לְהֵנוֹת בְּאֶפְרוֹ אֶפְלוֹ לְאַחַר זְמַן אֲסוּרוֹ: **עֵבֶר זְמַנוֹ**. מְשֻׁהֲגִיעַ שְׁעָה שְׁשִׁית **(ד)**, אֶף עַל פִּי שְׂאִין אֲסוּרוֹ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, אֲסוּר בִּהֲנָאָתוֹ כְּאֵלוֹ הָיָה מֵאֲסוּרֵי הֲנָאָה שֶׁל תּוֹרָה **(ה)**. שְׂאִם קִדְּשׁ בּוֹ אֲשֶׁה אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו **(ו)**, וְאֶפְלוֹ בְּחִמְץ נִקְשָׁה, כְּגוֹן דָּגָן שֶׁנִּפְלַע עֲלָיו דְּלָף וְכִיוּצָא בּוֹ, שֶׁבִּפְסַח עֲצָמוֹ אֵין אֲסוּרוֹ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, אִם קִדְּשׁ בּוֹ אֲשֶׁה בְּיוֹם אֲרְבַּעָה עֶשֶׂר מְשֻׁהֲגִיעַ שְׁעָה שְׁשִׁית אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו: **וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים**. לְרַבֵּי יְהוּדָה אֲצֻטְרִיד, דְּאָמַר אֵין בְּעוֹר חֲמִץ אֶלָּא שְׂרָפָה, מֵהוּ דְּתִימָא בְּהַדִּי דְּקָא שְׂרִיף לִיה לְתַהֲנִי מְנִיָּה, קָא מְשֻׁמַע לֹן דְּלֹא, דְּאֶפְלוֹ כְּדָרְךָ בְּעוֹרוֹ אֲסוּר לְהֵנוֹת מִמֶּנּוּ מְכִי מְטָא זְמַן אֲסוּרִיָּה: **רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין בְּעוֹר חֲמִץ אֶלָּא שְׂרָפָה**. דִּילִיף מִנּוֹתֵר דְּאֲסוּר בִּהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כְּרַת כְּחֲמִץ, וּמִצְוֹתוֹ בְּשְׂרָפָה וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר. וְרַבֵּנָן לֹא יִלְפִי מִנּוֹתֵר, דְּחֻלָּב שֶׁל שׁוֹר הַנֶּסְקֵל יוֹכִיחַ, שְׂאֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבִהֲנָאָה וְעָנוּשׁ כְּרַת, וְאֵינוֹ טְעוֹן שְׂרָפָה: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [א] שמתר. לְדִיוֹקָא אֲצֻטְרִיד, דְּתַדּוּק הָא מְשַׁעָה שְׂאֵינוֹ מִתֵּר לְאֲכֹל אֵינוֹ מִתֵּר לְהֲאֲכִיל. רַש"י: **(ב)** וּבִתּוֹסְפוֹת הַקָּשׁוּ הֵיכִי שְׂרִי לְהֲאֲכִיל, דְּהִתְנִן בְּפֶרֶק קָמָא מְשֻׁנָּה ג' וּמָה שְׂמִשְׁיֵר לְנִיחָנוּ בְּצִנְעָא, וּפְרַשׁ רַש"י שְׂמָא תַטַּל חֲלָדָה כּו', וְעֵין תַּרוּצָם. וְהָרַא"ש תַּרְץ דְּהַפְרוּשׁ הַנֶּכּוֹן הוּא וּמֵאֲכִיל כּו' וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲלִים עֵינָיו מֵהֶם עַד שְׂיֵאֲכְלוּ וְיַבְעֵר הַמְּשֻׁיָר, וּמִתְנִיתִין הַתֵּר הֲנָאָה אֲתִי לְאֲשַׁמְעִינָן כּו'. וְהֵכִי פְרוּשׁוֹ, דְּאֵי תֵנָא בְּהִמָּה דְּאֵי מְשֻׁיָרָא קָא חֲזִי לִיה, דְּאֶף אִם מְחַמַּת טְרִדָא יַעֲלִים עֵינָיו יַחֲזֵר וְיַבְעֵר כּו': **(ג)** אִם לֹא בְטָלוּ, וְהוּא הַדִּין דְּהוּא מְצִי לְמִימַר דְּלִמָּא אֲכִיל מְנִיָּה. תּוֹסְפוֹת: **(ד)** פְרוּשׁ מְשֻׁמַתְחֵלֶת כּו': **(ה)** כְּלוֹמַר כְּאֵלוֹ הָיָה בְשַׁעָה שְׂאֲסוּר בִּהֲנָאָה מִן הַתּוֹרָה: **(ו)** וְאֶף עַל גַּב דְּאֲתִי אֲסוּר הֲנָאָת חֲמִץ דְּרַבֵּנָן דְּשֵׁשׁ וּמִפְקַע קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה וְשְׂרִי אֲשֶׁת לְעֵלְמָא, כֹּל הַמְּקַדְּשׁ אֲדַעְתָּא דְּרַבֵּנָן מְקַדְּשׁ. רַש"י: **(ז)** **מְטִיל לַיָּם**. פְרוּשׁ שְׂאֵינוֹ יָם הַמְּלַח, דְּבִיָּם הַמְּלַח אֵין סְפִינָה עוֹבְרַת וְאֵין צְרִידָא פְרוּר, וְהֵכִי קָאֵמַר מְפָרַר וְזוֹרָה לְרוּיחַ מְפָרַר וּמְטִיל לַיָּם, כְּרַבָּה בְּגִמְרָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כֹּל שַׁעָה שְׁמוֹתֵר לְאֲכֹל מֵאֲכִיל לְבַהֲמָה לַחִיָּה וְלַעוֹפוֹת כּו': זֶה הַמְּשֻׁנָּה לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל שֶׁקִּדְּם לְךָ דַּעְתּוֹ שְׂאֵמַר חוֹלִין כֹּל אַרְבַּע וְתַרּוּמָה כֹּל חֲמֵשׁ. וְאֵמַר בְּכֹאֵן כִּי כֹל [זִמָּן] שֶׁהִכְהֵן אוֹכֵל תַּרּוּמָה מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל לְהֲאֲכִיל לְבַהֲמָה וְזֶה אֵמַת ר"ל שְׁמוֹתֵר לוֹ לִיהֵנוֹת מִן הַחֲמִץ בְּשַׁעָה חֲמִישִׁית אַע"פ שֶׁהוּא עֲצָמוֹ אֵינוֹ אוֹכֵל כְּאֲשֶׁר בְּאַרְנוֹ. וְאֵמַרוּ וּלְבַהֲמָה וּלְחִיָּה וְלַעוֹפוֹת כַּדִּי שִׁיכְלָל בְּכֹלל מִינֵי הַחַיּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם חֲלוּקִים בְּעֵינֵן אֲכִילָתָם כִּי יֵשׁ מֵהֶם מְצַנִּיעִים מֵהַ שִׁישָׁאֵר לֵהֶם וְיֵשׁ מֵהֶם שְׂמִפְזָרִין אוֹתוֹ וְכִיוּצָא בֵּהֶן וּמָה שֶׁפִּרְט וְאֵמַר וּמוֹכְרוֹ לְנֹכְרִי כִּי ב"ש אוֹמְרִים לֹא יִמְכּוֹר אֲדָם חֲמִצּוֹ לְנֹכְרִי אֲלֵא א"כ יוֹדַע בּוֹ שִׁיכְלָה קוֹדֵם הַפֶּסַח וְהוֹדִיעַ כִּי זֶה הַמֵּאֵמַר דְּחוּי. וְרוּצָה בְּמֵאֵמַר וּמוֹתֵר בִּהֲנָאָתוֹ לְפִי שֶׁהוּא כְּשֶׁשְׂרָף הַחֲמִץ קוֹדֵם הַבִּיעוֹר הוֹתֵר לוֹ שִׁיֵּהֵנָּה בְּאַפְרוֹ לְאַחַר הַפֶּסַח. וְאֵמַר עֵבֶר זְמַנוֹ אֲסוּר בִּהֲנָאָתוֹ אֶפְלוֹ בְּשַׁעָה שְׁשִׁית שֶׁהוּא מִדְּרַבֵּנָן כִּי הוּא אֲסוּר בִּהֲנָאָה כְּמוֹ אִיסוּר הֲנָאָה דְּאוֹרִיָּתָא כֹּל כַּךְ כִּי

אפילו קידש אשה בחמץ בשש שעות אין חוששין לקדושין אפילו היה אותו החמץ אסור מדרבנן כמו החטים שנפל עליהם מים וכיוצא בו ואמר ולא יסיק בו תנור וכירים רוצה בו כי כששרפו בזמנו לא יסיק בו תנור בעת שריפתו כדי שלא יהנה באותו הביעור והוא אינו מותר בהנאה. ופרורין ידוע ולשון העברי פתים וכמו כן נפרש פתות אותה פתים (ויקרא ב) ואין הלכה כרבי יהודה וכשהחמץ הוא יבש אין מספיק לו להטילו בנהר אלא צריך שיפרר אותו היטב מפני שיובשו חזק חלקיו [וצריך] (ו) לכתת כדי שיאבד
(מהר"ם : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

חֶמֶץ שֶׁל נֹכְרֵי שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִתֵּר בְּהִנָּאָה.
וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּהִנָּאָה. שְׁנֵאמַר (שמות יג) לֹא
יֵרָאֶה לָּךְ שָׂאֵר :

ר"ע מברטנורה מִתֵּר בְּהִנָּאָה. לֹא לְמִימְרָא דְבִאֲכִילָה אָסוּר, אֶלָּא אִינְדִי
דְּבִעֵי לְמִתְנָא סִיפָא וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר בְּהִנָּאָה, תִּנְא גְבֵי נֹכְרֵי מִתֵּר
בְּהִנָּאָה. אִי נִמְי מְשׁוּם דְּאִיכָא דְנִהְגִי אָסוּרָא בְּפֶת שֶׁל נֹכְרֵי, מְשׁוּם הֲכִי
לֹא תִנְי בְּהִדְיָא חֶמֶץ שֶׁל נֹכְרֵי מִתֵּר בְּאֲכִילָה : מְשׁוּם שְׁנֵאמַר לֹא יֵרָאֶה
לָּךְ. פְּלוּמֵר קִנְסָא קִנְסִינָן לִיה הוּאִיל וְעֵבֶר עַל לֹא יֵרָאֶה לָּךְ. אִי נִמְי
אֲרִישָׂא קִיאִי, חֶמֶץ שֶׁל נֹכְרֵי מִתֵּר, מְשׁוּם שְׁנֵאמַר לֹא יֵרָאֶה לָּךְ, וְדַרְשִׁינָן
שְׁלָךְ אִי אֲתָה רוּאָה, אֲבָל אֲתָה רוּאָה שֶׁל אַחֲרִים : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח כו' : למדנו בקבלה שלך אי אתה
רואה אבל אתה רואה של אחרים ולפי שאין אדם עובר על מצות לא יראה
לך חמץ בחמץ של נכרי הוא מותר ואפילו באכילה ומה שאמר בהנאה משום
שאומר חמצו של ישראל אסור בהנאה ואמרו בירושלמי כי אמרו מותר
בהנאה משום שהוא מורה שהוא אסור באכילה וזה הוא במקום שאוסרין
שם אכילת פת נכרים ומזה הטעם אסור באכילתו ולא משום החמץ כאשר
אמרו אבל באתרא דנהיג לאכול פת נכרים מותר באכילה וזה יורה הדבר
בפת של נכרים שתלוי במנהג והמנהג הוא אצלנו באיי ספרד לאכלו. ולפי
שעבר הישראל על מצות השם שאמר לא יראה כשהחמץ שלו קנסינן ליה
ונאסר אותה בהנאה אפילו לאחר הפסח : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

נְכָרֵי שְׁהִלּוּהָ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצּוֹ, אַחַר הַפֶּסַח
 מִתֵּר בִּהְנֵאָה. וַיִּשְׂרָאֵל שְׁהִלּוּהָ {ט} אֶת הַנְּכָרִי עַל
 חֲמִצּוֹ, אַחַר הַפֶּסַח אֲסוּר בִּהְנֵאָה. חֲמִץ שֶׁנִּפְלָה
 עָלָיו מִפֶּלֶת, הֵרִי הוּא כְּמִבְעָר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 גַּמְלִיאֵל {י} אֹמֵר, כָּל שְׂאִין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ
 אַחֲרָיו :

ר"ע מברטנורה נְכָרֵי שְׁהִלּוּהָ לְיִשְׂרָאֵל. מַעוֹת עַל חֲמִצּוֹ קִדְּם הַפֶּסַח, וְאָמַר
 לוֹ הַיִּשְׂרָאֵל אִם לֹא הִבְאֵתִי לָךְ מַעוֹת עַד יוֹם פְּלוּנֵי קָנָה מֵעַכְשָׁיו. וַיִּכְגֹּן
 שְׁהִרְהִינוּ אֲצֻלוֹ {ח} בְּבֵיתוֹ וְשָׁהָה אֲצֵל הַנְּכָרִי כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, לְאַחַר הַפֶּסַח
 מִתֵּר בִּהְנֵאָתוֹ, דְּכִיּוֹן דְּמִטָּא זְמַנִּיה וְלֹא פְרַעֲיָה לֹא הוּי מְחַסֵּר גּוֹבִינָא,
 דְּבִרְשׁוּתוֹ שֶׁל נְכָרִי הִיָּה, אֲגִלְאֵי מִלְתָּא לְמַפְרַע דְּמִשְׁעָה שְׁהִרְהִינוּ אֲצֻלוֹ
 הוּהוּ דִּידיָה: וַיִּשְׂרָאֵל שְׁהִלּוּהָ לְנְכָרֵי כּוּ'. אֲגִלְאֵי מִלְתָּא לְמַפְרַע דְּשֶׁל
 יִשְׂרָאֵל הוּהוּ: הֵרִי הוּא כְּמִבְעָר. וְאִף עַל פִּי כּוֹן צְרִיךְ לְבַטְלוֹ, שְׁמָא יִפְקַח
 הַגָּל בְּמוֹעֵד וְנִמְצָא עוֹבֵר עָלָיו: כָּל שְׂאִין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו. וְכַמָּה
 הִיא חֲפִישַׁת הַכֶּלֶב {יא}, שֶׁלְשָׁה טַפְחִים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} דָּאָף עַל גַּב דְּהִרְהִינוּ אֲצֻלוֹ קִימָא לֵן נְכָרֵי מִיִּשְׂרָאֵל אִינוּ קוֹנֵה
 מִשְׁכוֹן, וְצָרִיךְ שְׂיֵאמַר מֵעַכְשָׁיו, וְאִף עַל גַּב דְּאָמַר לִיה מֵעַכְשָׁיו אִם לֹא הִרְהִינוּ
 אֲצֻלוֹ לֹא גִרַע מִחֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי בְרִשׁוּת יִשְׂרָאֵל וְהֵאחֲרִייתָ עַל יִשְׂרָאֵל, דְּקִימָא
 לֵן דְּחֵיב לְבַעְרוֹ. וּמָה שֶׁפֶתַב הַר"ב עַד יוֹם פְּלוּנֵי, דַּעַת הַרְמְב"ם דְּקִבְעוֹת זְמַן
 דְּיִקָּא קִדְּם הַפֶּסַח הוּא, וְאַחַר הַפֶּסַח דְּתַנּוּ, אֲזִמְן הַהִתֵּר קָאֵי וְלֹא אֲזִמְן
 פְּרַעוֹן. וְדַעַת הַרְאָב"ד וְהַטוֹר דְּאֶפְלוּ לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁקִּבַּע עַד אַחַר הַפֶּסַח,
 וְהִינוּ דְּתַנּוּ אַחַר הַפֶּסַח, קָאֵי אֲזִמְן פְּרַעוֹן. וְהַר"ב שֶׁלֹּא פִּרְשׁ מִשְׁמַע שְׁדַעַתוֹ
 כְּהַרְאָב"ד: {ט} וַיִּשְׂרָאֵל שְׁהִלּוּהָ. כֶּתֵב הַרְא"ש דְּמִירֵי נְמִי שְׁהִרְהִינוּ אֲצֻלוֹ
 וְאָמַר לִיה מֵעַכְשָׁיו, דָּאֵי לָאו הֵכִי יִשְׂרָאֵל מִנְּכָרִי לֹא קִנִּי מִשְׁכוֹן. וּמִירֵי שְׂאִין
 אַחֲרִייתָ הַמִּשְׁכוֹן עָלָיו, דָּאִם אַחֲרִייתָ מִשְׁכוֹן עָלָיו שֶׁלּוֹ הוּא וְעוֹבֵר: {י} רַבֵּן
 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. לֹא בָּא לְחַלֵּק אֲבָל בְּאֵר דִּין הַמִּפְלֶת אֵיךְ הוּא. הַרְמְב"ם:
 {יא} פְּרוּשׁוֹ כְּמָה יְהֵא מְכֻסָּה וְלֹא נְחוּשׁ בּוֹ לְחַפּוּשׁ. כֶּסֶף מְשֻׁנָּה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נכרי שהלוח את ישראל על חמצו כו': חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער כו': התנאי בשניהם שיאמר לו אם לא הבאתי לך מעות ביום פלוני קנה מעכשיו אבל אם לא אמר לו זה הרי החמץ נחשב ברשות בעליו לא ברשות אותו שהוא ממושכן אצלו. וכל שאין הכלב יכול לחפש אחריו הוא שיהיה עליו גובה שלשה טפחים וצריך שיבטל בלבו ורשב"ג לא בא לחלק אבל באר דין המפולת איך הוא: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג, משלם קרן וחמץ. במזיד, פטור מתשלומים ומדמי עצים:

ר"ע מברטנורה בשוגג. ששגג בתרומה, אפלו הזיד בחמץ: **משלם קרן וחמץ**. ואף על גב דחמץ בפסח אסור בהנאה ולא שוה מידי, משום דבאוכל תרומה בשוגג כתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש, דבר הראוי להיות קדש, שאין משלם לו מעות אלא פרות והתשלומים נעשים תרומה, הלכך לאו בתר דמים אוליגן: **במזיד**. שהזיד בתרומה, אפלו שגג בחמץ **(יב)**, פטור מן התשלומין: **ומדמי עצים**. אם תרומה טמאה היא **(יג)** אין משלם דמי עצים שהיתה ראויה להסיק תחת תבשילו, משום דמזיד בתרומה אינו אלא כשאר גזלן דעלמא, ומעות משלם לפי דמים ולא לפי מדה, וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא שהרי אסור בהנאה, ואף להסק לא חזי, ולא מידי אפסדיה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (יב) דהשתא אינו לוקה וליכא למימר כל הלוקה אינו משלם. ומיהו בלאו הכי מזיד בתרומה נמי צריך לאוקמי בענין דאינו לוקה, דהינו בלא התראה ועדים, דאי לאו הכי בלאו הכי פטור מתשלומין, דאינו לוקה ומשלם, ואם כן בחנם כתב אפלו שגג כו': **(יג)** דאלו בטוהרה לא שידך כלל דמי עצים, דאסורה להסקה דלא נתנה אלא לאכילה כו', כדתנן במשנה ב' פרק ח' דשבועות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג כו': עוד אבאר לך במסכת מכות כי אוכל חמץ בפסח לוקה והעיקר אצלנו אין אדם לוקה ומשלם לפיכך

פטור מן התשלומין. ומדמי העצים שיעורו אפילו דמי עצים אינו משלם ולא נאמר נחשוב זה החמץ כאלו הוא עץ בעלמא לפי שהוא אסור בהנאה ולפיכך אין משלם אפילו דמי עצים : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחטים, בשעורים, בכסמין ובשיפון ובשבלת שועל. ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה. אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני {טו} והקדש שלא נפדו. חלות תודה ורקיקי נזיר, עשאן לעצמו, אין יוצאין בהן. עשאן למכר בשוק, יוצאין בהן :

ר"ע מברטנורה **ידי חובתו**. משום חובת מצה בליקלה הראשון, שהוא מחיב לאכל מצה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות : **בחטים, בשעורים וכו'**. אבל ארז ודחן ושאר מינים לא, דכתיב (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה, יצאו ארז ודחן ושאר מינים שאין באין לידי חמוץ אלא לידי סרחון : **ובדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו**. כל הני למאי אצטריכו מפרשים במסכת שבת פרק מפנין (פ"ח מ"א) : **והכהנים בחלה ובתרומה**. דמהו דתימא מצה השוה וראויה לכל אדם בעינן, וחלה ותרומה אינן ראויין לזרים, קא משמע לן **{יד}** : **חלות תודה ורקיקי נזיר אין יוצאין בהן**. אף על פי שהן מצה גמורה, דכתיב (שמות יב) ושמתם את המצות, מצה המשתמרת לשם מצה, יצאו אלו

שְׂאִינָן מִשְׁתַּמְרוֹת לְשֵׁם מִצָּה אֲלֵא לְשֵׁם זֶבַח : לְמִכּוֹר בְּשׂוּק יוֹצֵא בָהֶם.
דָּכַל לְמִכּוֹר בְּשׂוּק אָמַר אִי מִזְדַּבְּנָא מִזְדַּבְּנָא, וְאִי לֹא, אָכִילָנָא לֵה אָנָא
לְמִצָּה שֶׁל מִצָּוָה : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט {יד} מצות מצות רבה. גמרא. וכתב רש"י אכל ישראל בתרומה
לא פדילוף לקמן, לא תאכל כו', מי שאינו מזוהר על חמצו אלא משום חמץ
אתה יוצא בו ידי חובת מצה, יצא זה שאסור מחמת אסור אחר : {טו}
במעשר שני. חוץ לירושלים. רש"י. דאלו בירושלים הרי שם מקומו לאכל
בלא פדיון. ורצונו לומר לאפוקי מפיאן דאמר דאפלו בירושלים לא. ועין
תוספות יום טוב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו כו' : אכילת מצה בליל פסח
מצות עשה והוא דברי השם בערב תאכלו מצות (שמות י"ב) ואמר לא תאכל
עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות (דברים ט"ז) א"כ כל הזרעים שעיסתם
מתחמצת אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה. ואלו החמשת מינין בלבד הם
באין לידי חימוץ וזולתם כמו אורז ודוחן ודומיהן מסריחין עיסתן ואינן
מתחמצין. ואם אתה זוכר למה שפירשנו בפ' שלשה שאכלו כאחד מברכות
ובפרק י"ח דשבת התבאר לך זאת ההלכה והתשובה בהן אחת ומה שפרט
בחלה ובתרומה שמא יאמר אדם מצה שוה לכל אדם בעיני ר"ל שתהא
ראויה לכל ישראל ולזולתם הודיענו שאין הדבר כך. והטעם שאין אדם
יוצא ידי חובתו בחלות תודה ורקיקי נזיר כשעשאו לעצמו להקריבן עם
הקרבתן שהוא חייב [בן] כמו שנצטוו אע"פ שהיא מצה גמורה לפי שאמר
השם יתברך ושמרתם את המצות ובא בקבלה מצה המשתמרת לשם מצה
יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ו

{טז} ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו
בפסח, בחזרת ובעלשין ובתמכא ובחרחבינה
ובמרור. יוצאין בהן בין לחין בין יבשין, אבל
לא כבושין ולא שלוקין ולא מבשלין.
ומצטרפין לכזית. ויוצאין בקלח שלהן,

וּבְדַמַי (יח), וּבְמַעֲשֵׂר רְאוּשׁוֹן שֶׁנִּטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ:

ר"ע מברטנורה בחזרת. בערבי חס"א לטוג"א בלע"ז: **וּבְעַלְשֵׁין**. בערבי הנדב"י. ובלע"ז אנדיבי"א. והערוך פרש שהיא ירק שקורין לו בלע"ז קרשפיי"ל: **וּבְתַמְכָּא**. סיב הגדל סביבות הדקל (יז): **וּבְחַרְחִינָא**. אלקרעני"א בערבי: **וּבְמָרוֹר**. מין פסברתא הוא מר ביותר: **בֵּין לַחִין בֵּין יַבְשֵׁין**. דוקא בקלח שלחן, פדאמרינן בסיפא ויוצאים בקלח שלחן. אבל עליו, לחין אין, יבשין לא: **שְׁלוּקִין**. מבשלין יותר מדאי עד שנמוחים: **כְּבוֹשֵׁין**. בחמץ: **מְבַשְׁלִין**. פדרך בשול: **וּמַצְטַרְפִּין לְכַזֵּית**. לצאת ידי חובת מרור. והוא הדין בחמשת מיני דגן שמצטרפין בכזית לצאת ידי חובת מצה. ואתרוניהו קאי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (טז) ידי חובתו. כתב הרמב"ם דאכילת מרור מצות עשה בזמן שהכבש נאכל, כדכתיב על מצות ומרורים יאכלהו. ומיהו מדברייהם אף בזמן הזה: (יז) **וּדְבַר תִּימָה הוּא**, דבגמרא אמר רבה בר בר חנה תמכתא שמייה, ועל חרחיניא אמר ריש לקיש אצותא דדקלא, ואם איתא דתמכתא הוא מענין הדקל הנה ליה לרבה בר חנה נמי לפתרו על שם מה שהיא בדקל. ואנו רגילין לפתרו לתמכתא שהיא מה שקורין בלשון אשפנו קרי"ן, וכן הוא בדברי האחרונים זכרונם לברכה. תוספות יום טוב: (יח) **וּבְדַמַי**. אבל בטבל לא. ואף על גב דמעשר ירק דרפנו, הנה ליה מצוה הבאה בעבירה. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו כו': כמו שאכילת מצה בליל פסח מצות עשה כד אכילת מרור מצות עשה בזמן שכבש הפסח נאכל. הוא מה שאמר יתברך על מצות ומרורים יאכלהו. ואמרו מרורים נופל על אלו שמנה. חזרת חסא. עולשין ידוע. תמכא מין ממיני עולשין אלא שהוא גדל בגנות. חרחיניא פירש רבינו יצחק אלקרעני"ה. מרור מין כוזברתא מר ביותר. ואמרו בין לחים בין יבשים רוצה בו הקלח שלהם כאשר הודיעך ויוצאין בקלח שלהן אבל העלין אינו יוצא בהם ידי חובתו אלא אם היו לחים: (רמב"ם)

אין שורין את המרסן לתרנגולים, אבל חולטין. האשה לא תשרה את המרסן שתוליד בידה למרחץ, אבל שפה היא בבשרה יבש. לא ילעס אדם חטין ויניח על מכתו בפסח, מפני שהן מחמיצות {ב} :

ר"ע מברטנורה אין שורין את המרסן. במים קרים וכל שכן פושרין כדי לתת לפני התרנגולים: אבל חולטין. ברותחין, שכל זמן שהמים רותחים אינו יכול להחמיץ. והאידינא נהוג עלמא אסורא אפלו בחליטה ברותחים: לא תשרה את המרסן. לשוף בו בשרה, מפני שמחמיץ בשריתו: אבל שפה היא. מרסן על בשרה יבש אף על גב שמים טופחים על בשרה {יט}: לא ילעס. לא יכס בשניו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יט} רש"י וכתב הרא"ש דרצונו לומר הזעה, אבל אין לומר דרצונו לומר מים ממש והינו אחר שנשתטפה במים, דהא ודאי אסור: {ב} מפני כו'. שקהק מחמיץ. טור ארח חיים סימן תס"ו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין שורין את המורסן לתרנגולים אבל חולטין כו': מורסן ידוע והוא קליפת החטים העבה ושורין הוא שישרו המורסן במים ושימו אותו בפני התרנגולים שיאכלו אותו כדרך [בנחת]. וחולטין הוא שילשו הקמח במים חמין בחוזק הרתיחה. ונהגו העם לאסור זה והתלמוד התיר אותו. ושפה פירושו שהאשה מחככת בשרה במורסן. וילעוס הלעיסה בשינים: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ח

אין נותנין קמח לתודת החרסת או לתודת החרדל, ואם נתן, יאכל מיד, ורבי מאיר אוסר. אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פרות, אבל סכין ומטבילין {כג} אותו

בְּהוֹן מִחְמִיצוֹן, מִי תִשְׁמִישׁוּ שֶׁל נַחְתוּם, יִשְׁפְּכוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוֹן מִחְמִיצוֹן:

ר"ע מברטנורה בַּחֲרֻסָּת. דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ חֲמֵץ וּמַיִם **[כא]** וְעֲשׂוּי לְטַבֵּל בוֹ בְּשֵׁר: וְאִם נִתֵּן. לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל: יֵאָכֵל מִיָּד. שֶׁהַחֲרָדֵל חָד וְאֵינוֹ מְמַהֵר לְהַחְמִיץ כְּמוֹ הַחֲרֻסָּת. אָבֵל בַּחֲרֻסָּת מוֹדָה תִּנְאָה קָמָא לְרַבֵּי מְאִיר דְּאָסוּר: וְרַבֵּי מְאִיר אוֹסֵר. אֵף אִם נִתֵּן לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל, דְּסָבַר חֲרָדֵל לְאֵלְתֵּר מִחְמִיץ כְּמוֹ הַחֲרֻסָּת. וְאִין הִלְכָה כְּרַבֵּי מְאִיר: לֹא בְּמִשְׁקִין וְלֹא בְּמֵי פְרוֹת. דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת יב) וּבִשֶׁל מִבֶּשֶׁל, מִכָּל מְקוֹם **[כב]**: אָבֵל סָכִין וּמִטְבִּילִין. לְאַחַר צְלִיתוֹ, וְלֹא אֶמְרִינָן דְּמִבְּטֵל טַעְמוֹ. אִי נִמְי אֶפְלוּ קִדְּם צְלִיתוֹ שְׂרִי לְסוּף הַפֶּסַח בְּמֵי פְרוֹת, דְּהִכִּי תִנּוּ בְּכִיצַד צוּלִין (לְקַמּוֹן פ"ז מ"ג), סָכוּ בְּשִׁמּוֹן תְּרוּמָה אִם חֲבוּרָת כְּהַנִּים יֵאָכְלוּ: מִי תִשְׁמִישׁוּ שֶׁל נַחְתוּם. שְׁמִצְוֹן בְּהוֹן יִדְּיוּ בְּשַׁעַה שְׁמִקְטֹף אֶת הַמִּצָּה: יִשְׁפְּכוּ. בְּמְקוֹם מְדָרוֹן, שֶׁלֹּא יִשְׁאָרוּ מְכַנְסִים בְּמְקוֹם אֶחָד וְיִחְמִיצוּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כא]** מֵיִם קָאִי נִמְי לְחֲרָדֵל, וְכֵן כָּתְבוּ הַרַ"שׁ וְהַר"ן. וְטַעְמָא, דְּמֵי פְרוֹת אֵינָן מִחְמִיצוֹן: **[כב]** וְרִישָׁא דְקָרָא לֹא תֵאָכְלוּ וְגו'. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[כג]** סָכִין וּמִטְבִּילִין. סָכִין בְּשַׁעַת צְלִיתוֹ וּמִטְבִּילִין בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ. רַש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אִין נוֹתְנִין [את] הַקֶּמַח לְתוֹךְ חֲרוּסָת אוֹ לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל כּו': מַחְלוּקָת תִּנְאָה קָמָא וְרַבֵּי מְאִיר אֵינוֹ אֵלֶּא כִּשְׁנַתָּן לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל אֲבֵל לְתוֹךְ הַחֲרוּסָת דְּבָרֵי הַכֹּל יִשְׂרָף מִיָּד לְפִי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהַחְמִיץ וְעוֹד יִתְבַּאֵר תַּעֲרוּבַת הַחֲרוּסָת מֵהוּא בְּפָרֵק אַחֲרוֹן. וְאִמֵּר הַש"י בְּפֶסַח וּבִשְׁל מְבוּשֵׁל בְּמֵיִם וּלְפִי שְׁשִׁינָה אִיסוּר הַבִּישׁוּל בְּלִשׁוֹן מְקוֹר קְבִלְנוּ שְׁבֵא לְרִמּוֹז לְאִסוּר בִּישׁוּלוֹ בְּמֵי פְרוֹת אֲבֵל סָכִין וּמִטְבִּילִין אוֹתוֹ בְּהוֹן אַחַר שְׁנִצְלָה: וּמֵי הַבְּצֵק שְׁנוּטְלִין בְּהֵם. הַיָּדִים וְכֹלֵי הַבְּצֵק יִשְׁפְּכוּ כְּמוֹ שֶׁזָּכְרוּ וּבְמְקוֹם מְדָרוֹן כַּדִּי שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ וְיִשְׁאָרוּ בְּמְקוֹם נִמּוּךְ וְאִין הִלְכָה כְּרַבֵּי מְאִיר: (רמב"ם)

פרק ג - משנה א

אלו עוברין בפסח, כפתח הבבלי, ושכר המדי, וחמץ האדומי, וזתום המצרי, וזמן של צבעים **(ה)**, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים. רבי אליעזר אומר, אף תכשיטי נשים. זה הכלל **(ו)**, כל שהוא ממין דגן, הרי זה עובר בפסח. הרי אלו באזהרה, ואין בהן משום פרת:

ר"ע מברטנורה אלו עוברין. אלו מתבטלים מן העולם. דאף על גב דאין עוברים עליהם על בל יראה **(א)**, מדרבנן מיהא צריכי בעור **(ב)**, דהכי תנן לקמן (משנה ה) שאר ישראל, ואף על גב דהאוכלו פטור: כפתח הבבלי. עשוי מפת מעפוש וחלב. ורגילים לטבל בו את המאכל: שכר המדי. שכר שהיו עושין במדי מחטים או שעורים שרויים במים: וחמץ האדומי. חמץ שעשוי בארץ אדום, שנותרים שעורים **(ג)** ומשהין אותם שם כדי שיחמיצו: וזתום המצרי. תלתא שערי ותלתא קורטמי, הוא פרסם מדברי ונקרא בערבי קרטום, ותלתא מלחא **(ד)**, ועושין אותו לרפואה. עד כאן חמץ הראוי לאכילה על ידי תערובת. מפאן ואילך חמץ נקשה בעיניה: וזמן של צבעים. מים שנותרים בהם סבין, ומשתמשים בהם הצבעים למלאכתן: ועמילן של טבחים. **(פ)** שעושין מקמח תבואה שלא הביאה שליש בשולה, ומכסים בה את הקדרה לשאב את הזהמא: וקולן של סופרים. עפר הרחים מגבלין אותו במים, וסופרים מדבקים בו נירותיהם: רבי אליעזר. מוסיף, דאלו תנא קמא לית ליה אלא חמץ דגן גמור על ידי תערובת או חמץ נקשה בעיניה, ורבי אליעזר מוסיף אף תכשיטי נשים שהן חמץ נקשה על ידי תערובת סממנים אחרים. ובגמרא פריד, תכשיטי נשים סלקא דעתך, אלא אימא אף טפולי נשים, סלת שנשים טופלות ומחברות על בשרן עם סממנין אחרים להשיר את השער או להלבין ולעדן את הבשר. ואין הלכה כרבי אליעזר: כל שהוא מין דגן. מחמשת המינים, ומערבין בהן מים. דאי אין בהם מים אלא מי פרות קימא לן דמי פרות אין מחמיצין: הרי אלו באזהרה. אם אכלו עובר בלאו: ואין בהם פרת. דעל חמץ גמור ענוש פרת ואינו ענוש פרת על התערובת, אבל לוקה על אכילתו אם אכל פזית חמץ בתוך התערובת

בְּכָדִי אֲכִילֶת פָּרֶס {ז}. אָבֵל אִם לֹא אָכַל כְּזֵית חֲמֵץ בְּתוֹךְ הַתְּעַרְבֹת בְּכָדִי אֲכִילֶת פָּרֶס אֵינִו לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, מִיְהוּ אֲסוּרָא מִיְהוּא אִיפָא, דְּחֲמֵץ בְּפִסַּח אוֹסֵר בְּתְעַרְבֹתוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} וּבְמִשְׁנֵה ב' פָּרֶק קָמָא דְחִלְה פֶּרֶשׁ דְּעוֹבְרִים בְּבַל יִרְאֶה, הֵתִם כְּפָרוּשׁ הֶרְמֵב"ם נִקֵּט וּכְפָרוּשׁ רִש"י בְּכָאן. וּדְבָרָיו דְּהִכָּא מְדַבְּרֵי הֶר"ן הֵן וְטַעְמִיהָ דְּהָא לְאֲסוּר אֲכִילָה בְּעֵינָן קָרָא לְרַבִּינְהוּ כְּדִלְקָמוֹ, אִם כֵּן בַּל יִרְאֶה מְנַלָּן : {ב} וְאִפְלוּ לְטַעַם הַשְּׁנִי שֶׁכֶּתֵב הֶר"ב בְּפָרֶק קָמָא דְּבִדְיָקָה הוּא כְּדִי שְׁלֹא יַעֲבֹר עַל בַּל יִרְאֶה, הֶחְמִירוּ חֲכָמִים לְבַעֲרֵם מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכֶּתֵבוּ הַתּוֹסְפוֹת שָׁם כּו', וְדִיִּיק מְדַתְּנָן שְׁאֵר יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי נִקְשָׁה הוּא : {ג} וְחֲמֵץ סֵתֵם הֵינִו דְּיִין : {ד} וְלִשְׁוֹן אוֹתָן בְּמִים. הֶרְמֵב"ם : {ה} צַבְעִים. צַבַּע עוֹר אָדָם. רִש"י בְּחֻלִּין דָּף כ"ח : {ו} זֶה הַכֶּלֶל כּו'. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא דְּקָאָמֵר לֵה. תּוֹסְפוֹת : {ז} וְשֹׁאֲנֵי מִשְׁאָר אֲסוּרֵי כָּרֶת כְּמוֹ חֶלֶב וְדָם דֵּיִשׁ בְּהֵן עֵנֶשׁ כָּרֶת בְּכָדִי אֲכִילֶת פָּרֶס, דְּגַבֵּי קָרָא דְּמַחְמֶצֶת שֶׁהִיא תְּעַרְבוֹת לֹא כְּתִיב וְנִכְרְתָהּ. כְּסָף מִשְׁנֵה. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי כו' : ענין עוברין שעוברין על בל יראה ובל ימצא. כותח הוא דבר שנופל בערובו קמח ונקרא בלשון ערבי אלמר"י. שכר דבר משכר שעושין דברים משכרין ממינין רבים מחטים שרויים ושעורים וזולתם והיה משקה אנשי מדי מזה הענין רוצה לומר ממשרת לחם כגון אותו שעושין היום במצרים וקורין אותו אלמז"ר בערבי. וחומץ האדומי היו משימין בו שעורים מעט. וזיתים שלוקחין מלח וקמח שעורים וקרטומי וקורין אותו בערבי קרט"ם והוא זרע כרכום דברי בד בבד ולשין אותו במים והיו עושין אותו לרפואה. וזומא של צבעים מיא דחזרי והוא מים ששורין בהן המורסן ומשתמשים בו צבעי [*] הגהות הגרי"ב בשאר דפוסים בא הלבא בב' והוא שיבוש וצ"ל הלכא בכ' כמו שהוא לפנינו וכן הוא בתוי"ט ועי' ברש"י חולין דף כ"ח ע"א ד"ה ללכא צבע עור אדום : [הלכא ועמילן של טבחים הוא שלוקחין חטים שלא בשלו כל צרכן ומיבשין אותן וטוחנין אותן ולשין אותן ועושין מהן חלות ומכסין בהן הקדרה כשיתקרב המאכל להתבשל בתוכה ותסיר ממנה זוהמת המאכל וריחו הרע. וקולן של סופרים עיסה יעשו אותה מדבקי הספרים מעפר הרחיים ידבקו בו מה שהם רוצים לדבק מניירותיהם. וטפולי נשים הוא קמחים יקחו אותן הנשים מן הדברים שיש להם כח למרק ורוחצות פניהם בהם ובשרן ויש בכללן קמח שעורים. ורבי אליעזר אומר אע"פ שיהיה אבק ואין בו מים גזירה שמא ישרו אותו האבק בשעת הרחיצה. ואין הלכה כרבי אליעזר אלא כמו שאמר זה הכלל כל מה שהוא מין דגן רוצה בו כל דבר שיהיה בו מין ממיני חמשת המינים עם המים עובר עליו בפסח אבל בלא מים או במי פירות אינו עובר ומותר לאוכלו כי העיקר אצלנו מי פירות אין מחמיצין ואמרו הרי אלו באזהרה רוצה לומר מי שיאכל אחד מאלו שיהיה בו תערובת דגן לפי שהעיקר אצלנו על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו וזה כשיהיה מן החמץ מעורב כזית בכדי אכילת פרס אז יתחייב האוכל זה התערובות מלקות אבל אם יש בשעור הדגן המעורב פחות מכזית אינו חייב על אכילתו מלקות אבל הוא אסור ואין הלכה כרבי אליעזר : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

בַּצֵּק שֶׁבִּסְדָּקִי עֲרָבָה, אִם יֵשׁ כַּזֵּית בְּמָקוֹם אֶחָד, חַיֵּב לְבַעַר. וְאִם לֹא, בָּטֵל בְּמַעוֹטוֹ. וְכֵן לְעֵנִין הַטְּמֵאָה, אִם מִקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ. וְאִם רוֹצֵה בְּקִיוָמוֹ, הֵרִי הוּא כְּעֲרָבָה. בַּצֵּק הַחֲרֹשׁ, אִם יֵשׁ כִּיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהַחֲמִיץ, הֵרִי זֶה אָסוּר:

ר"ע מברטנורה **בַּצֵּק שֶׁבִּסְדָּקִי עֲרָבָה.** ועשוי לחזק שבריה וסדקיה. אם יש כזית במקום אחד חייב לבער, פחות מכאן בטל במעוט. ואם אינו עשוי לחזק, אפלו פחות מכזית חייב לבער, לפי שאינו מבטלו שם ואפשר שימלך ויטלנו משם: **וְכֵן לְעֵנִין הַטְּמֵאָה.** אם נגע שרץ בהאי בצק בפסח שאסורו חושבו, אם יש בו כזית חוצץ בפני הטמאה ולא הוי כערבה ולא נחתא לה טמאה לערבה. ובפחות מכזית, אם אינו מקפיד עליו בטל לגבי ערבה והוי כאלו נגע השרץ בערבה עצמה והיא טמאה: **אם מקפיד עליו חוצץ.** הכי קאמר, ובשאר ימות השנה שאין אסורו חושבו, אין הדבר תלוי בשעור אם יש בו כזית אם לאו, אלא בקפידא תליא מלתא, אם הקפיד עליו ועתיד לטלו משם חוצץ בפני הטמאה, בין יש בו כזית בין אין בו כזית, ולא נחתא טמאה לערבה, ואם לא הקפיד עליו ורוצה בקיומו, אפלו יש בו כמה זיתים הרי הוא כערבה, וכשנוגע השרץ בבצק הוי כאלו נגע בערבה ממש: **בַּצֵּק הַחֲרֹשׁ.** שמפין עליו ביד ואינו משמיע קול **(ח)** ודומה לחרש שקוראין לו ואינו משיב. פרוש אחר, בצק החרס, שהוא קשה כחרס ואינו נכר אם החמיץ: **אם יש כיוצא בו שהחמיץ.** אם יש עסה אחרת שנלושה בשעה שזו נלושה וכבר החמיצה, אסור. ואם אין שם כיוצא בו, הוי שעורה כדי שיהלך אדם מיל בהליכה בינונית. ושעור זה כזמן שני חמשי שעה **(ט)**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ח) הרמב"ם באר שהבצק המשמיע קול כבר החמיץ כו', והראב"ד כתב בהפך שכל זמן שהעסה מצה קולה צלול כשאדם מקיש עליה, אבל כשהיא מחמצת אף על פי שאין בה סדקים ולא הכסיפו פניה קולה משתקע כחרש, והחרשות גם הוא סימן לחמוץ, והוא אם יש כיוצא

בו. ולכלי עלמא משנתנו שהגביה ידו ולא נתעסק בבצק, דכל זמן שעוסק בו אינו בא לידי חמוץ כדתנו במשנה ד', וכן כתבו הפוסקים: **ט** הרמב"ם כתב שזה משעות ההשונה. ורצונו לומר שלא נחשב כשעות הזמניות שהזכיר במשנה ב' פרק א' דברכות, כי אלו השעות שבכאן הם השוים בשעוריהן, כל אחד חלק מעשרים וארבעה מהיום ולילה בשוה. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בצק שבסדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד כו': אמרם בטל במיעוטו כשהוא במקום חיזוק הכלי ודיבוק שבריו אבל כשאינו לחיזוק אפילו פחות מכזית חייב לבער. ואמרו חוצץ מבואר וענינו כי אם הוא מקפיד עליו ודעתו ליטלו אז הוא חוצץ וכשנטמאת העריבה והטבילה לא עלתה לה טבילה. וזה המאמר בעריבה שיש לה טהרה במקוה אבל כלי חרס אין לו טהרה במקוה אלא שבירה כמו שיתבאר במקומות הרבה. ובצק החרש הוא שיכו עליו ביד ולא ישמע לו קול ודומה כחרש לא ישיב כשקוראין אותו. וכאשר לא נודע אם נתחמץ או לא נשער אותו בזולתו או בזמן הידוע כי בזמן הזה תחמיץ העיסה ושיעורו כדי שיהלך אדם ברגליו הליכה בינונית מיל אחד והוא שיעור מן הזמן שהוא שני חומשי שעה משעות השוויה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

כיצד מפרישין חלה בטמאה ביום טוב, רבי אליעזר אומר, לא תקרא לה שם עד שתאפה. רבי יהודה בן בתירא אומר, תטיל בצונן **יב**. אמר רבי יהושע, לא זה הוא חמץ שמזקרים עליו בבל יראה ובבל ימצא, אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב, ואם החמיצה, החמיצה:

ר"ע מברטנורה חלה בטמאה. שנטמאת העסה ושוב אין החלה הנטלת ממנה ראויה לאכילת כהן, כיצד מפרישין אותה ביום טוב של פסח, הרי אין יכול לאפותה בפסח מאחר שאינה ראויה לאכילה **י**,

וְלִשְׁהוֹתָהּ וּלְשָׂרְפָהּ בְּעָרְבַי אִי אֶפְשֶׁר שְׁמָא תַחְמִיץ, וְלִהְיֵאכִילָהּ לְכָל־בָּיִם אִי אֶפְשֶׁר, שְׂאִין מִבְּעָרִין קִדְשִׁים בְּיוֹם טוֹב: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לֹא יִקְרָא לָהּ שֵׁם חֵלָה עַד שֶׁתֵּאָפֵה.** דְּאֶפְתִּי כָּל חֲדָא וְחֲדָא חֲזִיא לִיה, דְּמִכָּל חֲדָא וְחֲדָא מִפְּרִישׁ פּוֹרְתָא, וְלֵאחֲרֵי אֶפְתִּתָּה אִם רָצָה יִפְרִישׁ חֵלָה שְׁלֵמָה עַל הַכֹּל, דְּקִסְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָרוּדָה מִן הַתַּנּוּר וְנוֹתֵן לֶסֶל, הַסֵּל מְצָרְפִין לְחֵלָה: **לֹא זֶהוּ חֵמֶץ שְׁמֵזֵהָרִים עָלָיו.** דְּלֵאוּ דִּידִיהּ הוּא לְאַחֲרֵי שְׁקָרָא עָלֶיהָ שֵׁם, וְיִקְרָא כְּתִיב (שְׁמוֹת יג) לֹא יִרְאֶה לָּךְ, שְׁלֵף אִי אֶתְּהָ רוּאָה אֲבָל אֶתְּהָ רוּאָה שֶׁל אַחֲרִים וְשֶׁל גְבוּהָ, וְזֶה אֵינוֹ שְׁלֵף וְלֹא שֶׁל חֲבֵרָךְ, דְּאֶפְתִּי לֹא מְטָא לִיד כְּהֵן. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר הוּאִיל אִי בְּעֵי מִתְשַׁיִל עָלֶיהָ **[יא]** הוּאִי הַקִּדְשׁ בְּטַעוּת, וְאֵינוֹ הַקִּדְשׁ, וְחֲזִיא לִיה לְאַכִּילָהּ, נִמְצָא דְשָׁלוּ הִיא וְחֵמֶץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר לֹא אֶמְרִינָן הוּאִיל **[יג]**. וְהִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [י] וְלִהְיֵאכִילָהּ תַּחַת תְּבַשְׁלוּ נְמִי אִי אֶפְשֶׁר, וְאַף עַל גַּב דְּהִדְלַקְתּוּ הַיָּר בְּיוֹם טוֹב צָרָךְ אֲכִילָהּ הִיא וּמִתְתַּרְת, כָּל שְׁכֵן הַסֵּק, מְשׁוּם דְּגִזְרַת הַכְּתוּב הוּא דְּאִין קִדְשִׁים טְמֵאִים מִתְבַּעְרִים בְּיוֹם טוֹב. רַש"י, וְעֵינִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יא]** טַעְמָא, דְּלֹא מִחֲסָרָא אֶלָּא דְּבוּרָא בְּעֵלְמָא אֲבָל לְעִיל בְּנִכְרִי שְׁהִלּוּהָ לְיִשְׂרָאֵל לֹא אֶמְרִינָן הוּאִיל וּבִידּוֹ לְפָדוֹתוֹ מְשׁוּם דְּהֵתָם מְחָסֵר מְמוּנָא. הַר"ן: **[יב]** בְּצוּנָן. סָבִירָא לִיה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּלֹא אֶמְרִינָן הוּאִיל, וְסָבִירָא לִיה נְמִי דְּטוֹבַת הַנְּאָה מְמוּן, וְהִלְכָךְ הָוִי הַךְ חֵלָה כְּדִידִיהּ, שְׁהִרִי יֵשׁ לוֹ בְּהָ טוֹבַת הַנְּאָה לְתַתָּה לְכָל כְּהֵן שְׂיִרְצָה. הַר"ן: **[יג]** הִלְכָךְ עַל חֲמוּצָה אֵינוֹ עוֹבֵר, אֲבָל עַל אֶפְתִּתָּה עוֹבֵר, דְּאִיכָּא חֲדָא, דְּלֹא חֲזִיא לִיה. רַש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כִּיצַד מִפְּרִישִׁין חֵלָה בְּטוֹמָאָה בְּיוֹם טוֹב כּו': כִּבְר הוֹדַעְתִּיךְ כִּי שְׂרִיפַת קִדְשִׁים בְּיוֹ"ט אֲסוּר וְכִשְׁנִטְמָאָה הַעִיסָה חֵלָה טְמָאָה שְׂיוּצִיא מִמְנָה דִּינָה שֶׁתִּשְׂרַף וְאִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שִׂיאָפָה הַבְּצֵק כּוֹלָה וְלֹא יוּצִיא מִמְנָה חֵלָה עַד תִּשְׁלֹם אֶפְתִּיתוֹ וְאִז תִּטּוֹל חֵלָה מִן הַחֲלוֹת וְתִקְרָא לָהּ שֵׁם זֶה מוֹתֵר כְּאִשֶׁר בִּיאֲרֵנוּ בְּמִסְכַּת חֵלָה וּמִנִּיחִין אוֹתָהּ עַד מוּצְאֵי יוֹם טוֹב וְשׁוֹרְפִין. וְבֵן בְּתִירָא אוֹמֵר מוּצִיאִין אוֹתָהּ עִיסָה וּמִטִּילִין אוֹתָהּ בְּמִים צוּנָן וּמִנִּיחִין אוֹתָהּ שֵׁם עַד שֶׁתִּשְׂרַף לְמוּצְאֵי יוֹם טוֹב כִּי אֲסוּר לְאַפּוֹתָהּ לְפִי שְׂאִין אוֹפִין בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא מָה שֶׁהוּא רְאוּי לְאַכִּילָהּ. וְהִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: (רמב"ם)

רָבֵן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁלֹשׁ נָשִׁים לָשׁוֹת כְּאֶחָת
וְאוֹפוֹת בְּתֵנוּר אֶחָד, זֶה אַחֵר זֶה. וְחֲכָמִים
אוֹמְרִים, שְׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת בַּבֶּצֶק, אֶחָת
לָשָׂה וְאֶחָת עוֹרֶכֶת וְאֶחָת אוֹפָה. רַבִּי עֲקִיבָא
אוֹמֵר, לֹא כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא כָּל הָעֵצִים וְלֹא כָּל
הַתֵּנוּרִים שְׁוִין. זֶה הַכֶּלֶל, תַּפְּחַ, תִּלְטֹשׁ בְּצוּנָן:

ר"ע מברטנורה **שְׁלֹשׁ נָשִׁים לָשׁוֹת כְּאֶחָת.** כָּל אֶחָת תֵּנוּר מְלֵא, וְאִין כָּאן
חֲמוּץ, אֵף עַל פִּי [שְׁהֶאֱחַת] מִמִּתְנָת עַד שְׂיֵאֲפוּ הַשְּׁתֵּימִים: **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים.**
אִין לְהַקְל כָּל כֶּדֶף שְׂיֵהוּ לָשׁוֹת כְּאֶחָת, אֶלָּא שְׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת כָּל אֶחָת
בַּבֶּצֶק שְׂלָה: **אֶחָת לָשָׂה.** הָאֲחֵרוֹנָה לָשָׂה כְּשֶׁחֲבָרְתָּהּ הָאֲמֻצָּעִית מִקְטָפֶת,
וְהַשְּׁלִישִׁית שְׂלָה תַחֲלָה אוֹפָה, נִמְצָאוּ שְׁלֹשָׁתָן עוֹסְקוֹת בְּבֵת אֶחָת, כָּל
אֶחָת בַּבֶּצֶק שְׂלָה, אֶחָת לָשָׂה שְׂלָה, וְאֶחָת מִקְטָפֶת שְׂלָה, וְאֶחָת אוֹפָה
שְׂלָה: **לֹא כָּל הַנָּשִׁים.** רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַלְתִּיהּ דְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל קָא מְהִדֵּר
וְאָמַר שְׂאִין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כְּדַבְּרֵיו, לְפִי שְׂיֵישׁ נָשִׁים עֲצָלְנִיּוֹת וּמְחַמִּיצוֹת
אִם שׁוֹהוֹת כָּל כֶּדֶף, וְיֵישׁ תֵּנוּר שְׂאִינוּ חָס מְהֵר, וְיֵישׁ עֵצִים שְׂאִין נִבְעָרִים
מְהֵר. אֶלָּא כְּדַבְּרֵי חֲכָמִים רְאוּי לַעֲשׂוֹת, לַעֲסֹק תָּמִיד בַּבֶּצֶק, שְׂכַל זְמַן
שְׁעוֹסְקִין בַּבֶּצֶק אִינוּ בָּא לִידֵי חֲמוּץ. וְכֵן הִלְכָה: **זֶה הַכֶּלֶל תַּפְּחַ.** הַבֶּצֶק
שְׂבִידָה שְׂרוּאָה שְׂרוּצָה לַתַּפְּחַ: **תִּלְטֹשׁ.** יָדָה בְּמִים צוּנָנִין וְתִקְטָפְנָה
וְתִצְטָנִן: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת כו': ר"ג סבר כי ג' נשים
מתעסקות בבצק כולן בזמן אחד ואופות זו אחר זו ואף על פי שישאר הבצק
של השלישית עד שיסיקו את התנור פעמים ויאפו בו שתי אפיות ואח"כ
תאפה השלישית שאינו בא לידי חימוץ בזה השיעור מהזמן. וחכמים אין
סוברים כך אבל אומרים כי כשתתחיל הראשונה באפיה (תשלים) [תתחיל]
השניה לערוך והשלישית ללוש נמצא כשתשלים הראשונה באפיה (תתחיל)
[תשלים] השניה בעריכה והשלישית בלישה ותתחילהשניה לאפות והשלישית
בעריכה. ותלוש הראשונה פעם שניה וכך עושין ולא יתמהמה הבצק בשום
פנים ולא תגביה ממנו היד: ואמר ר"ע לר"ג לא כל הנשים ולא כל העצים
ולא כל התנורים שוים כי יש תנור שמתחמם בשעה קלה ואחר בהפך וגם
כן כשהם העצים יותר יבשים שולט בהם האש במהרה ומן הנשים יש מהם
זריזות ויש מהם להיפך ואמרו שאין מניחין העיסה כל זה הזמן אלא א"כ
מטילין [הידיים] במים צוננן ומצננן העיסה בהם. ודע כי כל עת שהיד
מתעסק בבצק אינו בא לידי חימוץ ואפילו יום א' שלם והלכה כחכמים:
(רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

שָׂאֵר, יִשְׂרָאֵל, וְהָאוֹכְלוֹ פֶּטוּר. סְדוּקָה, יִשְׂרָאֵל, וְהָאוֹכְלוֹ חַיֵּב כְּרֵת. אֵיזָהוּ שָׂאֵר, כְּקִרְנֵי חֲגָבִים. סְדוּקָה, שְׁנֵתְעָרְבוּ סְדוּקָיו זֶה בְּזֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה, הָאוֹכְלוֹ חַיֵּב כְּרֵת. וְאֵיזָהוּ שָׂאֵר, כָּל שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאֵדָם שֶׁעָמְדוּ שְׁעָרוֹתָיו :

ר"ע מברטנורה שָׂאֵר. שֶׁלֹּא הִחְמִיץ כָּל צָרְכוֹ : [סְדוּקָה]. דֶּרֶךְ הַבְּצֵק כְּשֶׁמִּחְמִיץ נֶעֱשֶׂה סְדוּקָה סְדוּקָה : כְּקִרְנֵי חֲגָבִים. סְדוּקָה לְכָאן וְסְדוּקָה לְכָאן : זֶה וְזֶה הָאוֹכְלוֹ חַיֵּב כְּרֵת. דְּקִרְנֵי חֲגָבִים נִמְי הוּא סְדוּקָה. וְאֵיזָהוּ שָׂאֵר שֶׁפֶטוּר, זֶה שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם סְדוּקָה, אֲבָל הִכְסִיפוּ פָּנָיו כְּאֵדָם שֶׁעָמְדוּ שְׁעָרוֹתָיו מִתּוֹךְ פֶּתַח [שֶׁפָּנָיו מְכֻסִּיפִין]. וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם שיאור ישרא וְהָאוֹכְלוֹ פֶּטוּר סְדוּקָה יִשְׂרָאֵל כּוּי : כְּקִרְנֵי חֲגָבִים פִּירוּשׁוֹ שֶׁתְּסוּדֵק הַעֵיסָה סְדוּקָה דְּקִים כְּשִׁיתַחִיל הַחֲמוּץ לְהַכְנִס בּוֹ וְאֵפִילוּ הֵם כְּקִרְנֵי חֲגָבִים וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

אַרְבַּעָה עָשָׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מִבְּעָרִים אֶת הַכֹּל מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים

אומרים, בזמן. רבי אלעזר בר צדוק אומר, תרומה מלפני השבת, וחליו בזמן:

ר"ע מברטנורה מבערים את הכל. בין חליו בין תרומה, חוץ מפדי אכילתו לשבת: תרומה מלפני השבת. שאין יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמה, ולהשהותה אי אפשר. אבל חליו אין צריך לבער אלא בזמן, שיכול למצא להם אוכלים הרבה. והלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל כו': והלכה כרבי אליעזר בר צדוק: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ז

ההולך לשחט את פסחו, ולמול את בנו, ולאכל סעדת ארוסין בבית חמיו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול לחזר ולבער ולחזר למצותו, יחזר ויבער. ואם לאו, מבטלו בלבו. להציל מן הנכרים, ומן הנקהר, ומן הלסטים, ומן הדלקה, ומן המפלת, יבטל בלבו. ולשבת שביתת הרשות, יחזר מיד:

ר"ע מברטנורה ההולך בארבעה עשר קאי: אם יכול. שיש שהות ביום: להציל מן הגיס. את ישראל הנרדפים: יבטל בלבו. ולא יחזר ואפלו יש שהות, דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי: ולשבת שביתת הרשות. שהיה הולך להחשיף על התחום ולקנות שביתה להלך משם והלאה אלפים אמה לדבר הרשות {יד}, יחזר מיד. אבל לקנות שביתה מצוה, כגון שצריך לילך למחר לבית האבל או לבית המשנה, הינו כהולך לשחט את פסחו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} והקשו בתוספות מהא דאמר בפרק ח' דערוגין דאין מערבין אלא לדבר מצוה ונראה לר"י דהכי פרושו לשבת שביתת הרשות, שהולך לשמח בפסח בבית אהבו או קרובו. (וקרי ליה רשות גבי איגד): (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו': כל זה מבואר באר היטב: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

וְכֹן מִי שֶׁיֵצֵא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוֹפִים, שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֹמוֹ. וְאִם לֹא, חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּיָרָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. וְעַד כַּמָּה הֵן חוֹזְרִין, רַבִּי מֵאִיר אָמַר, זֶה וְזֶה בְּכַבִּיצָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, זֶה וְזֶה בְּכַזֵּית. וְחַכְמֵי אֲמָרִים, בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ בְּכַזֵּית, וְחֵמֶץ בְּכַבִּיצָה:

ר"ע מברטנורה שֶׁיֵשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ. שֶׁנִּפְסַל בְּיוֹצֵא. שְׁחֹמֵת יְרוּשָׁלַיִם הִיא מִחֻצָּה לְקֹדְשִׁים [קלים]: **אם עבר צופים**. שֶׁם מְקוֹם שֶׁמִּשֶׁם רֹאִים בֵּית הַמִּקְדָּשׁ {טו}: **שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֹמוֹ**. וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ לַחֲזוֹר: **וְאִם לֹא חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ**. דְּכַתִּיב (ויקרא ו) בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרַף {טז}, בְּמִקְוֹם אֲכִילָתוֹ שְׂרַפְתּוֹ: **זֶה וְזֶה**. חֵמֶץ דְּאֲמָרִין לְעִיל וְנִזְכַּר שֶׁיֵשׁ לוֹ חֵמֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', וּבֶשֶׂר קֹדֶשׁ שֶׁעָמַד: **כַּבִּיצָה**. אֲבָל בְּפָחוֹת, חֵמֶץ מִבְּטָלוֹ בְּלִבּוֹ, וּבֶשֶׂר קֹדֶשׁ שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֹמוֹ. וְסָבַר רַבִּי מֵאִיר חֲזָרְתּוֹ כְּטִמְאַתּוֹ, מֵה טִמְאַת אֲכָלִין בְּכַבִּיצָה שֶׁאֵין אֲכָל מִטְמֵא בְּפָחוֹת מִכַּבִּיצָה, כִּדְ אֵינוֹ חוֹזֵר עַל פָּחוֹת מִכַּבִּיצָה: **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר זֶה וְזֶה בְּכַזֵּית**. סָבַר חֲזָרְתּוֹ כְּאֲסוּרוֹ, מֵה אֲסוּרוֹ בְּכַזֵּית, שֶׁעַל כַּזֵּית חֵמֶץ אוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ חֵיב, כִּדְ עַל כַּזֵּית חוֹזֵר: **בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ**. מִשּׁוּם חֲמָרָא דְּקֹדְשִׁים חוֹזֵר אֵף עַל כַּזֵּית, חֵמֶץ דְּחָלִין אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלָא עַל כַּבִּיצָה. וְהִלְכָה כְּחַכְמֵי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} וְכֹל צִדְדֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּמָקוֹם שְׂרוּאֵין אוֹתָהּ הָיָה נִקְרָא צוֹפִים. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {זט} רַש"י. וְעַיִן שָׁם. וְקָשָׁה אֵי מְדַאֲרִיתָא כִּי עָבַר צוֹפִים מֵאֵי הָוֵי, וַיֵּשׁ לֹמֵר דְּקָרָא לְבִשְׂרָ קְדָשֵׁי קְדָשִׁים וְאִמּוּרֵי הַקְּלִים, אֲבָל שְׂאָר קְדָשִׁים שְׁנֵאֲכָלִים לְזָרִים חֲכָמִים גָּזְרוּ אֲטוּ הִנָּךְ. תּוֹסְפוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר כו': ר"מ אומר כמו שטומאת אוכלין בכביצה רוצה לומר שאינה מטמאה עד שיהיה בה כביצה כאשר נבאר בפירוש רחב בראש מסכת טהרות כן לא יחזור אלא על כביצה. ורבי יהודה אומר כמו שהאוכל מבשר קדש ומן החמץ כזית לוקה כד יחזור אפילו על כזית ונתנו חכמים מדרגה בין בשר קדש ובין החמץ לפי שהוא חולין והלכה כחכמים: (רמב"ם)

ד

פרק

פרק ד - משנה א

מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה בְּעֶרְבֵי פְסָחִים עַד חֲצוֹת {א}, עוֹשִׂין. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת, אֵין עוֹשִׂין. הַהוּלָךְ מְמָקוֹם שְׁעוֹשִׂין לְמְקוֹם שְׂאֵין עוֹשִׂין, אוּ מְמָקוֹם שְׂאֵין עוֹשִׂין לְמְקוֹם שְׁעוֹשִׂין, נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי מְקוֹם

שִׁיצָא מִשָּׁם וְחִמְרֵי מְקוּם שְׁהִלְדָּ לְשָׁם. וְאַל יִשְׁנֶה אָדָם, מִפְּנֵי הַמַּחֲלָקֶת :

ר"ע מברטנורה **מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ עַד חֲצוֹת.** עַד חֲצֵי הַיּוֹם : שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת. כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה טְרוֹד בְּמִלְאָכָה וְיִשְׁכַּח בְּעוֹר חִמְץ **{ב}** וְשִׁחִיטַת פֶּסַח וְתַקּוּן מִצֵּה שֶׁל מִצְוֶה **{ג}** : **וְאַל יִשְׁנֶה אָדָם.** הֵכִי קֹאמֵר, הַהוֹלֵד מִמְּקוּם שְׁאִין עוֹשִׂין לְמְקוּם שְׁעוֹשִׂין נוֹתְנִין עָלָיו חִמְרֵי מְקוּם שִׁיצָא מִשָּׁם וְלֹא יַעֲשֶׂה, דְּהָא דְקִימָא לֹן אֵל יִשְׁנֶה אָדָם מִמְּנַהֵג הָעִיר אֵינּוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַמַּחֲלָקֶת, וְכֹאן אֵין מַחֲלָקֶת, דִּמְאִי קָא אָמַרְתָּ הַרְוָאָה אוֹתוֹ בְּטַל אוֹמֵר זֶה שְׁבִטַל חוֹשֵׁב שֶׁהַמִּלְאָכָה אֲסוּרָה וְחוֹלֵק עַל כֵּלָּנוּ, לֹא אָמַר הֵכִי, אֶלָּא אָמַר אֵין לּוֹ מִלְאָכָה, שְׁהָרִי כְּמָה בְּטַלְנִים אֵיכָא בְּשׂוּקָא כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה. וְהָא דְתַנּוּ נוֹתְנִים עָלָיו חִמְרֵי מְקוּם שִׁיצָא מִשָּׁם, אֵינּוּ אֶלָּא בְּזַמַּן שְׁדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְמְקוּמוֹ, אֲבָל אֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְמְקוּמוֹ נוֹהֵג כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְקוּם שְׁהִלְדָּ לְשָׁם, בֵּין לְקַלָּא בֵּין לְחִמְרָא : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{א}** **עַד חֲצוֹת.** אֲבָל מִחֲצוֹת וְלַמַּעֲלָה אֵיכָא אֲסוּרָא : **{ב}** נִרְאָה דְאֵף בְּזַמַּן הַזֶּה קֹאמְרִין. וְהָרַב הַמְּגִיד כְּתַב הַטַּעַם מֵהִירוֹשָׁלַיִם דְּמִחֲצוֹת מִתְחִיל שִׁחִיטַת הַפֶּסַח וְאֵינּוּ בַּדִּין שְׁתַּהֲא עֶסוּק בְּמִלְאָכָה וְקָרְבָּנָה קָרַב, וְתַמִּיד שְׁאֵי דְרַחֲמֵנָא אָמַר [דְּבָרִים יט] וְאֶסְפֹּת דְּגִנְדָּ. וְהָאֵיזְנָא אֵף עַל גַּב דְּבִטַל הַטַּעַם לֹא בְּטַלָּה הַגְּזָרָה, וְלִכְךָ שְׁאֵי מַעֲרַב חַג הַסַּכּוֹת דְּטְרִיד גַּם כֵּן בְּסַפְתּוֹ. וְלִי נִרְאָה דְשְׁאֵי צָרְכֵי מִצֵּה מַעֲשִׂית סַכָּה דְרַגִּילִין לְהַקְדִּים כּוֹי מִמוֹצְאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, אֲבָל מִצֵּה נִהוּג כְּלִי עֲלֵמָא שְׁלֹא לְאַפּוֹתָה קָדָם שֶׁשׁ שְׁעוֹת, כְּזַמַּן שִׁחִיטָה : **{ג}** דְּמִצְוֶה לְטַרַח מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי לְהַסֵּב מֵהַר כְּדָאמַר בְּפָרֶק עַרְבֵי פְסָחִים חוֹטְפִין מִצֵּה בְּלִילֵי פְסָחִים בְּשִׁבִיל תִּינוּקוֹת שְׁלֹא יִשְׁנּוּ. רַש"י : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מִלְאָכָה בְּעַרְבֵי פְסָחִים כּוֹי :** לְפִי מָה שְׁאֵמְרוּ נוֹתְנִין עָלָיו חוֹמְרֵי מְקוּם שִׁיצָא מִשָּׁם שֶׁהוּא מוֹרָה כִּי כִשְׁהִלְדָּ מִמְּקוּם שְׁאִין עוֹשִׂין לְמְקוּם שְׁעוֹשִׂין אֵינּוּ עוֹשֶׂה הַתְנָה וְאֵמַר כִּי זֶה הַדִּין לֹא שִׁיךְ וְהַעִיקֵר אֵל יִשְׁנֶה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלָקֶת וְמָה שֶׁהַכְּרִיחַ לְחַיִּיבוֹ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמְקוּם שְׁעוֹשִׂין לְפִי שֶׁזֶה אֵינּוּ נִרְאָה שְׁנוֹי שִׁבְאָ מִמֶּנּוּ מַחֲלֻקֶת אֲבָל הַשְּׁנוֹי הוּא אִם יַעֲשֶׂה בְּמְקוּם שְׁאִין עוֹשִׂין אוֹ שִׁיעֲשֶׂה דְבַר מְשׁוּנָה מִמַּעֲשֵׂיהֶם אוֹ יִמַּח בֵּהֶם אֲבָל הַבְּטַלָּה אֵין בָּהּ מַחֲלֻקֶת : (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

כִּיּוֹצֵא בּוֹ, הַמּוֹלִיךְ פִּירוֹת שְׁבִיעִית מִמְּקוֹם שְׁפָלוֹ לְמְקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ, אוֹ מִמְּקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ לְמְקוֹם שְׁפָלוֹ, חֵיב **(ד)** לְבַעַר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמְרִים לוֹ, צֵא וְהִבֵּא לָךְ אֵף אֶתָּה :

ר"ע מברטנורה המוליך פירות שביעית ממקום שפלו. לחיה מן השדה וחיבין עליו בני מקומו לבער מן הבית. והוליכו זה למקום שלא כלו, ובני אותו מקום עדין אוכלין הן מן המכנסים לבית, חייב לבער משום חמרי המקום שיצא משם: **רבי יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה.** פלגתא דרבי יהודה ותנא קמא בכובש שלשה מיני ירק בחמץ או בציר להתקיים, ושנים מהם פלו לחיה מן השדה והשלישי לא כלה, תנא קמא סבר אוכל מאותן שפלו על סמך אותו שלא כלה, הואיל והן בחבית אחת. והכי משתמע למלתיה, ממקום שלא כלו למקום שפלו לגמרי חיבין לבער, אבל לא כלו כלן אלא מקצתן אוכל אף ממין הפלה כל זמן שלא כלו כלן, דאוכלין על סמך האחרון. ורבי יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה מאותו המין שפלה כמו שהביא זה האיש ולא תמצא **(ה)**, הלכך אינו אוכל אלא מהמין שלא כלה, דאין אוכלין מהמינין שפלו על סמך המין שלא כלה, וחיב לבער המינין שפלו. והלכה כרבי יהודה, דקאי בשיטתיה דרבן גמליאל שהלכה כמותו במסכת שביעית פרק הפיגם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(ד)** חייב. תימה לר"י והלא אסור לשנות מפני המחלקת וכו' ועד כאן כו'. ומיהו אי מדאורייתא חייב לבער, מפני מחלקת לא יעבר על דברי תורה. ועוד אומר ר"י דלא שיך מחלוקת בפרות, דאמרינן ממקום שפלו באו. תוספות: **(ה)** כלומר דהא דשרי תנא קמא משום שהמין הפלה בלוע מטעם מין שלא כלה, כדמפרש בשביעית. וקאמר להו רבי יהודה דאין להתיר משום כך, שהרי אם יאמרו לאדם אחר שיביא גם הוא מזה המין שהביא זה האיש לא יוכל למצא כו', ומין זה הבלוע ממין שאינו כלה כמו שהביא זה האיש גם כן לא ימצא, דמלתא דלא שכיחא הוא שימצא כבוש כיוצא בזה, והואיל ואי אפשר למצא אין להתיר שלא לבער. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום כו': כבר נתבארו עקרי זה המאמר בפי' תשיעי ממסכת שביעית. ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְמִכָּר בְּהֶמָּה דָּקָה לְגוֹזִים, מוֹכְרִין. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לְמִכָּר, אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֶמָּה גְּסָה, עֲגָלִים וְסִיחִים שְׁלֵמִין וְשְׁבוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה מֵתִיר בְּשְׁבוּרָה. בֶּן בִּתְיָרָה מֵתִיר בְּסוּס :

ר"ע מברטנורה מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לְמִכָּר. דְּהַחֲמִירוּ עַל עֲצָמָן דְּלָמָּא אֲתִי לְמִכָּר גְּסָה : וּבְכָל מְקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֶמָּה גְּסָה. דְּגִזּוּר רַבְּנָן שְׁמַא יִשְׁאִיל אִו יִשְׁפִּיר **(ו)** בְּהֶמְתּוּ לְעוּבָד פּוֹכְבִים, וְאָדָם מְצִיָּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוּ. אִי נָמִי, פְּעָמִים שְׁמוּכְרָה לּוּ עָרַב שַׁבָּת עִם חֲשֻׁכָה, וְצוּעַק לָהּ הַיִּשְׂרָאֵל כְּדִי שְׁתִּלְדָּ לְפָנֵי הַקּוֹנֵה, וְהִיא מִכְּרַת קוּלוּ וְהוֹלְכַת מִחֲמַתּוּ, וְנִמְצָא מִחֲמַר אַחַר בְּהֶמְתּוּ **(ז)** בְּשַׁבָּת : עֲגָלִים וְסִיחִין. קִטְנִים, אִף עַל גַּב דְּלָאוּ בְּנֵי מְלָאכָה נִינְהוּ, מִחֲלָפֵי בְּמִכְרַת גְּדוּלִים. וְשְׁבוּרִים מִחֲלָפֵי בְּמִכְרַת שְׁלֵמִים : רַבִּי יְהוּדָה מֵתִיר בְּשְׁבוּרָה. דְּאִינְהּ בֵּית מְלָאכָה לְעוּלָם **(ח)**. אָבַל בְּעֲגָלִים וְסִיחִים מוּדָה, כִּינּוּן דְּלָכִי גְּדִלֵי הוּוּ בְּנֵי מְלָאכָה. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : בֶּן בִּתְיָרָה מֵתִיר בְּסוּס. הוֹאִיל וְלִרְכִיבָה עוֹמֵד, וְהַחִי נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוּ **(ט)**. וְאֵין הִלְכָה כְּבֶן בִּתְיָרָה. וְעַל יַדֵּי סְרָסוּר שְׂרִי לְמִכָּר בְּהֶמָּה לְעוּבָד פּוֹכְבִים בְּזָמַן שְׁאֵין הַבְּעָלִים מְצוּיִין שָׁם בְּעַת הַמְּכִירָה, דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ שְׁמַא יִשְׁאִילְנָה וְיִשְׁפִּירְנָה, שְׁהָרִי אֵינְהּ שְׁלוּ. וְשְׁמַא תִּלְדָּ מִחֲמַת קוּלוּ וְנִמְצָא מִחֲמַר לָהּ נָמִי לִיכָא לְמִיחַשׁ, שְׁאִינְהּ מִכְּרַת אֶת קוּלוּ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(ו)** וַיַּעֲשֶׂה הַנֶּכְרִי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת. לְשׁוֹן הַר"ב פָּרַק קָמָא דְּעִבּוּדָה זָרָה מְשֻׁנָּה וְיַעֲזִין שָׁם עוֹד מַה שְׁכָתַב : **(ז)** בְּהֶמְתּוּ לָאוּ דְּוָקָא, דְּמִחֲמַר אָסוּר אָפְלוּ בְּאִינְהּ שְׁלוּ, וְהִכָּא רְצוּנוּ לּוּמַר שְׁמִחֲמַר אַחַר הַמְּכִירָה כְּדִי שְׁלֵא יִרְצָה הַנֶּכְרִי לְחֹזֵר בּוּ, וְלִהְכִי אִף שְׁמִחֲמַר אֵינּוּ חַיָּב אֶלָּא בְּטַעוּנָה מִיַּהֲת כָּל שְׁהוּא, לֹא נִקַּט מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוּ, וְכֵן מְשֻׁמַּע בְּרַמְבַּ"ם. וְעֵינָן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : **(ח)** וְהִלְכָּךְ מִסְתַּמָּא לְשַׁחֲיטָה זְבֻנָּה וְלֹא מְשַׁהֵי לָהּ וְלֹא חֲזִי לָהּ יִשְׂרָאֵל בְּיַד נֶכְרִי דְּתַפּוּק חוֹרְבָא מִנִּיהּ לְזַבּוּנֵי שְׁלֵמָה. רַש"י : **(ט)** רַש"י. וּבְפָרַק קָמָא דְּעִבּוּדָה זָרָה פֶּרַשׁ הַר"ב [דְּבַעוּמַד] לְרְכִיבָה לֹא פְּלִיגֵי דְּשְׂרִי, כִּי פְּלִיגֵי בְּמִיחַד

לְעוֹפּוֹת, דָּבָן בְּתִירָה סָבֵר דְּכָל בַּעַל חַי נוֹשֵׂא אֶת עֲצָמוֹ, וְרַבָּנָן סָבְרֵי דְוָקָא אָדָם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעובד גלולים כו': אסור למכור בהמה גסה לעובד גלולים בין שהוא עובד גלולים או אינו עובד גלולים וטעם זה האיסור שמא ישכירנה או ישאלנה לו ויעבוד בה בשבת ולשון התורה (שמות כג) למען ינוח שורך וחמורך ושנית שמא ימכרנה לו ערב שבת ולא תיטב בעיניו ויחמר אותה בעליה הישראל כדי שתלך לפני הקונה והבהמה תלך לפניו מחמת קולו של ישראל שהיא מכרת אותו נמצא הישראל מחמר אחר בהמתו בשבת ולפיכך מותר לאדם שיתן בהמתו לסרסור שימכרנה לנכרי והוא שלא יהיה שם מצוי כי אלו הטעמים כולם נסתלקו כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו והבהמה לא תכיר קול הסרסור שתלך מחמתו כמו שזכרנו. והתיר רבי יהודה למכור שבורת יד או רגל לפי שאינה ראויה למשא וזה אינו אמת כי אפשר לקשרה ולמשוך ברחים והקרנות להניעם והתיר בן בתירא למכור הסוס הידוע לנשיאת הנץ והנשר ודומיהן מהחיות הצייד כי הוא סובר החי נושא את עצמו בין אדם בין בהמה חיה ועוף ואלו העופות אינן משוי על הסוס. וחכמים אומרים כי האדם החי בלבד הוא שאינו משוי ונאמר בו החי נושא את עצמו. ואין הלכה כבן בתירא: (רמב"ם)

פּרָק ד' - מִשְׁנֵה ד'

מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ לֶאֱכֹל צְלִי בְּלֵילֵי פְסָחִים, אֹזְכְּלִין. מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ שְׁלֵא לֶאֱכֹל, אֵין אֹזְכְּלִין. מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ לְהַדְּלִיק אֶת הַיָּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים, מִדְּלִיקִין. מְקוֹם שְׁנֵהָגוּ שְׁלֵא לְהַדְּלִיק, אֵין מִדְּלִיקִין. וּמִדְּלִיקִין בְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת, וּבְמְבוֹאוֹת הָאֶפְלָים, וְעַל גְּבֵי הַחוּלָּים :

ר"ע מברטנורה **מקום שנהגו שלא לאכל.** שְׁנֵרָאָה כְּאוֹכֵל פְּסָחִים בְּחוּצָה לְאַרְץ **{י}**: שְׁנֵהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. מִפְּנֵי שְׂיֹם הַכְּפוּרִים אֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, וְכָל זְמַן שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק לֹא יִשְׁמַשׁ שְׂאֲסוּר לְאָדָם לְשִׁמּוֹשׁ מִטּוֹתוֹ לְאוֹר הַנֵּר: שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹא לְהַדְלִיק. שְׂמָא יִרְאֶה אֶשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁמַשׁ: וּמִדְּלִיקִין בְּבִתֵּי כְּנִסְיֹת. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁאֵין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ מְתִיחָדִים שָׁם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{י}** לְשׁוֹן רִשְׁיִי כְּאוֹכֵל פְּסַח בְּחוּץ. דְּהָא אֲכִילַת פְּסָחִים בְּכָל הָעִיר וְלֹא בְּכָל הָאֶרֶץ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין כו': האוסרים לאכול בשר צלי בלילי הפסח כדי שלא יחשוב הרואה שהוא כבש הפסח ויהיה כאוכל קדשים בחוץ:

מקום שנהגו להדליק את הנר בליל יום הכפורים כו': עוד יתבאר במסכת כפורים כי יום הכפורים אסור בתשמיש המטה ויש אומרים שהדלקת הנר ביא אותו להסתכל באשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי תשמיש ויש אומרים כי האורה יפריש אותו מאשתו ואם לא תהיה שם אורה יבא לידי הרהור ויבעול: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ה

מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּתַשְׁעָה בְּאָב, עוֹשִׂין. מְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֵין עוֹשִׂין. וּבְכָל מְקוֹם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטָלִים. רַבֵּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אָדָם עֲצָמוֹ תַּלְמִיד חָכָם. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּיַהוּדָה הָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעֶרְבֵי פְּסָחִים עַד חֲצוֹת, וּבְגָלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כָּל עֶקֶר. וְהַלִּילָה,

בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין עד הניץ החמה :

ר"ע מברטנורה תלמידי חכמים בטלים. ממלאכתן כל אותו היום, כדי שלא יסיחו דעתם מאבלות: לעולם יעשה אדם עצמו פתלמיד חכם. ולא מחזי כיהרא, שהרואה אותו בטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולא מפני שנוהג בו אסור **{יא}**: וחכמים אומרים ביהודה וכו'. חכמים סבירא להו דעשית מלאכה בערבי פסחים לאו במנהגא תליא מלתא, אלא ביהודה היו מתירים ובגליל אוסרים אסור גמור, ולא מכח מנהג: הלילה. ליל ארבעה עשר, לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בערבי פסחים: **בית שמאי אוסרים**. להם ככל שאר ימים טובים שאסורים בעשית מלאכה, שהלילה הולך אחר היום: **ובית הלל מתירים**. מידי דהוה אתענית, שהיום אסור באכילה והלילה מתר **{יב}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יא}** והא דבסוף פרק ב' דברכות לענין חתן (שלא יקרא קריאת שמע) אפכא שמעינן ליה. מתרץ בגמרא דרבנן סברי הכא כיון דכלי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא עביד מחזי כיהרא, אבל התם כיון דכלי עלמא קרו ואיהו נמי קרי, לא. ורבן שמעון בן גמליאל סבר התם דבעינן פונה ואנן סהדי דלא מצי כוונני דעתייה מחזי כיהרא, אבל הכא לא, דאמרי מלאכה הוא דלית ליה, פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא. ואיכא שנויא אחרנא דמחלפת השיטה: **{יב}** ולכאורה סברא דבית שמאי עדיפא. ונראה לי דהטעם דהאסור הוא משום שחיטת הפסח, וקאמרי בית הלל דכיון דמשום שחיטת הפסח [כדלעיל באות ב'] הוא כו' הרי הקרבן והתענית שוין הו, דלכפרה באים כו', ולפיכך ילפי מתענית: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין כו': וחכ"א ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים כו': ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים ביהודה עושין מלאכה לפי מה שקדם להם דבר כללי מקום שנהגו ומקום שלא נהגו הודיענו בשני המקומות ידועות באחד נהגו לעשות ובאחד לא נהגו: (רמב"ם)

רבי מאיר אומר, כל מלאכה שהתחיל בה קדם לארבעה עשר, גומרה בארבעה עשר {יג}. אבל לא יתחיל בה בתחלה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגמרה. וחכמים אומרים, שלש אפניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ואלו הן, החיטים, הספרים והכובסין. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף הרצענים:

ר"ע מברטנורה כל מלאכה. שהיא לצורך המועד והתחיל בה קדם ארבעה עשר, גומרה בארבעה עשר, ואפלו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. אבל מלאכה שאינה לצורך המועד, במקום שנהגו לעשות מלאכה עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות, אפלו התחיל בה קדם ארבעה עשר אינו גומרה: **חיטים**. שרי בארבעה עשר בכל מקום, שכן מצונו בהן בחלו של מועד קלא יותר משאר אפניות, שהדיוט שאינו אמן בכך תופר כדרך, הלכך בארבעה עשר דקיל מחל המועד אפלו אמן נמי שרי: **והספרים והכובסין**. שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מספרים ומכבסים בחל המועד, וכיון דאשכחן בהן צד התר בחל המועד, בארבעה עשר דקיל שרי לכלי עלמא: **אף הרצענים**. שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחל המועד. וחכמים סברי אין למדין תחלת מלאכת רצענים שעושין מנעלים חדשים תחלה, מסוף מלאכה תקון מנעלים של עולי רגלים. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} בארבעה עשר. דהינו עד חצות דוקא, דאין לך לצורך המועד יותר מלספר ומלכבס, ולכך התירו חכמים, ואפלו להתחיל, ואפלו הכי לא התירו אלא עד חצות. הרא"ש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם רבי מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר כו': עוד יתבאר לך במסכת מועד [קטן] כי ההדיוט תופר וכו' כן היוצא מבית האסורין מספר ומכבס ולפיכך התירו חכמים אלו השלש מלאכות שיתחיל לעשותן בארבעה עשר אבל במקום שנהגו. ורבי מאיר אומר אפילו במקום שנהגו אין עושין מלאכה לכתחלה בשום פנים. ורבי יוסי אומר אף הרצענין לפי שהוא אומר שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן וסנדליהן לעלות לרגל בחולו של מועד. והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ז

מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר {יד}. ותרגלת שברחה, מחזירין אותה למקומה. ואם מתה, מושיבין אחרת תחתיה. גורפין מתחת רגלי בהמה בארבעה עשר, ובמועד מסלקין לצדדיו. מוליכין ומביאין פלים מבית האמן, אף על פי שאינם לצרף המועד:

ר"ע מברטנורה מושיבין שובכין. שובכי יונים שיהיו יושבים לגדל אפרוחים, מושיבין אותם לכתחלה בארבעה עשר: **ותרגלת שברחה.** בחלו של מועד. דאלו בארבעה עשר השתא אותו שובכין לכתחלה אמרת דשרי, אהדורי מבעיא. אלא התרגלת שברחה בחלו של מועד קאמר דמחזירין, והוא שישבה על הביצים שלשה ימים קדם שברחה, דשוב אין הביצים ראויים לאכילה ודבר האבד הוא, הלכך אם מתה מושיב אחרת תחתיה משום הפסד דביצים {טו}: **גורפין.** משליכין לחוץ: **ובמועד.** שחמור יותר, אין משליכין לחוץ אלא מסלקין לצדדיו: **מוליכין ומביאין פלים מבית האמן.** בארבעה עשר. ואף על פי שאינו לצרף המועד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} בארבעה עשר. בסיפא דמוליכין פלים כו' מסקי הפגיד והבית יוסף דהינו כל היום, דלאו מלאכה הוא, ולא אסרו במועד אלא שפא לאמרו במועד תקנו. ומהרמב"ם נשמע דהני [דרישא] נמי לאו מלאכות הן אלא טרחא. ומהטור נשמע דסבירא ליה דאינד לא משתרי אלא עד חצות: {טו} פתח בחזרה ומסים במתה, והכי הוה ליה למימר אפלו אם מתה מושיב כו', דמשום רבותא תני לה, דאף על גב דאיכא טרחא יתרה להושיבה, שאינה יושבת על ביצים שהיחמו מאחרת אלא בקשי. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר כו': אמרו תרנגולת שברחה מחזירין אותה למקומה ר"ל בחולו של מועד אבל בארבעה עשר אין צריך לדבר בו מאחר שאמר מושיבין כ"ש מחזירין. וענין מושיבין הוא שתהיה תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים שכבר התחילו הביצים להפסיד ואם מתה מביאים אחרת ומרביצין אותה על הביצים: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ח

שְׁשֶׁה דְּבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ, עַל שְׁלֹשָׁה מְחוֹ בִידָם, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא מְחוֹ בִידָם. וְאֵלוֹ הֵן שְׁלֹשׁ מְחוֹ בִידָם, מִרְכִּיבֵי דְדָקְלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכֵי אֶת שְׁמֵעַ, וְקוֹצְרֵי וְגוֹדְשֵׁי [יז] לְפָנֵי הָעֹמֵר [יח], וְלֹא מְחוֹ בִידָם. וְאֵלוֹ שְׁמֵחוֹ בִידָם, מִתִּירֵי גְמְזִיּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹכְלֵי מִתַּחַת הַנְּשָׂרִים בְּשַׁבָּת, וְנוֹתְנֵי פֶּאֶה לַיֵּרֶק, וּמְחוֹ בִידָם חֲכָמִים :

ר"ע מברטנורה עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ. הָיוּ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ: מִרְכִּיבֵי דְדָקְלִים. עֲנָף רֹדֶף שֶׁל דְּקָל זָכָר מִרְכִּיבֵי בְּדָקָל נִקְבָּה, שֶׁהַזָּכָר עוֹשֶׂה פְרוֹת וְהַנְּקֵבָה אֵינָה עוֹשֶׂה פְרוֹת: כָּל הַיּוֹם. כְּלוֹמַר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר: וְכוֹרְכֵי אֶת שְׁמֵעַ. שְׁלֹשׁ הָיוּ אוֹמְרִים בְּרוּדֶף שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בְּקָרִיאת שְׁמֵעַ. פְּרוּשׁ אַחֵר שְׁלֹשׁ הָיוּ מְפַסְּקִין בֵּין אֶחָד לְאוֹהֲבָתָּהּ, שְׁצָרִיד לְהָאָרִיז בְּאֶחָד וּלְהַפְּסִיק בֵּין מַלְכוּת שְׁמַיִם לְדְבָרִים אַחֲרָיִם [יט]: וְקוֹצְרֵי וְגוֹדְשֵׁי. עוֹשִׂין גְּדִישׁ מִן הַחֶדֶשׁ לְפָנֵי הָעֹמֵר, וְלֹא חִיֹּשְׁבֵי דְלִמָּא אֲתֵי לְמִיכַל מְנִיָּה: וְלֹא מְחוֹ בִידָם. כָּל הַשְּׁשֶׁה דְּבָרִים שְׁעָשׂוּ, כֻּלָּם שְׁלֹשׁ בְּרִצּוֹן חֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂין, אֶלָּא שֶׁעַל אֵלוֹ הַשְּׁלֹשָׁה לֹא מְחוֹ וְעַל שְׁלֹשָׁה הָאֲחֵרוֹנִים מְחוֹ: מִתִּירֵי לְאֹכְלֵי גְמְזִיּוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. גְּדוּלִים שֶׁגָּדְלוּ בְּאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, דְּקִסְבְּרֵי אֵין אִסּוּר אֶלָּא הַפְּרִי עֲצָמוֹ שֶׁהַקֹּדֶשׁ. וְאֵית סְפָרִים דְּגֵרְסֵי מִתְזִיר, כְּלוֹמַר חוֹתְכִים וְכוֹרְתִים עֲנֵפֵי אֵילָנוֹת שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שְׁצָמְחוּ אַחֵר שֶׁהַקֹּדֶשׁ הָאֵילָן, לְהֵנוֹת מֵהוֹן: וְאוֹכְלֵי. בְּשַׁבָּת וַיּוֹם טוֹב פְּרוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ תַּחַת הָאֵילָן, וְלֹא נוֹדַע אִם נִשְׂרוּ מֵאֲמֶשׁ וְהֵם מִתְּרִים, אוֹ נִשְׂרוּ הַיּוֹם וְאִסּוּרִים: וְנוֹתְנֵי פֶּאֶה לַיֵּרֶק. וְאֵין קִימָא לוֹ דְּכָל דְּבָר שְׁאֵין אָדָם מְכַנִּיסוֹ לְקִיּוֹם אֵינוֹ חַיֵּב בְּפֶאֶה, וַיֵּרֶק דְּבָר שְׁאֵין מְכַנִּיסוֹ לְקִיּוֹם הוּא [יט]: וּמְחוֹ בִידָם חֲכָמִים. מִשּׁוֹם דְּקָא מְפַקְעֵי לֵה מִן הַמַּעֲשֶׂה, וְהַעֲנִיִּים

אוכלים אותה בטבלם, כסבורין שהוא פאה, ופאה פטורה מן המעשר משום דהפקר היא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [טז] הַנָּדָּ שְׁנֵי פְרוּשִׁים תִּנְאֵי נִינְהוּ, וְלַפְרוּשׁ הַשְּׁנִי גַם כֵּן לֹא הָיוּ אוֹמְרִים בְּרוּךְ כּוֹי. וּבְרוּקָת מִשְׁמַע שְׁגִרְסַת הִירוּשְׁלָמִי אֵלָא שְׁלֵא הָיוּ מִפְּסִיקוּן בֵּין אֶחָד לְבְרוּךְ: **[יז]** וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין. בְּגִמְרָא פְּרִיָּד עֲלֵה כּוֹי וְתוּ עַל שְׁלֵשָׁה תַנּוּ וְהִנֵּי אֲרַבְעָה הָיוּ, אֵלָא סְמִי מִכָּאן קְצִירָה: **[יח]** לִפְנֵי הָעֶמֶר. לְהַדְּ תַנְיֵי דְתַנֵּי בִירוּשְׁלָמִי רִישׁ חֵלְה מִלְפָּנֵי הַפְּסַח, הֵכִי נְמִי הָוּה לִיה לְמַתְנֵי הֵכָא לִפְנֵי הַפְּסַח: **[יט]** וְאִמְרִין בְּגִמְרָא דְאִינְהוּ נְמִי סְבִירָא לְהוּ לְהַדְּ כְּלָלָא כְּדַתְנָן בְּמִשְׁנֵה ד' פְּרָק קַמָּא דְפָאָה, וְהֵכָא בְּעַלֵּי הַלְפֵת שְׁמִכְנִיסִין אוֹתָן לְקִיּוּם עַל יְדֵי הָאֲמָהוּת עֶסְקִינָן, מִר סְבֵר מְכַנֵּס לְקִיּוּם עַל יְדֵי דְבֵר אַחַר שְׁמִיָּה קִיּוּם, וְיִמֵר סְבֵר לֹא שְׁמִיָּה קִיּוּם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ששה דברים עשו אנשי יריחו כו': אלו הששה דברים לא שבחו אותם החכמים אלא השלשה מהם והם הראשונות לא מיחו בידם והשלשה הנזכרים באחרונה מיחו בידם. הראשונות הם שמרכיבין האילנות יום ארבעה עשר והוא שתולין יחור של דקל זכר על דקל נקבה וזה מפורסם אצל בעלי העבודה וזהו ענין אמרם מרכיבין דקלים. וכורכין את שמע הוא שהם לא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו בשעת קרית שמע וקוצרין וגודשין מלפני העומר ענינו שמותר לקצור ולגדוש ולא ניחוש דילמא אתי למיכל מיניה. והג' האחרונות שמיחו הן מתירין גמזיות של הקדש הוא שהם היו מתירין לאכול גדולי הקדש ואמרו כי לא נאסר אלא הפרי שנקדש בעצמו אבל מה שצומח לאח"כ בשדה הקדש שהוא מותר. ואוכלין מתחת הנשרים שהיו אוכלים מה שהיה נופל מן הפירות תחת האילן בשבת ובי"ט אע"פ שהיה ספק אצלם ולא היו יודעים אם מערב שבת נפלו והן מותרין או נפלו בשבת והן אסורין כאשר יתבאר במסכת יום טוב ונותנין פיאה לירק כבר קדם לך במסכת פאה כי מתנאי הדברים שהם חייבין בפאה שיהיה מכניסו לקיום והירקות אינן כן: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ט

שְׁשֵׁה דְבָרִים עָשָׂה חֲזַקְיָה הַמֶּלֶךְ, עַל שְׁלֵשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שְׁלֵשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ. גֵּרַר עֲצָמוֹת

אָבִיו [כ] עַל מַטֵּה שֶׁל חֲבָלִים, וְהוֹדוּ לוֹ. כְּתִית נַחֲשׁ הַנְּחֻשֶׁת, וְהוֹדוּ לוֹ. גִּנְזוּ סֵפֶר רְפוּאוֹת, וְהוֹדוּ לוֹ. עַל שְׁלֵשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, קִצֵּץ דְּלָתוֹת שֶׁל הַיֶּכֶל וְשִׁגְרוּ לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ [כג]. סָתַם מִי גִיחוּן [כד] הָעֲלִיוֹן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. עִבְרָ נִיסוֹן בְּנִיסוֹן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ :

ר"ע מברטנורה גרר עצמות אביו. משום כפרה. ולא קברו לפי כבודו על מטה נאה, כדי שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים: **כתיבת נחש הנחשת.** כדכתיב בדברי הימים, לפי שהיו טועין אחריו: **וגנזו ספר רפואות.** לפי שלא היה להם נכנע על חלים אלא מתרפאים מיד [כא]. והרמב"ם פרש, ספר רפואות, ספר מודיע מעניני צורות הפוכבים והטלסמאות, שצורה פלונית העשויה בזמן ועת ידוע מרפאת מחלי פלוני [כב], וזה היה קרוב להטעות הבריות אחר עבודת פוכבים ולקדו גנזו: **עבר ניסון בניסון.** לאחר שנכנס ניסון נמלך ועשה אדר שני. והכתוב אומר (שמות יב) החדש הזה לכם, זה ניסון, ואין אחר ניסון. ולא עבר חזקיה לאחר שנכנס ניסון ממש, אלא יום שלשים של אדר עבר את השנה, ואנן קימא לן אין מעברין את השנה בשלשים של אדר, הואיל וראוי לקבעו ניסון: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כ] גרר כו'. דכתיב [דברי הימים ב כח] וישכב אחז עם אבותיו ויקברהו בעיר ירושלים כי לא הביאהו לקברי מלכי ישראל. ומדתנו גרר עצמות והיה ליה למתני כשמת אביו גררו שמע מנה שהיה זה אחרי עפול הבשר, כי כן היה מנהגם לקבר מתחלה ואחר זמן כשנתעפל הבשר מלקטין העצמות וקוברין. אבל לפי הטעם דגררו כדי שיתגנה לא יתכן לומר דבלקוט בלבד גררו ומתחלה בקברו הוציאו בכבוד. אלא נראה לי שלא היה כאן כי אם קבורה אחת, אלא שהיו מחנטין אותו ועל ידי החניטה יתכו העור והבשר עד שישארו העצמות בלבד. תוספות יום טוב. ועין שם: [כא] והקשה הרמב"ם דאם כן כשירעב האדם וילך אל הלחם ויאכל ממנו בלי ספק שיבריא מאותו חלי הרעב. אם כן כבר נואש לא ישען באלהיו, נאמר להם הוי שוטים, כאשר נודה לשם בעת האכילה שהמציא לי מה שישביע אותי ויסיר רעבנותי ואחיה ואתקים, כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חליי כשאתרפא ממנו, ומפני כן פרש כמו שכתב הר"ב בשמו: [כב] ולא עשאם המחבר כדי לעשות מעשה אלא על דרך החכמה בטבע המציאות, וכדרך שאמרו רבותינו זכרונם לברכה לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. הרמב"ן: [כג] ולא הודו לו. שהיה לו לבטח בהקדוש ברוך הוא: [כד] וגיחונו. לאו הינו גיחונו דבפרשת בראשית, אלא מעין בירושלים שנקרא כן. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ששה דברים עשה חזקיהו המלך על שלשה כו': זאת ההלכה היא תוספתא אבל ראיתי לפרשה לפי שיש בה תועלת. ספר רפואות היה ספר

שהיה ענינו להתרפאות בדברים שלא התירה תורה להתרפאות בהן כמו הדברים שחשבו בעלי הצורות והוא כי יש אנשים חכמים בחכמת הכוכבים ועל פיהם יעשו צורה לעתים ידועים ויועילו או יזיקו לדברים ידועים וזו הצורה נקראת בלשון יון טלס"ם ואומר כי הצורה שהיא נעשית כזו התכונה היא טובה לחולי פלוני וכיוצא בו מן הדברים המטעים ומחבר זה הספר לא חברו אלא על דרך החכמה בטבע המציאות לא על דרך שיעשה אדם פעולה ממה שנכתב באותו הספר וזה מותר. ועוד יתבאר לך כי יש דברים שמנע השם לעשותם והם מותרים ללמדם ולהבינם כי השם יתברך אמר לא תלמד לעשות ולמדנו בקבלה (סנהדרין דף טח) אבל אתה למד להבין ולהורות. וכאשר השחיתו בני אדם דרכם והיו מתרפאין באותן הדברים הסירן וגנזן. ואולי שהיה ספר והיה שם רפואה לסם המות והיה אומר סם המות פלוני מרקחין אותו כך ומשקין אותו כך ויארע ממנו מן המקרים כך וכך ורפואתו בדבר פלוני וכשיהיה רואה הרופא אותן המקרים היה יודע כי אותו הסם ישקוהו והיה נותן לו אותה הרפואה להיות כנגד הסם ולהציל ממות וכאשר השחיתו בני אדם דרכם והיו ממיתים באותם הסמים הסירן הספרים וגנזן ואני הרביתי לך דברי בזה הענין לפי ששמעתי וכן פרשו לי הענין כי שלמה חבר ספר רפואות כשיחלה שום אדם או יקרנו שום חולי מן החולים היה מתכוין לאותו הספר והיה עושה כמ"ש בספר והיה מתרפא וכאשר ראה חזקיהו כי בני אדם לא היו סומכין על הש"י הסיר אותן וגנזן. ואתה שמע הפסד זה המאמר ומה שיש בו מן השגיונות ואיך יחסו לחזקיהו מן האולת מה שאין ראוי ליחס כמותו לרעועי ההמון וכמו כן לסיעתו שהודו לו ולפי דעתם הקל והמשובש האדם כשירעב וילך אל הלחם ויאכל ממנו בלי ספק שיבריא מאותו חולי החזק חולי הרעב א"כ כבר נואש ולא ישען באלהיו נאמר להם הוי השוטים כאשר נודה לשם בעת האכילה שהמציא לי מה שישביע אותי ויסיר רעבתנותי ואחיה ואתקיים כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חליי כשאתרפא ממנו ולא הייתי צריך להקשות על זה הענין הגרוע לולא שהיה מפורסם ועוד יתבאר כי מותר לעבר השנה בכל אדר ולעשות אותה השנה שני אדרים ומן העקרים אצלנו אדר הסמוך לניסן לעולם חסר כיון שנסמך על החשבון ואם שני אדרים יהיה הראשון שלשים יום ובא חזקיהו ביום שלשים ועבר את השנה ועשה את החודש הנכנס אדר השני ואילו לא היה מעבר אותה השנה היה יום שלשים של אדר יום ראשון של ניסן כאשר בארנו והוא עבר את השנה ביום שהיה ראוי להיות ראשון של ניסן וזה אינו מותר כי העיקר אצלנו אין מעברין את השנה בשלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן והוא לא ראה בזה הדיוק רוצה לומר הואיל וראוי לקובעו ניסן : (רמב"ם)

פרק ה - משנה א

תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמנה ומחצה, בין בחל בין בשבת. חל ערב פסח להיות בערב שבת, נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו:

ר"ע מברטנורה תמיד נשחט. תמיד של בין הערבים נשחט כל שאר ימות השנה בשמנה ומחצה. דזמן שחיטת התמיד מכי ינטו צללי ערב שהוא משש שעות ומחצה ולמעלה שחמה נוטה למערב, שחצי שש וחצי שבע היא עומדת באמצע הרקיע ואין צל נוטה אלא צל כל אדם תחתיו **[א]**. ומאחרין שחיטתו שתי שעות אחר זמנו מפני נדרים ונדבות, שאי אפשר להקריבם אחר תמיד של בין הערבים, כדכתיב (ויקרא ו) והקטיר עליה חלבי השלמים, על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כפן **[ב]**, שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערבים. ואפלו בשבת שאין קרבים נדרים ונדבות, מאחרים זמן שחיטת תמיד של בין הערבים משום סרף נדרים ונדבות דחל. ובערב פסח שהפסח קרב אחר תמיד של בין הערבים, מקדמינן ליה שעה אחת ועבדינן ליה בשבע ומחצה: **חל להיות בערב שבת**. דאיכא נמי צלית הפסח דלא דחיא שבת וצריך לצלותו מבעוד יום **[ג]**, מקדמינן ליה ומותבינן ליה אדיניה, שיהיה נשחט בשש ומחצה: **וקרב בשבע ומחצה**. גמר הקרבנות בשבע ומחצה, ששוחין שעה אחת בעשיתו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[א]** רצונו לומר ואין לו נטיה לא למזרח ולא למערב. אבל שיהיה תחתיו ממש זה דבר שהחוש מכחישו בכל אלו הארצות, ואף בארץ ישראל. ועין תוספות יום טוב: **[ב]** ולא תשלימן על תמיד הערב, דלאחר תמיד הערב לא תקריב קרבן. רש"י: **[ג]** רצונו לומר קדם הלילה, דהתנן

בְּסוּף פֶּרֶק קָמָא דְשַׁבַּת מְשַׁלְשֵׁלִין אֶת הַפֶּסַח בְּתַנּוּר עִם חֲשֵׁכָה. וְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם, לְפִי שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְצִלוֹתוֹ בְּלֵיל שַׁבַּת : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב כו' : והעיקר אצלנו כי תמיד של שחר לא יקדים אותו שום קרבן ותמיד של בין הערבים לא תאחר אחריו קרבן בשום פנים אם לא קרבן פסח ותחלת שעת הקרבת תמיד של בין הערבים מחצי השעה השביעית עד סוף היום והוא השעה שיתחיל הצל שיארך בו ויראה לכולם ארכו ובכל הימים שהיו שם קרבנות רבות יתאחרו שתי שעות אחר תחלת השעה לפי שלא נוכל להקריב אחריו דבר כאשר נתננו העיקר וערבי פסחים שמותר להקריב פסח אחר התמיד נשחט שעה אחת אחר העת בלבד וכשיחול ערב פסח יום ו' נשחט בתחלת שעתו כדי להרחיב העת לצלותו לפי שאי אפשר לצלותו בלילי שבת : (רמב"ם)

פ ר ק ה - מ ש נ ה ב

הַפֶּסַח שֶׁשְׁחָטוּ שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, וְקָבַל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, אוֹ לְשֵׁמוֹ וְשְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, אוֹ שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, לְשֵׁמוֹ וְלְשֵׁמוֹ, פְּסוּל. כִּי־צַד לְשֵׁמוֹ וְשְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, לְשֵׁם פֶּסַח וְלְשֵׁם שְׁלָמִים. שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ וְלְשֵׁמוֹ, לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלְשֵׁם פֶּסַח :

ר"ע מברטנורה שֶׁשְׁחָטוּ שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ. כְּגוֹן שֶׁשְׁחָטוּ לְשֵׁם שְׁלָמִים, אוֹ קָבַל הַדָּם בְּמִזְרֵק, אוֹ הוֹלִיךְ הַדָּם לְמִזְבֵּחַ, אוֹ זָרַק הַדָּם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ. שֶׁבְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת הִלְלוּ הַמַּחְשֶׁבֶה **ד** פּוֹסְלֵת הַזֵּבַח : אוֹ לְשֵׁמוֹ וְשְׂלֵא לְשֵׁמוֹ. כְּגוֹן שֶׁשְׁחָט לְשֵׁמוֹ וְקָבַל הַדָּם שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ : אוֹ שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ. הַדָּ סִיפָא אֲשֶׁמְעִינָן דְּמַחְשָׁבִים מְעַבְּדָה לְעַבְּדָה **ה**, שְׂאֵם חָשַׁב בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה זוֹ עַל חֲבֵרְתָהּ לְעִשׂוֹתָהּ בְּמַחְשָׁבֶה פְּסוּלָה, כְּגוֹן דְּאָמַר הַרִינִי שׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ עַל מְנַת לְזָרֵק דָּמוֹ שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ, נִפְסַל הַזֵּבַח מִיָּד, וְאֶפְלוּ לֹא עָשָׂה הַשְּׂנִיָּה בְּמַחְשָׁבֶה פְּסוּלָה כְּמוֹ שֶׁחָשַׁב. וְהָכִי מִשְׁמַעוּתָא דְּמַתְּנִיתִין, אוֹ שֶׁחָשַׁב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה לְזָרֵק הַדָּם שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ וְשְׁחָט לְשֵׁמוֹ, פְּסוּל. וּפְסוּל דְּפְסוּל שְׂלֵא לְשֵׁמוֹ נִפְקָא לָן מִקְרָא, דְּכַתִּיב (שְׁמוֹת יב) וְאֶמְרָתֶם זֵבַח פֶּסַח הוּא, עַד שֶׁיְהִיָּה הַזֵּבַח לְשֵׁם פֶּסַח, וְהוּא מְשַׁמַּע לְעַכָּב : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} רצונו לומר הדבור שחושב ואומר שלא לשמו, וזהו שכתב בסמוך כגון דאמר כו'. וכן כתבו התוספות סוף פרק ג' דבבא מציעא: **{ה}** לדבריו סוגיא דמתניתין דתנא והדר מפרש דהא דתנא רישא ששחטו שלא לשמו כו', מפרש לה דלא שגא לן אם הקדים לשמו או שלא לשמו. אי נמי רישא ששחטו בסתם וקבל שלא לשמו, והוה אמינא כי מפרש לשמו לא עקר ליה שלא לשמו דבעבודה אחרת, קא משמע לן או לשמו ושללא לשמו. ובין כך ובין כך קשיא ליה, דהשתא כשהקדים לשמו אמרת דאתא שלא לשמו דבתריה ופסליה, כשהקדים שלא לשמו שנפסל ועומד הוא מבעיא, דמהיכא תיתי לן שיחזר ויכשר. וניחא ליה דהך סיפא אשמעינן דמחשבין מעבודה לעבודה כו', והצרך לפרש כן אף על גב דלישגא דהך סיפא אפכא הוא, שלא לשמו ולשמו, מכל מקום אף מעבודה לעבודה נמי לא אצטריך לאשמעינן כשהקדים שלא לשמו, הלכך מפרש לה הכי, ומבבא יתירא הוא דדייק דלהכי אתא, כך נראין דבריו. תוספות יום טוב, ועין עוד: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח ששחטו שלא לשמו כו': עוד יתבאר לך בתחלת זבחים כי המחשבה פוסלת בקדשים בארבע עבודות בשחיטה וקבלת הדם ובהולכתו למזבח ובזריקתו על גבי המזבח אמרו כשיפסיד מחשבתו בשעה שמתעסק בעבודה מאלו העבודות שזכרנו נפסד הזבח כאשר התבאר לשם ובפרט הפסח וחטאת כאשר נפרש בתחלת זבחים ואמרו בירושלמי מנין שאין שוחטין את הפסח אלא לשמו שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה': (רמב"ם)

פרק ה - משנה ג

שחטו שלא לאוכליו ושללא למנוייו **{ו}**, לערלים ולטמאים, פסול. לאוכליו ושללא לאוכליו, למנוייו ושללא למנוייו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים, כשר. שחטו קדם חצות, פסול, משום שנאמר **{ז}** (שמות יב) בין הערבים. שחטו קדם לתמיד **{ז}**, כשר, ובלבד שיהא

אַחַד מִמָּרְס בְּדַמוּ עַד שְׂיִזְרַק דָּם הַתְּמִיד. וְאִם נִזְרַק, כָּשֶׁר :

ר"ע מברטנורה שְׁחָטוּ שְׂלָא לְאוֹכְלָיו. חוֹלָה וְזָקוּ וְקָטָן שְׂאִין יְכוּלִין לֶאֱכֹל כְּזֵית בֶּשֶׂר, וְאִין בּוּ מְנוּיִין אַחֲרִים אֶלָּא הוּן, פְּסוּל, דְּלִפִּי אֶכְלוּ כְּתִיב (שם), הָרְאוּי לֶאֱכֹל: **שְׂלָא לְמְנוּיִין**. נִמְנוּ עָלָיו חֲבוּרָה זֹו וְשְׁחָטוּ לְשֵׁם חֲבוּרָה אַחֲרָת: **לְעֵרְלִים**. לְיִשְׂרָאֵלִים שְׁמַתּוּ אַחִיהֶם מִחֲמַת מִיֵּלָה, וְהֵנִי פְּסוּלִים לֶאֱכֹל פְּסָח, דְּכְתִיב (שם) וְכָל עֶרֶל לֹא יֹאכַל בּוּ. וְטַמְאִים נִמְי אֲסוּרִין בְּקִדְשִׁים, וּבְכָרַת הוּן עַל אֲכִילָתָן: **לְאוֹכְלָיו וְשְׂלָא לְאוֹכְלָיו כָּשֶׁר**. וְלֹא דְמִי לְשֵׁמוּ וְשְׂלָא לְשֵׁמוּ דְפְסוּל, דְּהֵתֶם פְּסוּלוּ בְּגוּפוֹ, שְׁהִמְחַשְׁבָּה שְׁפוּסָלְתּוּ הִיתָה בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָן, אֲבָל לְאוֹכְלָיו וְשְׂלָא לְאוֹכְלָיו אִין הִמְחַשְׁבָּה הַפּוּסָלְתּוּ בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָן אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהוּא חוּץ מִמְנוּ: **מִמָּרְס בְּדַמוּ**. שְׂלָא יִקְרֹשׁ, כְּדִי שְׂיִהֵא רְאוּי לְזַרְיָקָה: **וְאִם זָרַק קִדָּם לְתַמִּיד כָּשֶׁר**. דְּאָף עַל גַּב דְּפָסַח מְאַחַר לְתַמִּיד, מְשׁוּם דְּכְתִיב בֵּיהּ בְּעָרְב וּבִין הָעֲרֵבִים, לֹא מִפְּסַל בְּהֵכִי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {1} **לְמְנוּיִין**. דְּתַנּוּ רַבְּנָן בְּמַכְסֵת [שְׁמוֹת יב], מְלַמֵּד שְׂאִין הַפְּסָח נִשְׁחָט אֶלָּא לְמְנוּיִין. גְּמָרָא: {2} **קִדָּם כּוּ**. דְּלִכְתַּחֲלָה פְּסָח מְאַחַר לְתַמִּיד, מְשׁוּם דְּכְתִיב בֵּיהּ בְּעָרְב וּבִין הָעֲרֵבִים, וְאִלוּ בְּתַמִּיד לֹא כְּתִיב אֶלָּא בִין הָעֲרֵבִים. גְּמָרָא דְּף נ"ט: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלים כו': שלא לאוכליו הם חולה וזקן וקטן שאין יכולין לאכול כזית בשר מפורש הוא בתורה כי הפסח אינו נשחט אלא לאנשים ידועים והוא אומר הש"י תכוסו על השה ואינו נשחט אלא למי שיכול לאכול ממנו שנאמר איש לפי אכלו ואין אוכל ממנו ערל שנאמר וכל ערל לא יאכל בו ואינו נשחט אלא לטהור שנאמר והי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו'. מה שחייב להיותו פסול כששחטו לשמו ושלא לשמו וכשר כששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כי לשמו ושלא לשמו היה הפסול בעצם הזבח ולאוכליו ושלא לאוכליו ההפסד חוץ ממנו ושנית כי לאוכליו ושלא לאוכליו אתה יכול להפריש הפסולין מן הכשרים ושלישית כי לשמו ושלא לשמו נוהג בכל הקדשים וזאת היא מיוחדת בפסח. ממרס בדמו פירושו ממשמש בו ומניעו כדי שלא יקרוש: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ד

השוחט את הפסח על החמץ, עובר בלא תעשה. רבי יהודה אומר, אף התמיד. רבי שמעון אומר, הפסח בארבעה עשר, לשמו חיב, ושלא לשמו פטור. ושאר כל הזבחים, בין לשמן ובין שלא לשמן, פטור. ובמועד, לשמו פטור, ושלא לשמו חיב, ושאר כל הזבחים **[יג]**, בין לשמן ובין שלא לשמן, חיב, חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה:

ר"ע מברטנורה השוחט את הפסח על החמץ. כלומר ובשעת שחיטה היה חמץ ברשות השוחט או אחד מבני חבורה **[ח]**, אפלו לא היה החמץ בעזרה **[ט]**: עובר בלא תעשה. דלא תשחט על חמץ דם זבחי (שמות לד). ואין הזבח נפסל **[י]**: אף התמיד. של בין הערבים דערבי פסחים ששחטו על חמץ, שהיה חמץ ברשות השוחט או המקריב **[יא]**, עובר בלאו, דדריש זבחי, המיוחד לי **[יב]**, והוא התמיד. ואין הלכה כרבי יהודה: רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר. ששחטו על חמץ, לשמו חיב, משום לא תשחט על חמץ, דפסח כשר הוא ושחיטה ראויה היא ושמה שחיטה: שלא לשמו פטור. דפסול הוא, ושחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה: ושאר כל הזבחים. שנשחטו בארבעה עשר אחר חצות על החמץ: בין לשמן בין שלא לשמן פטור. ואף על פי שכשרים הן, כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים וכו', אף על פי כן פטור, דכתיב זבחי זבחי שתי פעמים, לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא תזבח על חמץ דם זבחי (שם כג), ולמאי הלכתא פלגינהו רחמנא ולא כתב זבחי בחד קרא והכל במשמע בין פסח בין שאר זבחים, לומר לך בזמן דאיכא זבח, דהינו בארבעה עשר דאיכא פסח, לא מחיב אשאר זבחים, ובזמן דליכא זבח, כגון בתוך הפסח, מחיב אשאר זבחים אם שחטן על חמץ: ובמועד. בתוך הפסח, אם לשמו שחטו לפסח על החמץ: פטור. מלא תשחט, דפסח שלא בזמנו לשמו פסול, והוה לה שחיטה שאינה ראויה: שלא לשמו. אלא לשם שלמים: חיב. דלהכי קאי **[יד]**, והוה לה שחיטה ראויה, וחייב משום לא תשחט, בהדי לאו דלא יראה ולא ימצא **[טו]**: ושאר כל הזבחים. שנזבחו בתוך המועד על חמץ: בין לשמן בין שלא לשמן חיב. דקרא אשאר זבחים נמי אזהר: חוץ מן

החטאת ששחטה שלא לשמה. דפסולה היא, משום דכתיב בשחיטתה חטאת היא, היא ולא הנשחטה שלא לשמה: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [ח] דאמר קרא לא תשחט, ולא יליו, לא תשחט על חמץ הנדף דעבר עליה משום לא יליו. גמרא: [ט] מפרש בגמרא דאף על גב דכתיב על חמץ לא בעינן על בסמוך: [י] בירושלמי מפרש דזבח קרייה רחמנא: [יא] רצונו לומר זורק הדם או מקטיר האמורין, דזריקת דם פירש רש"י דאתרביא במכילתא מדם זבחי, ומקטיר ילפינן בגמרא מדסמכיה לא תשחט ללא יליו חלב, כל שישנו בעבודה שלהן באזהרת הלכה ישנו נמי באזהרת חמץ, ולכלי עלמא ילפינן הכי, והוה ליה להר"ב לפירש בן בדברי תנא קמא: [יב] בגמרא. וצריך לומר דהכי יליף, זבח זבחי, כלומר זבח הינו פסח, וכתוב נמי ביו"ד, להביא התמיד, דהא רבי יהודה אף התמיד קאמר, שמע מנה דלהוסיף בא. תוספות יום טוב: [יג] כל הזבחים. גמרא, דכתיב זבחי זבחי תרי זמני, קרי ביה זבח זבחי, פירש רש"י שקול יי דחד מניהו ושדי אאידין וקרי ביה זבח דהינו פסח, וקרי ביה זבחי לשאר זבחים: [יד] כדפירש בריש פרק קמא דזבחים דקמא לן פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי וכל דינו כשלמים. וקשה דאפלו לשמו יהא חייב, דהא שלמים ששחטון שלא לשמן דהינו לשם פסח חייב. ומוקי בגמרא דהכא כגון שהיו הבעלים טמאי מת ונדחין לפסח שני, דסתמיה לשם פסח קאי: [טו] רש"י. אבל ברישא לא פירש בן, משום דלא יראה אינו בארבעה עשר, דכל שבועה כתיב גבי לא יראה. הרב המגיד: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם השוחט את הפסח על החמץ כו': מה שאמר השם יתברך לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא יליו לבוקר זבח חג הפסח חכמים אומרים כי אמרו זבחי רוצה בו קרבן וזה פסח כי כשיהיה החמץ ברשות השוחט או הזורק את הדם או המקטיר או אחד מבני חבורה אע"פ שיהיה אותו החמץ חוץ לעזרה שהוא לוקה ולא יפסיד הזבח. ורבי יהודה אומר זבחי המיוחד לי רוצה בו קרבן תמיד ולפיכך מי ששחט התמיד על החמץ ר"ל שהוא מקריב אותו בעוד החמץ קיים אצלו שהוא עובר בלא תעשה ור"ש אומר כי דבר הש"י זבחי זבחי ב' פעמים ר"ל כי באותה שעה שיהיה חייב כששחט [פסח] על חמץ יהיה פטור אם שחט שאר זבחים על החמץ ולפיכך אר"ש כי מי ששחט הפסח ביום ארבעה עשר לשמו על החמץ חייב מלקות ושאר זבחים יום י"ד על החמץ פטור ובשעה שיהיה חייב אם שחט שאר זבחים על החמץ יהיה פטור אם זבח קרבן פסח על החמץ ולפיכך אמר ובמועד לשמו פטור לפי שאז הוא פסול ואינו קרבן פסח ובתנאי שיהיה נדחה לפסח שני שהיה אפשר להקריב זה הכבש פסח ושלא לשמו חייב לפי שהוא כשאר הקרבנות והוא יאסר הקרבת איזה קרבן שיהיה על החמץ וחייב עליו מלקות כאשר בארנו דעתו ולפיכך חייב ואין הפרש באמרו במועד או בשאר ימות [הפסח] ומה שחייב שיהיה לדעת ר"ש כששחט כל הקרבנות על החמץ בשאר ימות וכמו שהעיקר אצלנו והוא אמרם בתחלת כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן אע"פ שלא עלו לבעלים לשם חובה כשרים חוץ מן הפסח ומן החטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן והלכה כחכמים: (רמב"ם)

פרק ה - משנה ה

הַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשֵׁלֶשׁ כְּתוּבֹת, שֶׁנֶאֱמַר וְשַׁחֲטוּ אֶתְכֶם כָּל קָהָל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל, (שמות יב) קָהָל וְעֵדָה וְיִשְׂרָאֵל. נִכְנָסָה כִּת הָרֵאשׁוֹנָה, נִתְמַלְאֵת הָעֶזְרָה, נֶעְלוּ דְלֹתוֹת הָעֶזְרָה. תִּקְעוּ, הֲרִיעוּ וְתִקְעוּ. הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, וּבִיּוֹדֵיהֶם בְּזִיכֵי כֶסֶף וּבְזִיכֵי זָהָב. שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כֶסֶף כֶסֶף, וְשׁוֹרָה שְׁפֵלָה זָהָב זָהָב. לֹא הָיוּ מֵעַרְבִין. וְלֹא הָיוּ לְבְּזִיכֵין שׁוֹלִים, שֶׁמָּא יִנְיָחוּם וַיִּקְרַשׁ {יז} הַדָּם :

ר"ע מברטנורה הַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשֵׁלֶשׁ כְּתוּבֹת. [בין שֶׁהַצְּבוּר מֵרַבִּים], בֵּין שֶׁהַצְּבוּר מֵעֵטִים וַיְכוּלִים כָּלֵן לְשַׁחֵט בְּבֵת אַחַת, מִצְוָה לְחַלֵּק לְשֵׁלֶשׁ כְּתוּבֹת זֶה אַחֲרֵי זֶה : שֶׁנֶאֱמַר וְשַׁחֲטוּ אֶתְכֶם כָּל קָהָל עֵדֶת יִשְׂרָאֵל. קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל. הָרֵי שֵׁלֶשׁ כְּתוּבֹת : בְּזִיכֵי. כַּפּוֹת {יח} גְּדוּלוֹת לְקַבֵּל בָּהֶם הַדָּם : שׁוֹרָה שְׁפֵלָה כֶסֶף כֶסֶף. דְּהִכֵּי שֶׁפִּיר טָפִי : וְלֹא הָיוּ לְבְּזִיכֵים שׁוֹלִים. רַחֲבִים הָיוּ מְלֻמְעָה וְתַחֲתֵיהֶם חֲדָים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לֵישֵׁב עַל הַקְּרָקַע : שֶׁמָּא יִנְיָחוּם. הַכֹּהֲנִים לֵישֵׁב עַל הַקְּרָקַע עַד שֶׁיִּקְבֹּל דָּם אַחֲרַי, מִחֲמַת שֶׁהֵם מֵרַבִּים, וַיִּשְׁכָּחוּם וַיִּקְרַשׁ הַדָּם וְלֹא יִהְיֶה רָאוּי לְזָרֵק : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יט} תַּרְגוּמֵי כַּף אַחַת בְּזִיכָא חֲדָא : וַיִּקְרַשׁ. פְּרוּשׁוֹ וַיִּקְרַשׁ, מִגְזַרְתָּ קִפְאוּ תְהוּמוֹת [שמות טו]. וְכַגְבִּינָה תִקְפִּיאֲנִי [איוב י] תַּרְגוּמוֹ וְהִיד גּוּבְנִין קִרְשָׁתָא יְתִי : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הַפֶּסַח נִשְׁחַט בְּשֵׁלֶשׁ כִּתוּבוֹת כּו' : זֶה מִבּוֹאֵר : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ו

שחט ישראל וקבל הפהו, נותנו לחברו וחברו לחברו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקו. פהו הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד:

ר"ע מברטנורה שחט ישראל. אם ירצה, שהשחיטה כשרה בזר בכל הקרבנות: וקבל פהו. הדם בפז, **[יח]**, שמקבלה ואילך מצות כהנה: נותנו לחברו. שהרי כשורה הן עומדים: וחברו לחברו. הא קא משמע לן דברב עם הדרת מלך: ומקבל את המלא. מיד הנותן, תחלה, ואחר כך מחזיר את הריקו. אבל אפכא, מחזיר את הריקו ברישא לא, דמפי מושיט ליה האי מיד בעי לקבולי, דאין מעבירין על המצות: זריקה אחת. בפז עצמו, ולא מתנה באצבע, שאין לך קרבן שטעון אצבע אלא חטאת לבדה דכתוב (ויקרא ד) באצבעו: כנגד היסוד. ברוחות שבמזבח שהיסוד תחתיהו, וזרק לזקיפתו של מזבח והוא נופל ליסוד. ולפי שאין היסוד מקיף כל המזבח אלא את הצפון ואת המערב, ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת כמו שמפרש במסכת מדות, לכך הצרך לומר נגד היסוד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יח]** מצואר הטלה. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו כו': היו נערכין שורות להתפאר והבזך כלי עגול כזו הצורה תרגום קערותיו בזיכוי ויקרש פירשו ויקפא מגזרת קפאו תהומות והודיעך בזו המשנה ענינים רבים מהם מה שאמר שחט ישראל להודיעך כי שחיטה כשרה בזרים. ואמר וקבל הכהן לפי שמקבלה ואילך מצות כהונה. ואמר נתנו לחבירו וחבירו לחבירו להודיעך כי כל מה שתוכל לעשות מצוה באנשים רבים הרי זה משובח ברב עם הדרת מלך. ואמרו מקבל את המלא ומחזיר את הריקו להודיעך הזריזות והחריצות של המצוה כי לא היה מחזיר את המזרק עד שהיה לוקח את השני והשם אמר אל יסוד מזבח העולה לימד על העולה שטעונה יסוד ונאמר בעולה זריקה וזרקו את הדם על המזבח ונאמר בפסח זריקה שהרי נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח ולא אמר ואת דמו ובא בקבלה כי זה הפסוק הוא בבכור ובפסח ומעשר בהמה שכולן טעונין זריקה

אחת כנגד היסוד וכמו שהעולה טעונה יסוד כך זה טעונה יסוד וכשאבאר לך צורת המזבח במקומו במסכת מדות יתבאר לך כי פאת המזרח לא היה בו יסוד ועוד יתבאר שם היסוד : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ז

יְצַתָּה כֶּת רֵאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה כֶּת שְׁנִיָּה. יְצַתָּה שְׁנִיָּה, נִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה הָרֵאשׁוֹנָה כֹּךְ מַעֲשֵׂה הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית. קְרָאוּ אֶת הַהֵלֶל **{יט}**. אִם גָּמְרוּ שָׁנוּ, וְאִם שָׁנוּ שְׁלֹשׁוֹ, אַף עַל פִּי שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁוֹ **{כ}** מִימֵיהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִימֵיהֶם שֶׁל כֶּת שְׁלִישִׁית לֹא הִגִּיעַ לְאַהֲבַתִּי כִּי יִשְׁמַע ה', מִפְּנֵי שְׁעֲמָה מַעֲטִין :

ר"ע מברטנורה קראו את ההלל. כל השלש פתות : אם גמרו שנו. כשהיו מתחילים לשחט היו מתחילים לקרות, ואם רבו הפסחים ומשך זמן שחיטתן עד שגמרו ועדין רבים לשחט, חוזרים וקורין שניה. ואם קראו שניה ועדין לא גמרו שחיטת הפסחים של אותה הפת, חוזרין וקורין שלישית. וכן פת שניה ושלשית : אף על פי שמעולם לא שלשו. שהפסחים היו רבים וזריזין : לא הגיעו לאהבתי. אפלו פעם ראשונה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יט} ההלל. בגמרא דף קי"ז. נביאים שביניהם תקנו שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא תבא עליהן. ולכשנגאלים אומרים אותו על גאלתן : **{כ}** שלא שלשו. לא גמרו פעם שלשית. רש"י : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם יצתה כת ראשונה נכנסה כת שניה כו' : זה מבואר : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ח

כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת, אֲלֵא שֶׁהַכֹּהֲנִים **{כא}** מְדִיחִים אֶת הָעֶזְרָה שְׁלֵא בְרָצוֹן חֲכָמִים **{כב}**. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כּוֹס הָיָה מִמֶּלֶא מְדַם הַתַּעֲרָבוֹת, זָרְקוּ זָרִיקָה אַחַת עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים :

ר"ע מברטנורה שֶׁהַכֹּהֲנִים הָיוּ מְדִיחִין אֶת הָעֶזְרָה. מִפְּנֵי שֶׁהַדְּמִים מְרַבִּים הָיוּ מְדִיחִין אוֹתָהּ בַשַּׁבָּת. שְׁאֵמַת הַמִּים הִיְתָה מְהֻלָּכֶת בְּעֶזְרָה, וּכְשֶׁהוּ רוֹצִים לְהַדִּיחַ פּוֹקְקִים אֶת נֶקֶב יְצִיאָתָהּ וְהַמִּים פּוֹשְׁטִים עַל כָּל גְּדוֹתֶיהָ וּמְדִיחִין כָּל הָעֶזְרָה [שֶׁהָעֶזְרָה רֻצְפָה שֶׁל שֵׁשׁ הִיְתָה כְּלֵה], וְאַחַר כֶּךָ פּוֹתְחִין הַנֶּקֶב וְהַמִּים יוֹצְאִים : **מְדַם הַתַּעֲרָבוֹת**. הַמֶּטֶל עַל הָרֻצְפָה **{כג}**. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כא}** אֲלֵא כּוֹי. הַכִּי קָאָמַר כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת, שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֶזְרָה, אֲלֵא שֶׁהָיָה שְׁלֵא בְרָצוֹן חֲכָמִים. דְּאֵלוּ לְרָצוֹן חֲכָמִים לֹא הָיוּ מְדִיחִים וְנִמְצָא שְׁלֵא הָיָה מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת כְּמוֹ בְּחַל. הַרְמַב"ם : **{כב}** **שְׁלֵא כּוֹי**. מְסִיק בְּגִמְרָא דְלִית בֵּיה אֲלֵא מְשׁוּם שְׁבוּת מְשׁוּם אֲשׁוּוּי גְמוֹת (שְׁבִין רַבָּד לְרַבָּד. תּוֹסְפוֹת. וְהַרְמַב"ם פִּרְשׁ מְשׁוּם גְזָרָה דְאֲשׁוּוּי גְמוֹת) וְאֲפֵלוּ הַכִּי שְׁלֵא בְרָצוֹן חֲכָמִים. דְּשְׁבוּת צְרִיקָה הַתִּירוּ, שְׁבוּת שְׁאִינָה צְרִיקָה לֹא הַתִּירוּ. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **{כג}** וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בְּגִמְרָא, שְׁאֵם יִשְׁפֹּד דְמוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהוֹן לְאַחַר שְׁנֵתְקַבֵּל בְּכָלִי, דְּכֹהֲנִים זָרִיזִין הֵם וּבּוֹדְאֵי עֲבָדֵי קַבְלָה בְּכָלִי שְׁרֵת, וְאֵגַב זָרִיזוֹתֶיהוּ מְשִׁתְּפִיד, נִמְצָא זֶה מְכַשִּׁירוּ. וְאִי מְשׁוּם דָּם הַתַּמְצִית שְׁמַעֲרַב בּוֹ, הָא קְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה אִין דָּם מְבִטֵּל דָּם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת כּוֹי : לִפִּי שֶׁאֵמַר כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחַל כֶּךָ מַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת פִּירֵשׁ כִּי זֶה הִיָּה שְׁלֵא בְרָצוֹן חֲכָמִים וְאִילוּ הִיָּה בְרָצוֹן חֲכָמִים הִיָּה בֵּין מַעֲשֵׂהוּ בְּחַל וּמַעֲשֵׂהוּ בַשַּׁבָּת הַפִּרֵשׁ וְהִיא רַחֲצִית הָעֶזְרָה כִּי לֹא הָיוּ רוֹחֲצִים אוֹתָהּ בַשַּׁבָּת. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (רמב"ם)

פרק ה - משנה ט

כיצד תולין ומפשיטין, אנקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט, מקלות דקים חלקים היו שם, ומניח על כתפו ועל כתף חברו, ותולה ומפשיט. רבי אליעזר אומר, ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מניח ידו **{כד}** על כתף חברו, ויד חברו על כתפו, ותולה ומפשיט:

ר"ע מברטנורה אנקליות. מסמרים שראשיהן כפופים למעלה: **ובעמודים.** שהיו קבועין בבית המטבחים בעזרה עמודים קטנים נקראים נגסים: **חלקים.** מפצלת קלפתן: **שחל להיות בשבת.** ואין יכול לטלטל המקלות **{כה}**: **ידו על כתף חברו.** ותולה אותו בגידי ארבעותיו בזרועו. ואין הלכה כרבי אליעזר, שמתר לטלטל אותן המקלות, דאין שבות במקדש: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כד} מניח ידו כו'. פרוש ראובן מניח יד שמאלו על כתף ימין חברו. ושמעון מניח ידו השמאלית על כתף ראובן הימנית, ונמצא ששניהם יכולים להפשיט כל אחד ביד ימינו: **{כה}** דבהאי שבות סבירא ליה דאסרו אף במקדש הואיל ואפשר בלאו הכי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כיצד תולין ומפשיטין אונקליות של ברזל כו': אונקליות ידוע והוא ברזל עקום שתולין בה הבהמה להפשיטה ובלשון עברי מזלג מזלגות מקלות דקים חלקים ידוע ג"כ כלומר משופין. ור"א אינו מתיר טלטול אותן המקלות וחכ"א אין שבות במקדש. ואין הלכה כר' אליעזר: (רמב"ם)

פרק ה - משנה י

קָרְעוּ וְהוֹצִיאוּ אִמּוֹרֵינוּ, נִתְּנוּ בְּמַגִּיס וְהִקְטִירוּ
{כח} עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח. יִצְתָה כֶּתֶר רְאוּשׁוֹנָה וַיִּשְׁבָּה
לָהּ בְּהַר הַבַּיִת, שְׁנֵי בַחֲלִיל, וְהִשְׁלִישִׁית
בְּמִקְוֵה עוֹמְדָת. חֲשָׁכָה, יֵצְאוּ וְצָלוּ אֶת
פְּסַחֵיהֶן :

ר"ע מברטנורה **אמורינו**. החלבים {כז} הקרבים {כז} על גבי המזבח:
במגיס. בקערה. תרגום קערוטיו מגיסוהי: **ישבה לה בהר הבית**.
בשבת קאמר, שאין יכולין להוליך פסחיהן: **בחיל**. בין הסורג לחומת
העזרה של נשים בתחלת עלית הבית: **חשכה יצאו וצלו את פסחיהן**.
שאין צלית הפסח דוחה את השבת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כז} רצונו לומר ושעמיהן. ובפסח נאמר האליה והכליות ויותרת
הקבד מלבד חלב שעל הקרב וחלב הכליות: {כז} ונקראו אמורין, שאלו הן
הן הדברים האמורים בתורה להקריבן. הרמב"ם: {כח} והקטירן. מפרש
בגמרא אימא להקטירן דהרי הפשט פשרה בזר כו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם קרעו והוציא אימוריו נתנן במגיס כו': אימורין נקראין *הנתחים
הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח והם מקרבן פסח האליה הדבקה בעצם
העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהם
ומגיס כלי שהיו נושאים בו החלבים וכל האימורים למזבח תרגום כף אחת
מגיסא חדא ואמרו חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן כך היו עושין כשהיה יום
י"ד יום שבת שלא היו יכולים להוליכו ולא לצלותו אלא למוצאי שבת אבל
בשאר הימים כשהיה נגמר הקרבה היו יוצאים ומוליכים אותו לצלותו:
(רמב"ם)

פרק ו - משנה א

אלו דברים בפסח דוחין את השבת, שחיטתו וזריקת דמו {א} ומחוי קרביו והקטר חלביו {ב}. אבל צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת. הרפבתו והבאתו מחוץ לתחום, וחתרכת יבלתו, אין דוחין את השבת. רבי אליעזר אומר, דוחין:

ר"ע מברטנורה **אלו דברים בפסח דוחין את השבת**. פסח דוחה את השבת, ונאמר מועדו בפסח (במדבר ט) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, ונאמר מועדו בתמיד (שם כח) תשמרו להקריב לי במועדו, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת, שנאמר (שם) על עולת התמיד, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת: **שחיטתו וזריקת דמו**. אי אפשר לעשותן בלילה, דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו להקריב, ביום ולא בלילה: **מחוי**. קנוח, כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ט). מחוי קרביו דוחה את השבת, שלא יסריחו: **צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין**. דאפשר משתחשד: **הרפבתו**. על כתפו להביאו דרך רשות הרבים לעזרה {ג}, אף על פי שאין בו אלא אסור שבות, שהחי נושא את עצמו {ד}, אין דוחה, דהנה ליה למעבדה מאתמול. וכן הבאתו מחוץ לתחום וחתרכת יבלתו של קרבן פסח להסיר מומו, אף על פי שאין בו אלא אסור שבות, שחורתקה בשניו או בידו, אינן דוחים. והא דתנן בשלהי ערובין חותכין יבלת במקדש, ההיא ביבשה דמפרד פרקא, ומתניתין דהקא בלחה. ואף על פי דכשחורתקה בשניו או בידו בלאחר יד הוא, אפלו הכי אסור בלחה, דהנה ליה למעבדה מאתמול: **רבי אליעזר אומר דוחין**. דסבר מכשירי מצוה דוחים את השבת, במסכת שבת {ה}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} וזריקת דמו. תנא אגב שחיטתו. תוספות. דהא זריקה משום מאי תהא אסורה. וכתבו עוד דלא אצטריך למתני והפשטו, משום דהוי בכלל הקטר חלביו, דאינו יכול להוציאו אלא על ידי הפשט. ועין תוספות יום טוב: **{ב}** והקטר חלביו. בגמרא תניא אמר רבי שמעון בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי אברים ופדרים כל הלילה ואין ממתנין עד שתחשך. עד כאן. וטעמא דמקדימין, שהרי דחתה שחיטה את השבת כדאיתא במנחות דף ע"ב. והינו טעמא שהצריך הר"ב לפרש גבי שחיטה שאי אפשר לעשות כו', דאי לאו ההוא קרא לא דחינו לשבת כלל: **{ג}** משמע דירושלים רשות הרבים היא. ובמשנה ט' פרק י' דערובין פירש הר"ב דירושלים כרמלית היא. פירשו בתוספות דהקרא לאחר שגפרצו בה פרוצות: **{ד}** איתא כבן בתירה דלעיל פרק ד' משנה ג': **{ה}** ריש פרק י"ט דשבת, ואפלו מלאכה גמורה סבירא ליה דשרי כדאיתא התם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו דברים בפסח דוחין את השבת כו': אמר הש"י בקרבן תמיד במועדו וכמו שהיה תמיד קרב בשבת כמו שכתב בפי' על עולת התמיד יעשה ונסכו כמו כן קרבן פסח היה קרב בשבת. ומחוי קרביו פירוש שיוציאו ממנו הרעי. ומה שאסר חתיכת יבלתו הוא שיחתוך אותה בכלי אם יש שם יבלת אבל ביד מותר לחתכה בשבת כאשר נתבאר בסוף עירובין הרכבתו והבאתו הוא מלאכה לפי שהוא משאוי לדעת חכמים אבל לדעת בן בתירה אינו משוי כאשר נתבאר מדעתו בפרק הרביעי מזו המסכתא והבאתו מחוץ לתחום ג"כ אסור מדאורייתא אצל ר"ע שהוא סובר איסור תחומין דאורייתא ור"א סובר איסור תחומין דרבנן והחי נושא את עצמו ואפילו בהמה כבן בתירה ולפיכך היו אלו הדברים לפי סברתו כולן משום שבות בלבד: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ב

אמר רבי אליעזר, והלא דין הוא, מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת. אמר לו רבי יהושע, יום טוב יוכיח, שהתירו בו משום מלאכה, ואסור בו משום

שְׁבוּת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, מַה זֶה, יְהוֹשֻׁעַ,
מָה רְאִיָּה רְשׁוּת לְמִצְוָה (ו). הַשִּׁיב רַבִּי עֲקִיבָא
וְאָמַר, הַזָּאָה תּוֹכִיחַ, שֶׁהִיא מִצְוָה וְהִיא מְשׁוּם
שְׁבוּת וְאֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אַף אֶתָּה אַל
תִּתְמָה עַל אֵלוּ, שְׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִצְוָה וְהֵן
מְשׁוּם שְׁבוּת, לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת. אָמַר לוֹ רַבִּי
אֶלְיעֶזֶר, וְעַלֶּיָּה אֲנִי דָן, וּמָה אִם שְׁחִיטָה שֶׁהִיא
מְשׁוּם מְלָאכָה, דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, הַזָּאָה שֶׁהִיא
מְשׁוּם שְׁבוּת, אֵינֶנוּ דִּין שְׁדוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אוֹ חֲלוּף, מָה אִם הַזָּאָה
שֶׁהִיא מְשׁוּם שְׁבוּת, אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת,
שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מְשׁוּם מְלָאכָה, אֵינֶנוּ דִּין שֶׁלֹּא
תִּדְחָה אֶת הַשַּׁבָּת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר,
עֲקִיבָא, עֲקֶרְתָּ מַה שְּׁכָתוּב בַּתּוֹרָה, בֵּין
הָעֲרֵבִים בְּמַעֲדוֹ (במדבר ט), בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשַׁבָּת.
אָמַר לוֹ, רַבִּי, הֲבֵיא לִי מוֹעֵד לָאֵלוּ כַּמוֹעֵד
לְשְׁחִיטָה. כָּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְלָאכָה
שְׁאֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָה דוֹחָה אֶת
הַשַּׁבָּת. שְׁחִיטָה שְׁאֵי אֵפְשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב
שַׁבָּת, דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת :

ר"ע מברטנורה שְׁחִיטָה שֶׁהִיא. אֶסוּרָה בְּחֲלוּן בְּשַׁבָּת מְשׁוּם אֶסוּר
מְלָאכָה גְמוּרָה, אַף עַל פִּי כֵן דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת בַּפֶּסַח : אֵלוּ שֶׁהֵם מְשׁוּם
שְׁבוּת לֹא יִדְחוּ. בַּתְּמִיחָה : יוֹם טוֹב יוֹכִיחַ. שֶׁהִתִּירוּ בּוֹ שְׁחִיטָה וּבְשׁוּל
שֶׁהוּא אֵב מְלָאכָה, וּמִתְרִין לְהַדְיוּט, וְאֶסְרוּ בּוֹ לְהִבְיָא דְבַר מַחוּץ לְתַחוּם
וּלְאֶכְלוּ, הוֹאִיל וְהִיא אֵפְשֵׁר לוֹ מֵאֶתְמוּל, וְאַף עַל גַּב דְּתַחוּמִים מְדַרְבְּנָן :
מָה רְאִיָּה רְשׁוּת לְמִצְוָה. אֶכִּילַת הַדְיוּט רְשׁוּת הִיא, וְצֶרֶךְ גְבוּהַ מִצְוָה
הִיא, וְאִם הֶעֱמִידוּ חֲכָמִים אֶסוּר שְׁבוּת שְׁלֵחַן בְּמִקּוּם רְשׁוּת, יַעֲמִידוּהוּ
אַף בְּמִקּוּם מִצְוָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר כָּל שְׂמִיחַת יוֹם טוֹב מִצְוָה הִיא,
וְאֶפְלוּ הָכִי אֵינָה דוֹחָה שְׁבוּת : הַזָּאָה תּוֹכִיחַ שֶׁהִיא מִצְוָה. בְּטַמָּא מֵת

שָׁחַל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת עֶרֶב הַפֶּסַח, שְׁאִם לֹא יִזָּה לֹא יַעֲשֶׂה פֶסַח וְאִפְלוּ הָכִי אֵינוֹ דוֹחָה, דְּהֵכִי קִים לִיה לְרַבִּי עֶקִיבָא דְלֹא דְחָיָא. וְהִזָּאָה שְׁבוּת הִיא, דְּמַחְזִי כְּמֵאן דְּמַתְקֵן גְּבָרָא: וְעַלִּיהָ אָנִי דָּן. וְגַם עַל הַהִזָּאָה אָנִי חוֹלֵק וְאוֹמֵר שְׁתַּדְּחָה וְלֹא יַעֲבֹהּוּ מִפֶּסַח, מְקַל וְחֹמֵר זֶה בְּעַצְמוֹ: אָמַר לוֹ רַבִּי עֶקִיבָא אוֹ חֲלוּף. אוֹ אָנִי אַחֲלִיף אֶת הַדִּין. דְּפִשְׁיטָא לִיה דְּהִזָּאָה מְעַכְבָּא, וַיִּלְפִינָן בְּקַל וְחֹמֵר מִנָּה לְשַׁחֲיטָה [שְׁתַּעֲבַב]: בְּמַעֲדוֹ. וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ [ח] (בְּמִדְבָר ט): הֵבֵא לִי מוֹעֵד לְאֵלוֹ. שְׁיִהֵא לָהֶם זְמַן קְבוּעַ, כְּמוֹ שְׁקֻבַּע לְשַׁחֲיטָה, הַלְכָדָּ כִּינּוֹן שְׁלֵא קֻבַּע לָהֶם זְמַן וּמְצִי לְמַעֲבַד מְאֵתְמוֹל, לֹא דְחָיָא, וְהִזָּאָה נְמִי לָאוּ מְגוּפִיָּה דְּפִסַּח הִיא, וְלֹא כְּתִיב בִּיה בְּמוֹעֵדוֹ. וְהַלְכָה כְּרַבִּי עֶקִיבָא: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [ז] **רשות למצוה**. מְשַׁמַּע דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדָה דְּבִרְשׁוֹת הַעֲמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם. וּבְרִישׁ פֶּרֶק כ' דְּשַׁבַּת סְבִירָא לִיה דְּנוֹתְנִין לְתַלּוּיָה בְּשַׁבַּת. וּבִתּוֹסְפוֹת תְּרַצוּ דְלֹא שְׂרִי אֶלָּא דוֹקָא בְּמִשְׁמֶרֶת, דְּלֹא הָוִי מְלֵאכָה כְּלִי הָאִי. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: [ז] וּמְשַׁמַּע שְׁאִם יִזָּה וַיִּטְבַּל יַעֲשֶׂה פֶסַח. וּלְקַמּוֹן בְּפֶרֶק ח' מְשַׁנָּה ה' חֲזַר בּוֹ הַר"ב, עֵין שָׁם. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: [ח] סִיּוּמָא דְּקִרָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בְּחֻדְשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֶרְבִים תַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בְּמַעֲדוֹ. וּבִסְפָרֵי דְּמַבְמוֹעֵדוֹ קָמָא יְלִיף בְּגִזְרָה שְׁוֵה מִתְמִיד דְּדַחֵי שַׁבַּת, וּמִבְּתָרָא יְלִיף דְּדוֹחָה אֶת הַטְּמָאָה, לְכָד נִרְאָה דְלֹא גְרַסִּינָן בֵּין הָעֶרְבִים בְּמִשְׁנָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְהִלָּא דִּין הוּא מַה אִם שַׁחֲיטָה שֶׁהִיא כּו': רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סוֹבֵר שֶׁמַּחַת י"ט מִצְוָה [מ"מ] מִבְּטַל שֶׁמַּחַת י"ט כְּשִׁיחִיהָ בְּאוֹתָהּ שֶׁמַּחָה דְּבַר שִׁיחִיהָ אִסוּר מִשּׁוּם שַׁבּוֹת כְּגוֹן הַנִּיגוֹן בְּתוֹפִים וּבִמְחוּלוֹת וּבִכְנוּרוֹת וּבְצַלְצָלִים שֶׁכֵּל זֶה אִסוּר בִּי"ט אַע"פ שֶׁהִיא מִצְוָה אֲצִלוּ וּלְפִיכָד הִיא נִכּוֹן אֲצִלוּ לְהַשִּׁיב וְלוֹמַר י"ט יוֹכִיחַ וְרָצָה בְּאִמְרוֹ הַזִּיהָ הַזֹּאת מִי חֲטָאתָ הַמְּחֻיבֶת לְטַמֵּא מֵת בְּשִׁלְיֵי וּשְׁבִיעֵי כִּי כְּשִׁיחוּל שְׁלִישֵׁי אוֹ שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ בְּשַׁבַּת אֵין מִזִּין עֲלִיו וְכִמוֹ כֵּן אִם יִחוּל שְׁבִיעֵי שְׁלוֹ יוֹם שְׁלִשָּׁה עֶשֶׂר וְהִיהָ יוֹם שַׁבַּת אֵין מִזִּין עֲלִיו וַיִּשְׁאֵר טַמֵּא וְלֹא יִקְרִיב קֶרְבַּן פֶּסַח וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר שֶׁמִּזִּין עֲלִיו בְּשַׁבַּת כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְטַל עֲלִיו קֶרְבַּן פֶּסַח כִּי אִם יִשְׁאֵר לְמַחֲרָתוֹ שֶׁהוּא יוֹם י"ד וְהוֹזָה עֲלִיו וְטַבַּל אִסוּר לְהַקְרִיב פֶּסַח כְּמוֹ שִׁיתְבַּאֵר. וְהִלָּכָה כְּרַבִּי עֶקִיבָא: (רמב"ם)

אימתי מביא חגיגה עמו, בזמן שהוא בא בחל, בטהרה ובמעט. ובזמן שהוא בא בשבת, במרבה ובטמאה, אין מביאין עמו חגיגה:

ר"ע מברטנורה אימתי מביאים עמו חגיגה. עם הפסח בארבעה עשר בניסן: בזמן שהוא בא בחל ובטהרה. דאף על גב דפסח דחי שבת וטמאה, חגיגה לא דחיא שבת **{ט}**: ובמעט. שהיה פסח מעט לאכילת בני חבורה, ואוכלין החגיגה תחלה כדי שיהיה הפסח גמר שביעתו **{י}**: במרבה. שהיתה החבורה מעטת ודי להן בפסח לבדו: ובטמאה. שרב צבור טמאין: אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת יום ארבעה עשר רשות היא ולא חובה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} ואפשר דלהכי לא נקט נמי וטמאה, דלא ליתי למטעי דתרוניהו כי הדדי לא דחיא, להכי לא נקט אלא חדא, והוא הדין לאינד: **{י}** ותחשב להן אכילה. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אימתי מביא חגיגה עמו כו': חגיגת יום ארבעה עשר היא רשות ולא חובה ולפיכך אם היה ארבעה עשר יום שבת או אם יהיה יום חול ויהיו הפסחים רבים או יהיה אותו הפסח בא בטומאה כאשר יתבאר בפרק שלאחר זה אין מביאין חגיגה עם הפסח יום י"ד: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ד

חגיגה היתה באה מן הצאן, מן הבקר, מן הכבשים ומן העזים, מן הזכרים ומן הנקבות. ונאכלת לשני ימים ולילה אחד:

ר"ע מברטנורה מן הבקר. מה שאין כן בפסח, שאינו בא לא מן הבקר ולא מן הנקבות: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר כו': יודיעך בזו ההלכה כי חגיגת ארבעה עשר אע"פ שהיא רשות ואינו יוצא בה משום חגיגה דינה ודין חגיגה שוה ואין ביניהם הפרש לא במין הקרבן ולא בזמן האכילה ועוד יתבארו הדינים המחויבים בחגיגה במסכת חגיגה: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ה

הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ {יא} בַּשַּׁבָּת, חֵיב עָלָיו חֲטָאת. וְשָׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשׁוֹם פֶּסַח, אִם אֵינָן רְאוּיִין, חֵיב. וְאִם רְאוּיִין הֵן, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, מָה אִם הַפֶּסַח שֶׁהוּא מִתֵּר לְשֵׁמוֹ, כְּשֶׁשָּׁנָה אֶת שְׁמוֹ, חֵיב, זְבָחִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְשֵׁמוֹ, כְּשֶׁשָּׁנָה אֶת שְׁמוֹ, אֵינֹו דִין שִׁיהֵא חֵיב. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא, אִם אָמַרְתָּ בַּפֶּסַח, שֶׁשָּׁנָהוּ לְדָבָר אֲסוּר, תֹּאמַר בְּזְבָחִים, שֶׁשָּׁנָן לְדָבָר הַמֵּתֵר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר, אִמּוּרֵי צְבוּר יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן מִתֵּרִין לְשֵׁמוֹ, וְהַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ, חֵיב. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּאִמּוּרֵי צְבוּר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קֶצֶבָה {יב}, תֹּאמַר בַּפֶּסַח שֶׁאֵין לוֹ קֶצֶבָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אִף הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אִמּוּרֵי צְבוּר, פְּטוּר:

ר"ע מברטנורה הפסח ששחטו שלא לשמו. בארבעה עשר שחל להיות בשבת, וסבור כשם שמתר לשמו כד מתר שלא לשמו: **חייב חטאת**. שחלל שבת בשוגג: **אם אינו ראויין**. לפסח, כגון עגל או איל בן שתי שנים או נקבה, חייב עליו חטאת אם נתעלמה ממנו שבת או סבור שמתר לשחט זבחים אחרים לשם פסח בשבת, דהאי לאו טועה בדבר מצוה, דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח: **ואם ראויין הן**. כגון שה בן שנה של שלמים ששחטו לשם פסח, דמתוך שהוא טרוד ובהול לשחט פסחו טעה בדבר זה ולא נזכר שהקדישו לזבח אחר: **רבי אליעזר מחייב חטאת**. אף על פי שטעה בדבר מצוה: **ורבי יהושע פוטר**. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל שהוא פטור מחיוב חטאת שבה, וזה עשה מצוה שהקריב קרבן, דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו רבי יהודה בפרק תמיד נשחט: **מה אם הפסח**. שמתר לשחטו בשבת לשמו, שנה את שמו אודית מיהא דחייב חטאת כדקתני לעיל: **ששנהו לדבר האסור**. ששחטו לשם קרבנות אחרים שאסורים לשחטן בשבת: **ששנהו לדבר המתר**. ששחטו לשם דבר המתר לשחטו בשבת: **אמורי צבור**. קרבנות האמורים בצבור בשבת כגון תמידים ומוספים יוכיחו, שמתרים לשחטן לשמן, והשוחט שאר זבחים לשמן בשבת חייב: **שיש להן קצבה**. שאינו רואה אחרים עסוקין בשחיטתו, וכיון שנשחט התמיד יודע הוא שאין צריך לשחט עוד, הלכך אין זה טועה אלא שוגג, דלא היה לו לטעות בדבר: **תאמר בפסח שאין לו קצבה**. דהכל צריכין לכך, והרי הוא רואה אחרים הרבה עסוקים בכך וטרוד הוא להתעסק במצוה, ואפלו שחט הוא פסח כבר ומצא זבח זה עומד בעזרה וכסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא, טועה בדבר מצוה הוא: **רבי מאיר אומר**. השוחט בשבת זבחים אחרים כל ימות השנה לשם אמורי צבור פטור. והלכה כרבי יהושע ואין הלכה כרבי מאיר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יא] **שלא לשמו כו'**. ואם תאמר למאי דמסקינן בריש פרק י"ד דשבת דחובל אינו חייב אלא בצריך לדם, דאי לאו הכי מקלקל הוא, והכא נמי הרי מקלקל הוא. ובגמרא פריך לה במשנה דלקמן אשחטו שלא לאוכליו מאי תקון. ומסיק תקון להוציא מידי נבלה: **[יב] שיש להן קצבה**. בגמרא פריך, והרי תינוקות [שבת פ"ט נ"ד] דיש להן קצבה ופוטור רבי יהודה. ומשני דהכא כגון שקדם ושחטינהו לאמורי צבור ברישא. והתם נמי אי קדים ומל של שבת בערב שבת, מודה רבי יהודה דחייב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב כו': מה שאמר ר' יהושע אם אמרת בפסח ששינוהו לדבר האסור רוצה בו שהוא כששחטו לשם שלמים וכיוצא בהן בשבת. וידוע כי השלמים ושאר קרבנות יחיד אסור להקריבן בשבת וכששחט שלמים וזולתה בשבת לשם פסח כבר שינה שמו לדבר מותר כי הפסח מותר להקריבו באותה שבת. ומאמר ר' אליעזר אימורי צבור יוכיחו ענינו התמידין והמוספין שמותר להקריבן בשבת לשמן אבל מי ששחט פסח בי"ד שחל להיות בשבת לשם תמיד או לשם מוסף חייב

חטאת אע"פ ששינהו לדבר המותר ולא חלק ר' יהושע בזה כאשר בארנו הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת חייב עליו חטאת ולא חלק ר' יהושע בזה ופירש קצבה דבר קצוב כי התמידים והמוספין שהן קרבנות צבור אין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהם ולפי שהם ידועים במנין ואין רשות לכל אדם להקריבן יהיה השוחט לשמן חייב והלכה כר' יהושע: (רמב"ם)

פרק ו - משנה ו

שְׁחָטוּ שְׁלָא לְאוֹכְלֵיוּ וְשְׁלָא לְמִנּוּיָיו, לְעֶרְלִין וְלְטִמְאִין, חֵיב. לְאוֹכְלֵיוּ וְשְׁלָא לְאוֹכְלֵיוּ, לְמִנּוּיָיו וְשְׁלָא לְמִנּוּיָיו, לְמוּלִין וְלְעֶרְלִין, לְטְהוּרִים וְלְטִמְאִים, פְּטוּר. שְׁחָטוּ וְנִמְצָא בְעַל מוּם, חֵיב. שְׁחָטוּ וְנִמְצָא טְרֵפָה בִּסְתֵר, פְּטוּר. שְׁחָטוּ וְנוֹדַע שְׁמִשְׁכוּ הַבְּעָלִים אֶת יָדָם, אוֹ שְׁמִתוּ אוֹ שְׁנִטְמְאוּ, פְּטוּר, מִפְּנֵי שְׁשַׁחַט בְּרִשׁוּת:

ר"ע מברטנורה לְאוֹכְלֵיוּ וְשְׁלָא לְאוֹכְלֵיוּ פְּטוּר וְכו'. דְּהָא פְּסַח כְּשֶׁר הוּא, דְּאִמְרִין פְּרָק תְּמִיד נִשְׁחָט דְּהַשּׁוֹחֵט לְפִסּוּלִים וְלִכְשָׁרִים לֹא פָּסַל: שְׁחָטוּ וְנִמְצָא בְעַל מוּם חֵיב. דְּשׁוּגְגָה הוּא וְלֹא אָנוּס, שְׁהִיָּה לוֹ [לְבַקְרוּ]: שְׁמִשְׁכוּ הַבְּעָלִים אֶת יָדָם. מִמְּנוּ קִדְּם שְׁחִיטָה וְנִמְנוּ עַל אַחַר: אוֹ שְׁמִתוּ אוֹ שְׁנִטְמְאוּ. דְּעֵכָשִׁיו לֹא נִתְּנָה שְׁבֵת לְדַחוּת אֲצֵלָם: פְּטוּר. שְׁאָנוּס הוּא, דְּלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁכָּךְ הוּא וְלֹא הָיָה לוֹ לְבַדֵּק עַל כָּךְ: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם שחטו שלא לאוכליו ושלא למנויו לערלין כו': כבר בארנו בפרק חמישי כי פסח ששחטו לכשרים ולפסולים כשר לפיכך כששחטו בשבת למולים ולערלים פטור אבל כששחטו בשבת לפסולים שהפסח פסול בשוגג הוא חייב חטאת במזיד חייב סקילה וכמו כן כשנמצא בעל מום לפי שהיה לו לבקרו ואח"כ ישחטנו בשבת וכמו כן כשנמצא בו טריפה גלויה כמו נקובת הראש וחתוך הרגלים וכיוצא בהן אבל אם היתה טריפה נסתרת ולא

נודע עד לאחר שחיטה כמו נקובת הלב והריאה וכיוצא בהן פטור. וענין אמרו פטור בכל זה המאמר ר"ל שהוא פטור מהבאת חטאת: (רמב"ם)

ז

פרק

פרק ז - משנה א

כיצד צולין את הפסח, מביאין שפוד של רמון, תוחבו מתוך פיו **[ב]** עד בית נקובתו, ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בשול הוא זה, אלא תולין חוצה לו:

ר"ע מברטנורה **[א]** כיצד צולין. שפוד של רמון. ולא שאר עצים, דמפקי מיא ונהו ליה בשל מבשל במים, ורמון לא מפיק מיא. ובשפוד של מתכת לא, כדלקמן, דחם מקצתו חם כלו **[א]** ונצלה מחמת שפוד, ורחמנא אמר עלי אש ולא עלי דבר אחר: **כמין בשול הוא זה**. שמתבשלין בני מעיו לתוכו כבתוך הקדרה: **תולין חוצה לו**. תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה **[ג]**. והלכה כרבי עקיבא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] שהפנימי מתחמם על ידי קצתו החיצון. רש"י: **[ב]** תוחבו מתוך פיו. לפי שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפל הפסח ואז הנה בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרדך שם. תוספות: **[ג]** וצריך לומר שהם

מְסַבְּבִים וְכָרוּכִים בְּעֵינָיו שֶׁלֹּא יִפְלוּ מֵעַל הָרֹאשׁ, שֶׁהָרִי פִי הִטְלָה לְמִטָּה : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד כו' מה שבחרו עץ של רימון הוא לפי שאין יוצאין ממנו מים כשיחם כדי שלא יהא בשל מבושל במים והלכה כרבי עקיבא : (רמב"ם)

פרק ז - משנה ב

אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסקלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסקלא. נגע בחרסו של תנור, יקלף את מקומו. נטף מרטבו על החרס וחרז עליו, יטל את מקומו. נטף מרטבו על הסלת, יקמץ את מקומו :

ר"ע מברטנורה אמר רבי צדוק כו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אסקלה מנקבת **(ד)** היא כשרה, ואמר רבי צדוק וכו', והלכה כרבי צדוק : נגע הפסח בחרסו של תנור יקלף. מן הפסח מקום הנוגע בתנור, שנצלה שם מחם חרס התנור ולא צלי אש הוא : נטף מרטבו על החרס וחרז אליו. שחרז שמן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח **(ה)** : יטל את מקומו. ולא סגי בקליפה אלא בנטילה כעבי אצבע, דשמן נבלע בתוכו הרבה, ואותו שמן צלי מן החרס הוא : נטף מרטבו על הסלת. והסלת רותחת, דמצי רטב מחמת סלת, וההוא רטב שבתוך הסלת אסור למיכליה, דהנה ליה צלי מחמת דבר אחר, הלכך יקמץ את מקומו וישורף אותו קמץ **(ו)** כשאר קדשים הפסולים : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **(ד)** ופרש רש"י עשויה כבריחים כעין שלנו, ויש חלל גדול בין בריח לבריח, ונותן השפוד (רצונו לומר של רמון) לרחבו, וכל הטלה נצלה באויר

שָׁבִין שְׁנֵי בְּרִיחִים, שְׂאִין בְּשָׂרוֹ נוֹגַע בְּבִרְזֵל: [ה] וְאִם תֹּאמַר נִגַע בְּחֶרְסוֹ כּוֹי אֲמַאי סָגִי לִיָּה בְּקִלְיָהּ, הֲלֹא הֲרֻטְבַּ שְׂיֵשׁ בְּאוֹתוֹ קְלִיפָּה נִבְלָע בְּפֶסַח עַד כְּדֵי שְׂיִטֵּל [אֵת מְקוֹמוֹ], וְאִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּשְׂאִין רְטֹב כִּי אִם מְעַט, וּמְעַט רְטֹב אֵינוֹ אוֹסֵר כָּל כֶּךָ כְּדִלְקָמֵן גְּבִי סִיכָּה. תּוֹסְפוֹת: [ו] רַשִׁי. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר גְּבִי קְלִיפָּה וּנְטִילָה שְׂאִין בְּהֵם תַּעֲרְבוֹת חֲלִין: (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם אין צולין את הפסח לא על השפוד כו': נגע בחרסו של תנור יקלף את מקומו כו': אסור לצלות בשפוד של ברזל לפי שהוא מתחמם וצולה הבשר ואנו צריכים לצלותו בחמימות האש בלי אמצעי כמו שאמר הש"י צלי אש ולא צלי דבר אחר ולזאת המשנה שעוררו הוא כך ולא באסכלא ואם אסכלא מנוקבת היא כשירה א"ר צדוק וכו' וכן כשיזוב מלחלוחיתו על הסולת כאשר זכר יסיר אותו הסולת כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו [קשה] אבל מה שיזוב ממנו הרי הוא כמרק. והלכה כרבי צדוק: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ג

סָכוּ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה, אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים, יֹאכְלוּ. אִם יִשְׂרָאֵל, אִם חֵי הוּא, יִדְיַחֲנוּ [ז]. וְאִם צָלִי הוּא, יִקְלֶף [ח] אֶת הַחִיצוֹן. סָכוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לֹא יַעֲשֶׂנוּ דָמִים עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, שְׂאִין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם:

ר"ע מברטנורה סָכוּ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה. שְׁמֵתֵר לְסוּף הַפֶּסַח בְּמֵי פְרוֹת: אִם חֵי יִדְיַחֲנוּ. דְּלֹא בָלַע: וְאִם צָלִי הוּא. בְּעֵי קְלִיפָּה מְשוּם דְּבָלַע: שְׂאִין פּוֹדִים. מוֹכְרִים [ט]: מַעֲשֵׂר שְׁנִי בִירוּשָׁלַיִם. וְאֶפְלוּ לְאָכְלוּ בְּטַהֲרָה, דְּכַתִּיב [ד] וְנָתַתָּ בַכֶּסֶף וְצָרַתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַכְתָּ אֶל הַמְּקוֹם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ז] יִדְיַחֲנוּ. וַיִּנְגַב. הַרְמַב"ם: [ח] יִקְלֶף. וְאִם תֹּאמַר וּמַאי שְׂנָא מְרֻטְבַּ דְּלַעִיל דְּיִטֵּל מְקוֹמוֹ, וּבְגִמְרָא שְׂאִי סִיכָּה דְּמִשְׁהוּ בְּעֵלְמָא הוּא דְּעִבִיד: [ט] דְּכַתִּיב וְנָתַתָּ כּוֹי, כֵּן כָּתַב רַשִׁי. וְהִקְשׁוּ בַתּוֹסְפוֹת דְּהָא קָרָא בְּפִדְיוֹן מִיָּרִי שְׂמוּצִיאוֹ מְקַדְּשֵׁתוֹ וּמְחַלְלוֹ עַל דְּבַר אַחַר, אֲבָל הֲכָא אֶפְלוּ

לֹאֲכֹלוּ בְקִדְשָׁתוֹ כְּדַפְרֵשׁ בְּקוֹנִטְרָס. וְנִרְאָה לְרִי דְבִירוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ מִדְרַבָּנָן מְכִירָה אֶטוּ פְּדִיָּה דְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה. וְלִרְשָׁבִי אֵין נִרְאָה דְלֹא אָסְרוּ מְכִירָה אֶלָּא מְשׁוּם בְּזִיוֹן מְצוּהָ, כְּדִתְנִן בְּרִישׁ מְסַכְתַּת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁאִין מוֹכְרִין אוֹתוֹ כּו'. וְעֵינִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקָר תּוּי"ט).

רמב"ם סכו בשמן תרומה אם חבורת כהנים יאכלו כו': כבר קדם לך כי מותר לסוך הפסח במשקין ובמי פירות וההלכה כולה מפורשת: (רמב"ם)

פרק ז - משנה ד

חֲמִשָּׁה דְבָרִים בָּאִין בְּטַמְאָה וְאִין נֶאֱכָלִין בְּטַמְאָה. הֶעֱמַר, וּשְׁתֵּי הַלָּחִם, וְלֶחֶם הַפְּנִים, וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר, וּשְׁעִירֵי רְאֵשֵׁי חֲדָשִׁים. הַפֶּסַח שְׁבֵא בְטַמְאָה, נֶאֱכָל בְּטַמְאָה, שְׁלֹא בָּא מִתְחַלְתּוֹ אֶלָּא לֶאֱכִילָה:

ר"ע מברטנורה חֲמִשָּׁה דְבָרִים. אִין לָךְ בְּצְבוּר קָרְבָן נֶאֱכָל אֶלָּא אֵלוּ, וְקָרְבָן צְבוּר דְזוּחָה אֶת הַטַּמְאָה, דְיִלְפִינָן מִפֶּסַח דְכְּתִיב בֵּיהּ בְּמוֹעֵדוֹ, וְדוּחָה אֶת הַטַּמְאָה כְּשֶׁרֵב הַקֹּהֶל טַמְאִים, דְהֵכִי אָמְרִין אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא וְכו', יַחֲדַי נְדָחָה וְאִין צְבוּר נְדָחִין, וּבְקָרְבָנוֹת צְבוּר כְּתִיב (בְּמִדְבָר כֹּט) אֵלָּה תַעֲשׂוּ לְה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם [י], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפֶסַח בְּמוֹעֵדוֹ, וְאִשְׁמַעֲיִן מִתְנִיתִין דְאָף עַל גַּב דְקָרְבִין בְּטַמְאָה לְאִפּוֹקֵי צְבוּר יְדֵי חוּבְתָן, אִין נֶאֱכָלִים בְּטַמְאָה. וְהָא דְתַנִּי חֲמִשָּׁה דְבָרִים וְלֹא תַנִּי קָרְבָנוֹת צְבוּר וְכו', מִנִּינָא לְמַעוּטֵי חֲגִיגַת הַרְגָלִים כֹּלָם, דְדָמוֹ לְקָרְבָן צְבוּר מְשׁוּם דְאֶתוּ בְכִנוּפִיָּא בְּאַסְפַּת חֲבָרִים לְרַגְלָא, וְאִינָם דוּחִים אֶת הַטַּמְאָה כְּדָרְךָ שָׁאִין דוּחִים אֶת הַשֶּׁבֶת [יא]: זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר. כְּבָשִׂי עֶצְרַת, שָׁאִין שְׁלָמִים אַחֲרֵים לְצְבוּר: וּשְׁעִירֵי רְאֵשֵׁי חֲדָשִׁים. וְלֹא תַנִּי שְׁעִירֵי רְגָלִים, דְכִיּוֹן דְאִשְׁמַעֲיִן זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר שְׁהוּ מִינֵי דְמִים וְאִין נֶאֱכָלִין בְּטַמְאָה, הוּא הַדִּין לְכֹל שְׁאֵר מִינֵי דְמִים, וְלֹא אִיִּצְטְרִיךְ לְמַתְנֵי שְׁעִירֵי רְאֵשֵׁי חֲדָשִׁים אֶלָּא מְשׁוּם דְלֹא כְּתִיב בְּהוּ מוֹעֵד [יב], וְסִלְקָא דְעֶתְדָא אֶמְיָנָא לֹא לְדָחוּ אֶת הַטַּמְאָה, דְהָא כֹּל קָרְבָנוֹת צְבוּר מִמוֹעֵד נִפְקָא לָן, דְכְּתִיב בְּכֹלֵהוּ

אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם **[יג]** : שְׁלֹא בֹא מִתְחַלְתּוּ אֶלָּא לְאֲכִילָהּ.
שְׁכַשְׁנֶצְטוּהָ עֵקֶר מִצּוֹת פֶּסַח לְאֲכִילָהּ נִצְטוּהָ, דְּכִתִּיב (שְׁמוֹת יב) לְפִי אֲכָלוּ,
וְכִי שְׂרִיָה רַחֲמֵנָא לְאַתּוּי בְּטַמְאָה מְאִישׁ נִדְחָה וְאִין צְבוּר נִדְחִין,
אֲדַעְתָּא לְמִיכְלִיָה שְׂרִיָה : (רִיעַ מְבֵרְטִנּוּרָה).

עיקר תוי"ט [י] וּבְבִרְיָתָא, מְנִין לְעֵמֶר וּשְׁתֵּי הַלָּחִם הָאֲמוּרִים בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים
וְאִינִם אֲמוּרִים בְּפִנְחָס, תְּלֻמוּד לֹמֵר (וּיְקָרָא כג) וְיִדְבֵּר מִשָּׁה אֶת מַעַדֵי ה' וְגו':
[יא] כְּדִנְפָקָא לֹן בְּגִמְרָא דְף ע' דְּאָמַר קָרָא כו': **[יב]** וְאָף עַל גַּב דְּבִפְרָשֶׁת פִּנְחָס
כְּתִיב נְמִי רֵאשׁ חֲדָשׁ, הָוּה אֲמִינָא דְּאֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם דְּכִתִּיב בְּסוּף
לֹא קֵאִי אֲרֵאשׁ חֲדָשׁ אֶלָּא אֲשָׁאֵר יָמִים טוֹבִים דְּכִתִּיבִי בְּתַרְיָה, דְּאֶקְרוּ רְגָלִים
כְּמוֹ דְּמִצְרַכִּינֵן קָרָאִי אֲשַׁבֵּת וְתַמִּיד. תּוֹסְפּוֹת : **[יג]** קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ
אֶקְרִי מוּעֵד כְּדִאֲבִי, דְּאָמַר אֲבִי קָרָא עָלֵי מוּעֵד (אִיכָה א), וּפְרַשׁ רַשִׁי תַמּוּז
דְּשְׁלוּחַ מְרַגְלִים מְלוּיִי מְלוּיָהּ, וְכָלוּ אֲרַבְעִים יוֹם דִּידְהוּ בְּתַשְׁעָה בְּאָב, וְיוֹם
עְבוּר הַחֲדָשׁ קְרוּי מוּעֵד. וְכִתְבוּ הַתּוֹסְפּוֹת וְתִימָה וְלִתְנֵי שְׁעִיר רֵאשׁ חֲדָשׁ וְלֹא
לִתְנֵי אִידָד. תּוֹסְפּוֹת : (עִיקַר תּוּי"ט).

רמב"ם חֲמֵשֶׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטוּמָאָה כו' : אִמַר הַשֵּׁם וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
טְמֵאִים לִנְפֶשׁ אָדָם וְנָתַן בָּהֶם הַדִּין שִׂידְחוּ מִפֶּסַח רֵאשׁוֹן לִפְסַח שְׁנִי וְהַקְּבֵלָה
כִּי זֶה הוּא לְפִי שֶׁהֵן מוּעֵטִין אַבְל אִם הָיוּ הַקְּהָל כּוֹלֵם טְמֵאִין אִו רּוֹבִם יִקְרִיבוּ
הַפֶּסַח וְהֵם טְמֵאִים וְכֵן אָמְרוּ יַחֲדִידִים נִדְחִים לִפְסַח שְׁנִי וְאִין צְבוּר נִדְחָה
לִפְסַח שְׁנִי וְכִמוֹ כֵּן כָּל קִרְבָּנוֹת צְבוּר כּוֹלֵם מִקְרִיבִין אוֹתָן בְּטוּמָאָה
כְּשֶׁנְּטֵמְאוּ רּוֹבֵן לְפִי שֶׁאֲנֵנו לְמִדִּין מִן הַפֶּסַח לְכוּלָן כִּי אִמַר הַשִּׁי בִּפְסַח
בְּמוּעֵדוֹ וְאִמַר בְּקִרְבָּנוֹת צְבוּר כּוֹלֵם אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לֵה' בְּמוּעֲדֵיכֶם וְנָתַן לְכוּלָם
מוּעֵד וְכִמוֹ כֵּן כָּל מָה שִׁישׁ לוֹ זְמַן קְבוּעַ יֵבֵא בְּטוּמָאָה כְּשֶׁנְּטֵמְאוּ רּוֹב הַקְּהָל
אִו רּוֹב הַכְּהֻנִּים כְּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר וְאֵלוֹ הַחֲמֵשֶׁה שְׁמֵנָה הֵם מִדְּבָרִים הַנֹּאכְלִים
מִקְרָבָנוֹת צְבוּר וְהַנּוֹתֵר יִשְׂרָף וְכִמוֹ כֵּן שְׁעִירֵי מוּעֲדִים דִּינֵם וְדִין שְׁעִירֵי רֵאשִׁי
חֲדָשִׁים אַחַד לְפִי שֶׁהֵם כּוֹלֵם חֲטָאת הַצְּבוּר. וְאִמְרוּ חֲמֵשֶׁה וְלֹא אִמַר אֵלוֹ
הַדְּבָרִים בָּאִין בְּטוּמָאָה לְמַעוּטֵי חֲגִיגַת חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר שְׁעִינָה נִפְרַשׁ עוֹד כִּי
אֲעִי"פ שֶׁהִיא כְּקִרְבֵּן צְבוּר כְּמוֹ שֶׁאִינָה קִרְבָּה בְּשַׁבַּת כְּמוֹ שְׁבֵאֲרָנוּ כִּךְ אִינָה
קִרְבָּה בְּטוּמָאָה : (רַמְבַּ"ם)

פּרָק ז - מִשְׁנֵה ה

נְטַמְא הַבָּשָׂר וְהַחֵלֶב קִיָּם, אִינּוּ זוּרְק אֶת הַדָּם.

נְטֵמָא הַחֵלֶב וְהַבֶּשֶׂר קִיָּם, זֹרֵק אֶת הַדָּם.
וּבַמִּקְדָּשִׁין אֵינֹו כֵן, אֶלָּא אֵף עַל פִּי שְׁנֵטֵמָא
הַבֶּשֶׂר וְהַחֵלֶב קִיָּם, זֹרֵק אֶת הַדָּם :

ר"ע מברטנורה נְטֵמָא בֶּשֶׂר וְהַחֵלֶב קִיָּם אֵינֹו זֹרֵק אֶת הַדָּם {יד}. דְּעֵקֶר
פְּסַח לֹא אֲכִילַת אָדָם אֲתִי : וּבַמִּקְדָּשִׁים אֵינֹו כֵן. שְׁאֵפְלוּ נְטֵמָא בֶּשֶׂר וְחֵלֶב
קִיָּם, זֹרֵק אֶת הַדָּם : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יד} שֶׁהַדָּם מִתִּיר אֲמוּרִים לַמִּזְבֵּחַ. רש"י. וְכֵן צָרִיךְ לוֹמַר
בְּהַר"ב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק כו' : כבר ידעת כי קרבן פסח
לא בא אלא לאכילה ולפיכך אם נטמא הבשר אינו זורק את הדם כי לא
נסמוך אלא על אכילת בשר : (רמב"ם)

פֶּרֶק ז' - מִשְׁנֵה ו

נְטֵמָא קָהֶל אוֹ רַבּוֹ, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים
{טו} וְהִקְהֵל טְהוֹרִים, יַעֲשֶׂה בְּטֵמְאָה. נְטֵמָא
מְעוּט הַקָּהֶל, הַטְּהוֹרִין עוֹשִׂין אֶת הָרֵאשׁוֹן,
וְהַטְּמֵאִין עוֹשִׂין אֶת הַשֵּׁנִי :

ר"ע מברטנורה נְטֵמָא קָהֶל. בְּטֵמְאָת מֵת, שְׂאִין פְּסַח נִדְּחָה מִפְּנֵי הַטְּמְאָה
אֶלָּא מִטְמֵאָת מֵת {טו} : יַעֲשֶׂוּ בְּטֵמְאָה. וְאֵפְלוּ טְמֵאִים יְחִידִים, דְּהָא
{פסח} דְּטְהוֹרִים גּוֹפְיָהוּ בְּטֵמְאָה אֲתוּ מְשׁוּם כֹּהֲנִים, שְׂאִין קָרְבָן צְבוּר
הָבֵא בְּטֵמְאָה חֲלוּק, מֵאַחַר שֶׁקָּרְבָן רַבָּם בָּא בְּטֵמְאָה אֵף הַיְחִידִים
עוֹשִׂים בְּטֵמְאָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} עֵינֵן מְשֻׁנָּה הִי פֶּרֶק ח', וּפְרָק ט' מְשֻׁנָּה ד'. וְלִשׁוֹן הַרְמְב"ם,
כִּי טְמֵאָת מֵת בְּלֶבֶד הִיא שֶׁתִּדְּחָה בְּצְבוּר : {טו} הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים. דְּהֵינֹו צְבוּר
טְמֵאִים. דְּמָה לִּי אִם הָאֲכָלִין טְמֵאִים אוֹ אִם הַמְקַרְיָבִים טְמֵאִים, שְׂאִי

אֶפְשָׁר בְּלֹא כֹהֲנִים, וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת אֵף עַל פִּי שְׂיִכּוֹלִין לְזַהַר שֶׁלֹּא יִגְעוּ
בְּבֶשֶׂר, כִּינּוֹן דְּאֶשְׁתְּרֵאֵי טַמְאָת אַמּוּרִים אֶשְׁתְּרֵאֵי נְמִי טַמְאָת בְּשָׂר: (עֵיקָר
תו"ס).

רמב"ם נטמא הקהל או רובו או שהיו הכהנים כו': דע זה העיקר וזכרהו
והבינהו כי טומאת מת בלבד היא שתדחה בצבור ויקריבו בטומאה וכשהוא
יחיד ידחה לפסח שני כמו שאמר הכתוב ואפילו היה יום שביעי שלו יום
ארבעה עשר ידחו טמאים וזאת היתה השאלה ששאלו עליה למשה רבינו
לפי שבא שביעי שלהם יום ארבעה עשר אמרו הפסח אינו נאכל אלא בלילה
ואנו נהיה טהורים בלילה וראוין לאכילה יזרק הדם עלינו היום ולאיזה
דבר נמנע והוא אמרם למה נגרע כי הטעם ברור לפי שהיו טמאים והכתוב
רמז לזה באומרו ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא באותו היום בלבד היו
נמנעים וזה הדין הוא בטומאת מת בלבד כמו שנתננו העיקר אבל טומאת
שרץ לא אלא שמקריב טמא שרץ אפילו יחיד ולערב כשיטהר יאכל פסחו
בטהרה ונתבאר זה העיקר בפרק השני מתלמוד מסכת זבחים: (רמב"ם)

פּרָק ז' - מִשְׁנֵה ז'

הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ, וְאַחַר כֵּן נֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא,
הַצִּיץ מִרְצָה. נְטָמָא הַגּוֹף, אֵין הַצִּיץ מִרְצָה,
מִפְּנֵי שְׂאֵמְרוֹ, הַנְּזִיר וְעוֹשֶׂה פֶּסַח, הַצִּיץ מִרְצָה
עַל טַמְאָת הַדָּם, וְאֵין הַצִּיץ מִרְצָה עַל טַמְאָת
הַגּוֹף. נְטָמָא טַמְאָת הַתְּהוֹם, הַצִּיץ מִרְצָה:

ר"ע מברטנורה וְאַחַר כֵּן נֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא. הַפֶּסַח אוֹ הַדָּם [ז]: הַצִּיץ
מִרְצָה. וּפְטוּר מִפֶּסַח שְׁנֵי: נְטָמָא. בְּעֵלְיוֹ טַמְאָת הַגּוֹף בְּמַת: אֵין הַצִּיץ
מִרְצָה. וְחָיֵב בְּפֶסַח שְׁנֵי, דְּהָא בְּשַׁעַת זְרִיקָה לָאוּ בְּרַ מְעַבְדַּ פֶּסַח הוּא,
דְּרַחֲמָנָא דְּחֵיהּ: הַנְּזִיר. דְּכָתִיב (בְּמִדְבָר ו) וְכִי יָמוּת מֵת עֲלָיו [וגו'] וְהֵימִים
הָרֵאשׁוֹנִים יִפְלוּ, דְּאִם נְטָמָא בְּמַת קִדְּם הִבָּאת קִרְבָּנוֹתָיו סוֹתֵר: הַצִּיץ
מִרְצָה עַל טַמְאָת הַדָּם. וְתִגְלַחְתּוּ כְּשֶׁרָה וּמִתֵּר לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלִטְמָא
לְמִתִּים: וְאֵין הַצִּיץ מִרְצָה עַל טַמְאָת הַגּוֹף. וְאִם [טמא] בְּשַׁעַת הִבָּאת
קִרְבָּנוֹתָיו סוֹתֵר הַכֹּל: נְטָמָא. גּוֹפוֹ: בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם. כָּל טַמְאָת מֵת

שְׁלֹא יָדַע בָּהּ אָדָם קֹדֶם לָכֵן נִקְרָאת טְמֵאת הַתְּהוֹם : הַצִּיץ מְרָצָה.
דִּהְלָכָה לְמִשְׁה מְסִינִי שֶׁהִתֵּר טְמֵאת הַתְּהוֹם לָהֶם, כִּינֹן שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ
אָדָם בְּטְמֵאָה זֹו מְעוֹלָם. וְאִם נוֹדַע לוֹ בְּטְמֵאָה זֹו אַחַר שֶׁהִקְרִיב פֶּסַח
אִין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי. וְכֹן נִזְיֵר שֶׁנוֹדַע לוֹ בְּטְמֵאת הַתְּהוֹם לְאַחַר
שֶׁהִבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו {יח} אִין צָרִיךְ לְהִבִּיא קִרְבָּן טְמֵאָה. וְלֹא אָמְרוּ טְמֵאת
הַתְּהוֹם אֶלֶא בְּטְמֵאת מֵת בְּלֶבֶד : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יז} וְאֶפְלוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסַבִּירָא לִיהוּ [בְּפֶרֶק ג' דְּמִנְחֹת מִשְׁנָה ד'] דְּבִלְחִיד
אִין הַצִּיץ מְרָצָה עַל הַטְּמֵאָה שֶׁנִּגַּע בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל כְּגוֹן בֶּשֶׂר, הִנִּי מְלִי לְכַתְחֻלָּה,
אָבֵל בְּדִיעָבֵד מְרָצָה כּו'. וְהֵא דְּמְרָצָה, לֹא שִׁיְהֵא בֶּשֶׂר טְמֵא נֶאֱכָל, דְּאִין צִיץ
מְטַהֵר וְדוּחָה לֹא תַעֲשֶׂה כּו', אֶלֶא דְּמְרָצָה לְהַתִּיר דָּם לְזַרִיקָה. רְש"י : {יח}
וּמִשְׁמַע אֶפְלוּ קֹדֶם הַגְּלוּת אִינוּ סוֹתֵר. וּבְמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ט' דְּנִזְיֵר כָּתֵב דְּנוֹדַע
קֹדֶם הַגְּלוּת סוֹתֵר. וְעִין מַה שֶׁכָּתְבֵנוּ שָׁם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח שנזרק דמו ואח"כ נודע שהוא כו' : ואח"כ נודע שהוא טמא
ר"ל הדם שנטמא ועוד יתבאר זה בסוף עדיות כי דם קדשים אינו נטמא וכי
זה הדבר כולו הנמצא בטומאת הדם היא משנה ראשונה וטומאת הגוף
שנטמא הכהן המקריב אותו. וטומאת התהום הוא טומאת מת נסתר ולא
יודע לעולם כאלו היה בתהום ולפיכך הציץ היה מרצה לפי שא"א בה ידיעה
לעולם כי אין בעולם אדם שיודע כי באותו מקום מת או קבר ונקוה שידענו
וידע שנטמא ויטהר א"כ כל קרבן שיקרב והוא טמא בקבר התהום כשר
והציץ מרצה עליו והיות הציץ כפרה על הפסול הנולד ההווה בקדשים הוא
לשון התורה אמר הש"י והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים
וגוי ואמרו בברייתא בטומאת התהום איזה היא טומאת התהום כל שלא
הכיר בה אחד בסוף העולם הכיר בה אחד בסוף העולם אינה טומאת
התהום. ואני עשיתי לך דמיון בקבר התהום לפי שהעיקר אצלנו לא אמרו
טומאת התהום אלא למת בלבד : (רמב"ם)

פרק ז - משנה ח

נְטֵמָא שְׁלִים או רַבּוּ, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה
מְעַצִּי הַמְעַרְכָּה {יט}. נְטֵמָא מְעוּטוֹ, וְהַנּוֹתֵר,
שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן אוֹ עַל גְּגוֹתֵיהֶן מְעַצִּי

עֲצֻמָּוּן. הַצִּיּוּקֵינוּ שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה, בְּשִׁבִיל לְהַנּוֹת מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה:

ר"ע מברטנורה לְפָנֵי הַבִּירָה. כָּל הַמְקַדָּשׁ כִּלּוֹ קְרוֹי בִּירָה. וְשׁוֹרְפִים אוֹתוֹ שֶׁם כְּדֵי לְבִישׁוֹ, שְׂיִזְהָרוּ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ עוֹד לַיָּדֵי טְמֵאָה: **מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה**. שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ עֲצִים **{כ}**: **נְטִמָּא מַעוּטוֹ**. וְכֵן נוֹתֵר שֶׁל פֶּסַח טְהוֹר: **הַצִּיּוּקֵינוּ**. הַעֲצָרְנוּ. צָרִי עֵין, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מַעוּט שֶׁנְטִמָּא וְהַנּוֹתֵר מִפֶּסַח טְהוֹר, לְפָנֵי הַבִּירָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יט}** **מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה**. הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁלֵּב בֵּית דִּין מִתְּנָה עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִזְקִיקוּהוּ לְשַׂרְפוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה כְּדֵי לְבִישׁוֹ, לֹא הִטְרִיחוּהוּ לְהַבִּיאַ עֲצִים מִשְׁלֹ, וְיִכּוֹל לְהַנּוֹת מִשְׁלַל הַקְּדָשׁ. וְכֵן בְּצִיּוּקֵינוּ הִתְנוּ כְּמוֹ כֵן, דְּמִתּוֹד צִיּוּקֵנוֹתָן הָיוּ נִמְנָעִים מִלְשַׂרְפוֹ וְאֵתוֹ לַיָּדֵי עֲבֵרָה: **{כ}** בְּגִמְרָא, שָׂאִם בָּא לְשַׂרְפוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה מַעֲצֵי עֲצֻמוֹ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נְטִמָּא שֶׁלֵּם אוֹ רֹבּוֹ שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה כּוֹי: הַכוּוּנָה הוּא שִׁישַׂרְפוֹ אוֹתוֹ בְּפָנֵי הַמְקַדָּשׁ לְבִישׁוֹ כְּדֵי שִׁישַׂמְרוּ לְהַבִּיאַ וְלֹא יִבֹּאוּ לַיָּדֵי טוֹמֵאָה וְצוּוּ אוֹתָם לְשׁוֹרְפֵם מַעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבִישׁ מִי שֶׁאֵין לוֹ: (רמב"ם)

פֶּרֶק ז' - מִשְׁנֵה ט

הַפֶּסַח שֶׁיִּצָּא אוֹ שֶׁנְטִמָּא, יִשְׂרָף מִיָּד. נְטִמָּאוֹ הַבְּעָלִים אוֹ שְׂמִתּוֹ, תִּעֲבֹר צוֹרְתּוֹ וְיִשְׂרָף בְּשִׂשָׁה עֶשֶׂר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר, אִף זֶה יִשְׂרָף מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין:

ר"ע מברטנורה הַפֶּסַח שֶׁיִּצָּא. חוּץ לַחֹמֶה **{כא}**: **יִשְׂרָף מִיָּד**. בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר, וְלֹא צָרִיךְ לְאַשְׁהוּיֵי עַד הַבֶּקֶר שֶׁל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר כְּדֵי שֶׁתִּעֲבֹר צוֹרְתּוֹ דְּהֵינּוּ שֶׁיָּבֵא לַיָּדֵי נוֹתֵר. וּמִיָּהוּ בְּיוֹם טוֹב לֹא מְצִי שְׂרִיף לִיה, דְּאֵין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב: **נְטִמָּאוֹ בְּעָלִים אוֹ שְׂמִתּוֹ**. אֵין פֶּסוּלוֹ בְּגוֹפּוֹ אֶלֶּא

מחמת דבר אחר: **תעבר צורתו**. ימתין עד שיבא לידי נותר, ואחר כך ישרפנו: **אף זה ישרף מיד**. רבי יוחנן בן ברוקא לא פליג אתנא קמא אלא כשנטמאו הפעלים או מתו קדם זריקת הדם, דלא איחזי בשר באכילה ונהו ליה כפסולו בגופו. ואין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כא} כדיו קדשים קלים שמחצתן חומת ירושלים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד כו': אמר שיצא ענינו שיצא מן הבית שנאכל בו. ותעובר צורתו הוא שישאר עד שיתעפש ויפסיד כי העיקר אצלנו כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ותשרף ולא חלק רבי יוחנן בן ברוקא אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם לפי שהוא ידמה אותו לפסולו בגופו. ואין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא: (רמב"ם)

פרק ז - משנה י

העצמות, והגידין, והנותר, ישרפו בששה עשר. חל ששה עשר להיות בשבת {כג}, ישרפו בשבעה עשר, לפי שאין דוחין לא את השבת ולא את יום טוב:

ר"ע מברטנורה **העצמות**. שאינו יכול לשברו, מפני שנאסרה שבירת עצם, ונותר בהן מוח וטעון שרפה: **והגידין**. שהן אסורין באכילה ואין חיבין עליהן מן התורה, כגון שמנו של גיד הנשה, שהוא מתר, אלא שישראל קדושים נהגו בו אסור. אי נמי הגיד החיצון הסמוך לשר, שהוא אסור, ואין חיבין עליו, ומן התורה הוי נותר, ולאכלו אי אפשר דרבנן אסרוהו: **והנותר**. בשר פסח שנתעצלו באכילתו ונתותר: **בששה עשר**. שהוא חלו של מועד. אף על פי שנפסל בבקר ראשון אין רשאי לשרפו ביום טוב, דשרפת קדשים עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה {כד}, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כב}** הָכִי קָאָמַר רַב אֲשֵׁי בְּגִמְרָא. וּבְפָרְק בִּי דְשַׁבְּת מְפָרֵשׁ הָרִ"ב
פְּתִיגָא דְבִי חִזְקִיָּה: **{כג}** בְּשַׁבְּת. דְּלֹא תִימָא דְלֹא לְדַחוּ לְשַׁרְפְּתֵם כְּלִי הָאֵי, קָא
מְשַׁמְעֵ לָן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם העצמות והגידין והנותר ישרפו בששה עשר כו': גידין הן הגידין
שהם אסורים באכילה ושריפתן מצות עשה כמו שצוה השם בו והנותר
ממנו עד בקר באש תשרופו וי"ט עשה ולא תעשה כמו שנאמר בו שבתון וזו
מצות עשה והעיקר אצלנו אין עשה דוחה לא תעשה ועשה. ומאמר השם עד
בקר רוצה בו כי מה שישאר ממנו למחרתו שישרף ר"ל מחרת י"ט: (רמב"ם)

פרק ז - משנה יא

כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל, יֹאכַל בְּגִדֵי הָרֶדֶךְ,
וְרֵאשֵׁי כְּנָפִים וְהַסְּחוּסִים. הַשׁוֹבֵר אֶת הָעֶצֶם
בְּפִסַּח הַטְּהוֹר, הָרִי זֶה לֹוֶקָה אַרְבָּעִים. אֲבָל
הַמּוֹתֵיר בְּטְהוֹר **{כה}** וְהַשׁוֹבֵר בְּטִמָּא, אֵינוֹ
לֹוֶקָה אֶת הָאַרְבָּעִים:

ר"ע מברטנורה כָּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל. שֶׁכֶּבֶר הַקֶּשֶׁה כָּל הָעֵתִיד
לְהַקְשׁוֹת בּוֹ: יֹאכַל בְּגִדֵי הָרֶדֶךְ. רָאוּי לְאֲכִילָה בְּפִסַּח בֶּן שְׁמֹנֶה יָמִים **{כד}**.
אֲבָל מֵה שְּׂאִין נֶאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל אֵין נִמְנֵין עָלָיו בְּפִסַּח אֶף עַל פִּי שְׁעֵכְשֵׁיו
הוּא רֶדֶךְ, הוּאִיל וְסוּפוֹ לְהַקְשׁוֹת: וְרֵאשֵׁי כְּנָפִים וְהַסְּחוּסִים. הָכִי קָאָמַר,
וּמֵהוּ הַנֶּאֱכָל בְּשׁוֹר הַגָּדוֹל, רֵאשֵׁי כְּנָפִים, הַסְּחוּסִים שְׁקוּרִין טַנְרוּ"ס בְּלַעֲיִז
שֶׁבְּרֵאשׁ כֶּף הַכֶּתֶף, וְשֶׁאֵר סְחוּסִים כְּגוֹן תְּנֹוּף הָאֶזֶן וְסְחוּסֵי הַחֹזֶה
וְהַצְּלָעוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁבְּסוּף הַשְּׁדָרָה, הוּאִיל וּבְשׁוֹר הַגָּדוֹל נֶאֱכָלִים עַל יָדֵי
שְׁלִיקָה, יֹאכְלוּ בְּגִדֵי הָרֶדֶךְ צָלִי: אֲבָל הַמּוֹתֵיר בְּטְהוֹר כּו'. דְּכָתִיב (שְׁמוֹת יב)
וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ, בָּא הַכֶּתִיב
לְתַן עֲשֵׂה אַחַר לֹא תַעֲשֵׂה, לֹוֶמַר אִם עֲבַרְתָּ עַל לָאוּ, קִיָּם עֲשֵׂה שְׁבוּ וְאִינְךָ
לֹוֶקָה. אֵי נִמִּי דְהָוִי לָאוּ שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה, וְכָל לָאוּ שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה אֵין
לֹוֶקִין עָלָיו: וְהַשׁוֹבֵר בְּטִמָּא כּו'. דְּכָתִיב (שֵׁם) וְעֶצֶם לֹא תִשְׂבְּרוּ בּוֹ, בְּכֶשֶׁר
מִזְהָר עַל שְׁבִירַת עֶצֶם, וְאֵינוֹ מִזְהָר עַל שְׁבִירַת עֶצֶם בְּפִסּוֹל: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כד} דְּבַצִּיר מִהָכִי לֹא סָגִי, דְּכִתִּיב [ויקרא כב] וּמִיּוֹם הַשְּׁמַיִם וְהִלָּא הִרְצָה: {כה} בְּטָהוֹר. אֶפְלוּ בְּטָהוֹר. רַשִׁי. כְּלוּמַר וְאִין צָרִיךְ לומר בְּפִסַּח הִבָּא בְּטָמְאָה. וְכֵן הַשׁוֹבֵר בְּטָמְאָה פִּרְשׁ הַרְמַב"ם בְּפִסַּח שְׂבָא בְּטָמְאָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך כו': השובר את העצם בפסח הטהור הרי זה לוקה כו': ראשי כנפים הם אותם הגידים הקשין שהם סביבות הפרקים באדם ובבהמה ובעוף ונקשרין אותן הפרקים באותן הגידין. והסחוסים מיני עצמות רכים כאותן שבראש הכתף וטעם לוקה ואינו לוקה עוד יתבאר בסוף מכות: (רמב"ם)

פרק ז - משנה יב

אֲבָר שְׂיֻצָא {כו} מִקְצָתוֹ, חוֹתֵדְ עַד שְׂמַגִּיעַ לְעֶצֶם, וְקוֹלֵף עַד שְׂמַגִּיעַ לְפֶרֶק, וְחוֹתֵדְ {כז}. וּבִמְקַדְשֵׁין קוֹצֵץ בְּקוֹפִיץ, שְׂאִין בּוּ מְשׁוּם שְׂבִירַת הָעֶצֶם. מִן הָאֲגָף וְלִפְנֵים כָּל־פְּנִים {כט}, מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ כָּל־חוּץ. הַחֲלוֹנוֹת וְעֵבֵי הַחוּמָה, כָּל־פְּנִים:

ר"ע מברטנורה אֲבָר. מִן הַפִּסַּח: שְׂיֻצָא מִקְצָתוֹ. חוּץ לְמַחְצָתוֹ, וְצָרִיךְ לְחַתֹּדְ אֶת הַיּוֹצֵא דְכִתִּיב (שְׁמוֹת כב) וּבִשְׂרַב בְּשֻׁדָּה טְרַפָּה לֹא תֹאכְלוּ, וְדַרְשֵׁינן בֵּיהּ כָּל בִּשְׂרַב שְׂיֻצָא בְּשֻׁדָּה כְּלוּמַר שְׂיֻצָא חוּץ לְמַחְצָתוֹ, כְּגוֹן קִדְשֵׁי קִדְשֵׁים שְׂיֻצָאוּ חוּץ לְעִזְרָה וְקִדְשֵׁים קִלִּים שְׂיֻצָאוּ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, אוֹתוֹ בִּשְׂרַב הַיּוֹצֵא טְרַפָּה הוּא וְלֹא תֹאכְלוּ: חוֹתֵדְ. אֶת הַבִּשְׂרַב הַיּוֹצֵא סָבִיב עַד שְׂמַגִּיעַ לְעֶצֶם: וְקוֹלֵף. אֶת הַבִּשְׂרַב שֶׁלֹּא יֻצָא לַחוּץ עַד שְׂמַגִּיעַ לְפֶרֶק שְׂמַתְחַבְּרִים שֶׁם שְׁנֵי עֲצָמוֹת, וְאוֹכֵל אֶת הַבִּשְׂרַב שֶׁקֵּלֵף, שֶׁהִרִי לֹא יֻצָא, וְחוֹתֵדְ אֶת הַפֶּרֶק וּמִשְׁלִיךְ כָּל הָעֶצֶם {כח} שְׂיֻצָא מִקְצָתוֹ: וּבִמְקַדְשֵׁים. בְּשָׂאָר קִדְשֵׁים חוּץ מִהַפִּסַּח: קוֹצֵץ בְּקוֹפִיץ. אוֹתוֹ מִקְצַת הָאֲבָר שְׂיֻצָא. וּבְפִסַּח אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְזַהֵר עַל שְׂבִירַת עֶצֶם: מִן הָאֲגָף וְלִפְנֵים כָּל־פְּנִים. אֲגָף קָרִי כָּל מְקוֹם הַגִּפְתַּת הַדְּלָתוֹת שֶׁהוּא חוֹפֵף וְנוֹקֵשׁ שָׁם כְּשֶׁסּוֹגְרוֹ, דְּהֵינּוּ [מִשְׁפַּת הַפְּנִימִי שֶׁל עֵבֵי הַפֶּתַח עַד מְקוֹם הַנִּקְיָשָׁה. מִן הָאֲגָף וְלִפְנֵים,

דְּהִינֵנוּ תוֹךְ הָעִיר מִמֶּשׁ: **כְּלַפְנֵימֶם**. וְאוֹכְלִים שָׁם קִדְשִׁים קָלִים: מִן הָאֲגָף וְלַחוּץ. דְּהִינֵנוּ מִמְּקוֹם הַנְּקִישָׁה וְלַחוּץ, כְּלַחוּץ: הַחֲלוּנוֹת. שֶׁבַחֹמֶת יְרוּשָׁלַיִם **ל**, וְעַבֵּי רֹאשׁ הַחוֹמָה בְּגִגָּה, כְּלַפְנֵימֶם: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט **כז** **אבר שיצא**. בְּאֲרַבְעָה עָשָׂר מִחֻצְתוֹ חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם, וּבְלִיל חַמֶּשֶׁה עָשָׂר מִחֻצְתוֹ הַבַּיִת שֶׁנֶּאֱכָל בוֹ: **כז** **וחותך**. שֶׁהָעֶצֶם שֶׁהָיָה עָלָיו פְּזִיזָת בֶּשֶׂר וְשִׁבְרוֹ שְׁלֵא בְּמִקְוֵם הַבֶּשֶׂר חֵיב אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּקוֹם שֶׁשִּׁבַּר פְּנוּי מִבֶּשֶׂרוֹ: **כח** בְּאֵין בוֹ מִחַ עֶסְקִינֵן, דָּאֵי בֵּישׁ בוֹ מִחַ הָאֵ מְפָרֵשׁ בְּמִשְׁנָה י' דְּטָעוֹן שְׂרָפָה. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **כט** **ולפנים כלפנים**. הָאֵ הָאֲגָף עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה כְּמִן הָאֲגָף וְלַחוּץ. הַרְמַב"ם: **ל** וְהוּא הַדִּין לְקִדְשֵׁי קִדְשִׁים בְּעֲזָרָה וְלֹאֲכִילַת הַפֶּסַח בְּבֵית. הַרְמַב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אבר שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם כו': קדשי הקדשים אינן נאכלין אלא בעזרה בלבד וקדשים קלים בכל העיר והפסח בחבורתו בלבד כי השם צוה בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית. ואלו הגדרים שנתן מקצתן כלפנים ומקצתן כלחוץ כוללים השלשה פרקים ר"ל העזרה והמדינה וחבורת פסח והשם אמר ובשר בשדה טרפה וקבלנו כי ענין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה טרפה היא ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה ושיצא מקצת האבר מן הפסח אי אפשר לחתוך העצם ממקום היוצא מפני שמנענו הכתוב ועצם לא תשברו בו ומפני זה חותכין הבשר היוצא מזה העצם וקולף הנשאר מן הבשר הפנימי ואוכלו ומגלה הפרק ומשליך העצם כולו שלם ומה שעליו מן הבשר מה שיצא ממנו חוץ אבל בקדשים כשיצא קצת האבר חותכין אותו כל מה שיצא מן הבשר והעצם. וקופיץ הוא סכין גדול. ואגף מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון מן הפנימי: (רמב"ם)

פרק ז - משנה יג

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד, אֵלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הִילָךְ וְאוֹכְלִין, וְאֵלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הִילָךְ וְאוֹכְלִין, וְהִמָּחֵם בְּאִמְצָע.

וְכַשֶּׁהֲשַׁמְשׂ עוֹמֵד לְמִזְג, קוֹפֵץ אֶת פְּיוֹ וּמְחִזִּיר
אֶת פָּנָיו עַד שְׁמִינֵי אֶצְל חֲבוּרָתוֹ וְאוֹכֵל.
וְהַכֶּלֶה, הוֹפֶכֶת פְּנִיָּה וְאוֹכֶלֶת :

ר"ע מברטנורה שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהֵיוּ אוֹכְלוֹת. פֶּסַח אֶחָד : אֱלוֹ הוֹפְכִים
פְּנִיָּהִם הִילָךְ וְאֱלוֹ הוֹפְכִים פְּנִיָּהִם הִילָךְ. וְאֶפְלוּ נִרְאִים כְּשֵׁתֵי חֲבוּרוֹת
עַל פֶּסַח אֶחָד לֹא אֶכְפֹּת לָן, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר (ש"ס יב) עַל הַבְּתִים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ
אֹתוֹ, דְּמִשְׁמַע שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם אוֹכְלִין פֶּסַח אֶחָד בְּשְׁנֵי בְּתִים **[לא]**, דְּכַתִּיב
יֹאכְלוּ [שְׁנַיִם], אוֹתוֹ חֵד פֶּסַח, [בְּתִים] שְׁנַיִם. אֲבָל אָדָם אֶחָד אֵינוֹ אוֹכֵל בְּשְׁנֵי
מְקוֹמוֹת, וְלִהְיוֹת מוֹקֵי בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל, שְׂאִין אֶחָד אוֹכֵל בְּשְׁנֵי בְּתִים.
וְשֵׁתֵי חֲבוּרוֹת הַהוֹפְכוֹת פְּנִיָּהִם כְּשֵׁנֵי בְּתִים דְּמִי : וְהַמַּחֲסִים. שְׁמַחֲמִין בּוֹ
אֶת הַחֲמִין שְׁמוֹזְגִים בּוֹ הַיִּין, רִשְׁאֵי לִתְּנֵן בְּאֶמְצַע כְּדִי שְׂיִהֵא נוֹחַ לְשִׁתִּיהוֹן
לְמִזְג לְכָאן וּלְכָאן. וְאִף עַל פִּי שְׁמַפְסִיק בֵּין הַחֲבוּרוֹת, לֹא אֶכְפֹּת לָן :
וְכַשֶּׁהֲשַׁמְשׂ. הַמְשַׁמֵּשׂ לְשִׁתִּיהוֹן, עוֹמֵד מִחֲבוּרָה אַחַת שֶׁהִתְחִיל לְאָכֵל
הַפֶּסַח עִמָּה וּמוֹזֵג לְחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת : קוֹפֵץ אֶת פְּיוֹ. סוֹגֵר וּבוֹלֵם אֶת פְּיוֹ
וּמְחִזִּיר אֶת פָּנָיו לְצַד חֲבוּרָתוֹ, שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא אוֹכֵל עִם הַחֲבוּרָה
הָאַחֶרֶת, דְּאִין אָדָם אֶחָד אוֹכֵל בְּשֵׁתֵי חֲבוּרוֹת כְּדָאֲמָרוּן : וְהַכֶּלֶה. שֶׁהִיא
בוֹשָׁה, רִשְׁאָה לְהַפִּיךְ פְּנִיָּה לְצַד אַחֵר **[לב]** וְלֹאֲכֵל, דְּפֶסַח נֹאכֵל בְּשֵׁתֵי
חֲבוּרוֹת : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [לא] וְהוּא מְצִי לְאֲשִׁמוּעֵינָן בְּמִתְנִיתִין רְבוּתָא דְאוֹכְלִין בְּשְׁנֵי
בְּתִים. אֲלֵא דְבִכְהֵאִי גִוְנָא נִיחָא לִיה לְמִנְקֻט עֲלֵה דִינָא דְשַׁמְשׂ וּדְכֶלֶה.
וְהַרְמַב"ם פֶּרַשׁ אֱלוֹ הוֹפְכִין, צְרִיכִין לְהַפִּיךְ כְּדִי שְׁלֵא יִהִיוּ נִרְאִין כְּחֲבוּרָה
אַחַת, דְּאִיהוּ תְּנִי בְּבְרִיתָא מִן הַבְּשָׂר חוּצָה [שְׁמוֹת יב], תְּנִן חוּצָה. וְעִין תּוֹסְפוֹת
יוֹם טוֹב : **[לב]** וְצְרִיךְ לומר דְּאֲשִׁמוּעֵינָן דְּלֵא חֲשְׁבִינָן כְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אִף עַל פִּי
שְׂאֲכֵלָה מְקַצֵּת סְעוּדָה בְּלֵא הַפִּיכֶת פְּנִיָּם. אִי נְמִי קָא מְשַׁמַּע לָן [דְּדַרְפָּה] (דְּחִיבָת)
לְהַפִּיךְ פְּנִיָּה מְשׁוּם צְנִיעוּת. תּוֹסְפוֹת : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהֵיוּ אוֹכְלִין בְּבֵית אֶחָד כּו' : הַכֶּלֶה מִתְבַּיֶּשֶׁת מִן
הַחֲבוּרָה וּלְפִיכֵךְ הִתִּירוּ לָהּ לְהַחֲזִיר פְּנִיָּה מִן הַחֲבוּרָה וּתֹאכֵל מֵה שֶׁלֹּא הִתִּירוּ
לְשַׁמֵּשׂ לַעֲשׂוֹת כֵּן : (רמב"ם)

פרק ח - משנה א

הָאִשָּׁה בְּזִמְנָא שְׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, שְׁחַט עָלֶיהָ
 בַּעְלָהּ וְשְׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ, תֹּאכַל מִשָּׁל בַּעְלָהּ.
 הִלְכָה רְגַל רֵאשׁוֹן לַעֲשׂוֹת {א} בְּבֵית אָבִיהָ, שְׁחַט
 עָלֶיהָ אָבִיהָ וְשְׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ, תֹּאכַל בְּמִקּוֹם
 שְׁהִיא רוֹצָה {ב}. יְתוֹם שְׁשַׁחֲטוּ עָלָיו
 אֶפְטָרוֹפְסִין, יֹאכַל בְּמִקּוֹם שְׁהוּא רוֹצָה {ג}.
 עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין, לֹא יֹאכַל מִשָּׁל שְׁנֵיהֶן. מִי
 שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין, לֹא יֹאכַל מִשָּׁל רַבּוֹ
 : {ד}

ר"ע מברטנורה **האשה**. תאכל משל בעלה. כל זמן שלא פרשה שדעתה
 בשל אביה, דמסתמא דעתה למנות על של בעלה: **רגל הראשון**. שלאחר
 נשואיה, שפך דרך הנשואות ללכת לבית אביהן: **תאכל במקום שהיא**
רוצה. וכגון שאינה רדופה עד הנה לילך לבית אביה תדיר, הלכך
 מספקא לן בהי ניחא לה: **אפטרופסים**. יתום שהיו לו שני אפטרופסין
 והמנוהו זה על פסחו וזה על פסחו: **לא יאכל משל שניהם**. לא מפסחו
 של זה ולא מפסחו של זה, דמי נתן רשות לחלק האחד להמנות עם זה.
 ואין לו תקנה אלא אם כן רצו שניהם שימנה עם האחד: **לא יאכל משל**
רבו. אבל משל עצמו אוכל, דכיון דדינא הוי דכופין את רבו וכותב לו
 גט שחרור, אף על פי שעדין לא נשתחרר הרי הוא כבן חורין, הלכך
 אוכל משל עצמו {ה}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} **לעשות שמחת החג**: {ב} **במקום שהיא רוצה**. מוקים
 בגמרא שבררה בשעת שחיטה לאיזה מקום היא רוצה, דאם לא כן אין

בְּרָרָה כּוֹי. וְקָא מְשַׁמַּע לֶן דְּאִי לֹא בְּרָרָה אֵינָה אוֹכְלַת כָּלֵל, אָף עַל גַּב דְּסַלְקָא דְעֵתָךְ דְּבִתְרָ בְּעֵלְהָ גְרִירָא טְפִי: **(ג)** **בְּמִקּוּם כּוֹי**. אָף עַל גַּב דְּלֹא בְּרָרָה, דְּכִתִּיב שָׁה לְבֵית אָבוֹת, מְכַל מְקוּם, וְאִין צְרִיךְ מְדַעְתָּן שֶׁל בְּנֵי בֵיתוֹ. גְּמָרָא: **(ד)** **מְשַׁל רַבּוֹ**. דְּמִסְתַּמָּא שְׁלֹא הָיָה דַּעַת רַבּוֹ לְהַמְנוֹת חֵלֶק הַחֲרוּת עַל פְּסָחוֹ. רַשִׁ"י: **(ה)** וּבְרִישׁ חֲגִיגָה מְחַלְפָּא שִׁיטְתִּיהָ, דְּאֲדַרְבֵּה לְמֵאִי דְּכּוֹפִין לְשַׁחֲרֹר לֹא יֵאכֹל אָף מְשַׁל עֲצָמוֹ כְּדִי שְׁרַבּוֹ יִמְהַר לְשַׁחֲרֹרוֹ שְׁיֻכַּל הָעֶבֶד לְקַיֵּם הַמִּצְוָה. וְכֵן פָּסַק הַרְמְב"ם: (עֵיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם האשה בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה כו': רגל ראשון פירוש הרגל הראשון מזמן נשואיה. ואמרו לא יאכל משל שניהן כשיש ביניהם קפידא על זה השעור אבל כשהן מתרצין זה לזה רצה משל זה אוכל רצה משל זה אוכל. ואמרו לא יאכל משל רבו וכמו כן לא יאכל משל עצמו לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח * (לאחר הנץ החמה ואוכלת בקדשים לערב ואם ראתה ג"כ בשני תשמור ותמתין עד למחר וטובלת: עבד חציו בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין ומה שאמר בכאן לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן חורין וזה הדין כולו בנוי על העיקר שבא אצלנו והוא מאמר הברייתא שוחט אדם על יד בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן ובין שלא מדעתן: (רמב"ם)

פ ר ק ח - מ ש נ ה ב

הָאוֹמֵר לְעֶבְדּוֹ, צֵא וּשְׁחַט עָלַי אֶת הַפֶּסַח, שְׁחַט גְּדִי, יֵאכֹל. שְׁחַט טְלָה, יֵאכֹל. שְׁחַט גְּדִי וְטְלָה, יֵאכֹל מִן הָרְאשׁוֹן. שְׁכַח מָה אָמַר לוֹ רַבּוֹ, כִּי צָד יַעֲשֶׂה, יִשְׁחַט טְלָה וְגְדִי וַיֹּאמֶר, אִם גְּדִי אָמַר לִי רַבִּי, גְּדִי שְׁלוֹ וְטְלָה שְׁלִי. וְאִם טְלָה אָמַר לִי רַבִּי, הַטְּלָה שְׁלוֹ וְגְדִי שְׁלִי. שְׁכַח רַבּוֹ מָה אָמַר

לו, שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי :

ר"ע מברטנורה שְׁחַט גְּדֵי יֹאכֵל. רבו מִמְנוּ. וְאָף עַל גַּב דְּבָכָל שְׁאָר פְּסָחִים רָגִיל תְּדִיר בְּטָלָה, כִּינּוּן דְּלֹא פִּרְשׁ לוֹ עָלֶיהָ סְמִיךְ: **יֹאכֵל מִן הָרֵאשׁוֹן.** וְהַשְּׁנֵי יִשְׂרָף. וּבִגְמָרָא מוֹקִי לֵה דְנוֹקָא בְּמִלְכָּד וּמִלְכָּה, אֵית דְּאָמְרֵי מְשׁוּם שְׁלוּם מַלְכוּת (ו), וְאֵית דְּאָמְרֵי מִפְּנֵי שְׁסוּמְכִין עַל עֲבֻדֵיהֶם וְאִין מִקְפִּידִים עַל סְעוּדָתָן אִם גְּדִיִּים אִם טְלָאִים, הִלְכָּד יֹאכֵל מִן הָרֵאשׁוֹן כִּינּוּן דְּלִיכָא קְפִידָא, דְּבִרְאשׁוֹן יֵצְאוּ יְדֵי חוּבְתָן. אָבֵל אָנְשֵׁי דְעֵלְמָא דְקִפְדִּי, לֹא יֹאכֵל לֹא מִן הָרֵאשׁוֹן וְלֹא מִן הַשְּׁנֵי, דְקִימָא לָן אִין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְסָחִים כְּאֶחָד לְאֹכֵל אֵיזָה מֵהֶם שְׂיִרְצָה, דְּאִין בְּרָרָה, וְכִי בְעֵי לְמִיכָל מֵהָא, דְלִמָּא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה לֹא הָוָה דְעֵתִיָּה עָלֶיהָ: **שְׂכַח מָה שְׂאָמַר.** שְׁפִרְשׁ לוֹ גְּדֵי אוֹ טְלָה, וְזֶה שְׂכַח: **וְטָלָה שְׁלִי.** בְּגִמְרָא מוֹקִי לֵה כְּגוֹן שְׁהִלְדָּה הָעֶבֶד אֶצֶל רוּעָה הָרָגִיל אֶצֶל רַבּוֹ וְרוּצָה בְּתַקְנָתוֹ, וְאָמַר לוֹ, אִם גְּדֵי אָמַר לְךָ רַבְּדָּ, גְּדֵי שְׁלוֹ וְטָלָה שְׁלָדָּ (ז) עַל מְנַת שְׁאִין לְרַבְּדָּ רְשׁוּת בּוֹ (ח), דְכֹהֲאִי גִּנְנָא קְנָה הָעֶבֶד. דְּאִי לָאוּ הָכִי מָה שְׁקָנָה עֶבֶד קְנָה רַבּוֹ, וְנִמְצְאוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל רַבּוֹ: **וּפְטוּרִים מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי.** דְּאָף עַל גַּב דְּשְׁנֵיהֶם יוֹצְאִים לְבֵית הַשְּׂרָפָה וְאִין נֶאֱכָלִין מִפְּנֵי שְׁאִין הַמְּנוּיִין נִפְרִים, מִיָּהוּ שְׁחִיטָה וְזִרְיָקָה מְעֻלְתָּא הִיא, חֲדָא אֶהָאִי וְחֲדָא אֶהָאִי, דְקִמֵּי שְׂמִיָּא גְּלִיָּא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ו) בְּגִמְרָא אָמְרִין דְּדַעְתָּן קֵלָה. וְהִינוּ שְׂאִם נֹאמַר לְמִלְכָּד שְׁלֹא יֹאכֵל כָּלֵל מִקְרָבָן הַפֶּסַח יִכְלַס עַל עֲבֻדָּיו וְיִהְרָגֵם, אוֹ שְׂמָא יִכְלַס עַל הַחֲכָמִים כּוּי שְׂיֹאמַר שְׁלֵהֲקִיטוּ אָמְרוּ כֵן. וְעֵין תּוֹסֵפּוֹת יוֹם טוֹב: (ז) וְכֵן לְהִפְךָ אָמַר לוֹ גַּם כֵּן: (ח) לְפִי דְבָרֵי הַרְמְב"ם צָרִיךְ שְׂיֹאמַר גַּם כֵּן וּמָה שְׂתִרְצָה בּוֹ תַעֲשֶׂה. וְאִי נִמֵּי כְּשִׂיאָמַר עַל מְנַת שְׂתִצָּא בּוֹ יְדֵי פֶסַח בְּלַחוּד סָגִי: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח כו': כשאמר לו רבו צא ושחוט עלי את הפסח סתם אף על פי שיהיה מנהג העולם טלה ושחט לו גדי או גדי ושחט לו טלה הרי זה יאכל וזהו מה שרצה להשמיענו שלא נחוש למנהג והעיקר אצלנו אין נמנין על שני פסחים וזה שהתרנו בכאן ואמרנו יאכל מן הראשון הוא מיוחד למלך ולמלכה בלבד כשאמרו לעבדיהם צאו ושחטו עלינו את הפסח ושחטו שני פסחים וזה לחסרון דעת העבדים ומיעוט התעסקים במצות אבל שאר בני אדם אין אוכלין לא מן הראשון ולא מן השני וזה הדין שזכר באמרו שכח מה שאמר לו רבו אינו מתקיים אלא כשאמר לו הרועה של רבו קח טלה וגדי ושחוט אותם כדי שתתכוין דעת רבך ואני הקנתי לך האחד בתנאי שלא יהיה לרבך רשות בו אבל אם לא היה כן לא יתקיים מזה הדין דבר כי העיקר אצלנו מה שקנה עבד קנה רבו א"כ אמרו שלי לא יתקיים אלא על הדרך שביארנו ולא יהיו פטורין מלעשות פסח שני אלא כששכח רבו מה אמר לו אחר שנזרק הדם לפי שהפסח אחר זריקת הדם ראוי לאכילה אבל קודם זריקת הדם חייבים בפסח שני: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ג

האומר לבניו, הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים, כיון שהכניס הראשון ראשו ורבו, זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו. לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד. נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר, עד שיזרק עליו את הדם:

ר"ע מברטנורה על מי שיעלה ראשון לירושלים. כְּדִי לְזַרְזֹן קְאָמֵר, שִׁיזְדָּרֵז כָּל אֶחָד לֵהִיּוֹת רֵאשׁוֹן [ט]. וּמִיָּהוּ כָּל בְּנֵי הַמִּנְהַ עַל הַפֶּסַח, אֵלֶּא שְׂאוֹתוֹ שִׁיעֲלֶה רֵאשׁוֹן יִזְכֶּה רֵאשׁוֹן וְכָל אַחִיו יִזְכּוּ אַחֲרָיו עַל יָדוֹ: עַד שִׁיזְרֹק הַדָּם. לְעוֹלָם יָכוֹל לַמִּשְׁדֵּ, אֶפְלוּ אַחַר שְׁחִיטָה, עַד שִׁיזְרֹק הַדָּם. וּמוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן דָּאִין נִמְנִין אֵלֶּא עַד שִׁישְׁחֹט [י]. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ט] וְיִהְיֶה הוּא רֵאשׁ לְאַחִיו שִׁיזְכּוּ עַל יָדוֹ. רַשִׁי: [י] דְאָמֵר קָרָא [שְׁמוֹת יב] בְּמִכְסֵת נִפְשׁוֹת וְהִדָּר תְּכַסּוּ. וּמִחֲלָקֵת לִימִשְׁדֵּ, דְרַבְּנָן סָבְרִי מְהִיּוֹת מִשָּׁה, מִחִיּוּתִיהָ דְשָׁה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבֵר מְהִיּוּתִיהָ דְשָׁה, קָדָם גָּמֵר עֲבֻדוֹתָיו: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האומר לבניו הריני שוחט את הפסח כו': לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכל כו': אמר להם על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כדי לזרזם על המצות ושישתדלו לעלות לירושלים אבל לענין הפסח כבר נמנו עמו בלי ספק ולפיכך כשנכנס הגדול זכה וזיכה אחיו עמו לפי שהן מנויין על הפסח כולן רבי שמעון סבר שנמנין על הפסח עד שישחט ומושכין את ידיהם אחר שנשחט קודם שיזרק הדם ואין הלכה כרבי שמעון: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ד

הַמְמָנָה עִמּוֹ אַחֲרִים בְּחֶלְקוֹ, רִשְׁאֵין בְּנֵי חֲבוּרָה לְתַן לוֹ אֶת שְׁלוֹ, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהוֹ אוֹכְלִין מִשְׁלָהוּ:

ר"ע מברטנורה הַמְמָנָה אַחֲרִים עַל חֶלְקוֹ. אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהִמְנָה אַחֲרִים עַל חֶלְקוֹ, בְּלֹא דַעַת חֲבוּרָה: רִשְׁאֵין בְּנֵי חֲבוּרָה לֹמַר לוֹ. טַל אֶת שְׁלֶד וְצֹא וְאָכַל אֶתָּה וְחֲבֵרֶיךָ, שְׁאֵין בְּנֵי חֲבוּרָה מִתְרַצִּים לְהִיּוֹת כָּל אֵלוֹ הַדְּעוֹת בְּחֲבוּרָתוֹ. וְאֵית לִיהַ לְהֵאִי תִנָּא פְּסַח נֶאֱכַל בְּשִׁתֵּי חֲבוּרוֹת: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם הַמְמָנָה עִמּוֹ אַחֲרִים בְּחֶלְקוֹ רִשְׁאֵין כּוֹ': זֶה מִבּוֹאֵר: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ה

זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיוֹת, שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשַׁבְּעֵי. רָאָה שְׁלֹשׁ, שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁמְיַנִּי שְׁלוֹ. שׁוֹמְרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשִׁנֵּי שְׁלָה. רָאָתָה שְׁנֵי יָמִים, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשְׁלִישֵׁי. וְהַזָּבָה {יב}, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשִׁמְיַנִּי:

ר"ע מברטנורה זב שראה שתי ראיות. שטמא טמאת שבעה ואין טעון קרבן: **שוחטין עליו.** ואף על פי שלא העריב שמשו. והוא שטבל בשעת השחיטה, דהא חזי למיכל לאורתא. דדוקא טמא מת שחל שביעי שלו בארבעה עשר נדחה לפסח שני אף על גב דחזי למיכל לאורתא, כדכתיב (במדבר ט) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא לא היו יכולים, הא לערב היו יכולים לאכל בפסח, ונדחו לפסח שני. אבל שאר טמאות אי חזי למיכל לאורתא שוחטים עליו, ואף על פי שלא העריב שמשו: **ראה שלש.** לא חזי למיכל עד דמיתתי כפרה: **שוחטין עליו.** אם חל שמיני שלו בערב פסח, אפלו לא הביא כפרתו. והוא שנתן קרבנותיו לבית דין **[יא]**: **שומרת יום כנגד יום.** הרוצה תוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה דבעיא לספר יום המחרת, שוחטין עליה ביום הספירה. דכיון שספירה מקצת היום מתרת לטבל. ואף על פי שמחסרת הערב שמש שוחטין עליה: **והזבה.** שראתה שלשה ימים רצופים בתוך אחד עשר יום וצריכה לספר שבעה נקיים ולהביא קרבן, שוחטין עליה בשמיני: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יא] וליכא למיחש דלמא פשעי, דחזקה שאין בית דין של פהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופרות. גמרא: **[יב] והזבה כו'.** הינו נמי פשטמסרה קרבנותיה לבית דין: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי כו': זו המשנה היא צריכה לעקרים אני אבארם לך והם כי כשראה הזב שתי ראיות נטמא וסיפר ז' ימים בלא ראייה וטובל בז' ואם ראה ג' ראיות מביא קרבן בחי ואחר יאכל בקדשים לפי שהוא מחוסר כפורים ומחוסר כפורים אינו אוכל בקדשים אמר הש"י כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא זכר בכאן מלת זיבות ב' פעמים ואמר טמא ואמר עוד זאת תהיה טומאתו בזובו וזכר מלת זיבות ג' פעמים ואמר טומאתו ובאה הקבלה מנה הכתוב שתיים וקראו טמא ג' וקראו טמא הא כיצד שתיים לראיה ושלוש לקרבן ופירוש דיני הראיה יתבארו במקומו ואין לנו צורך בכאן להאריך במ וכמו כן האשה כשראתה דם בלא עת נדתה ג' ימים רצופים הרי היא זבה וסופרת שבעה ימים בלא ראייה ותביא קרבן בשמיני כמו הזב ואחר תאכל בקדשים לערב ואמר הש"י ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגוי ומקבלה ימים שנים רבים שלשה וכשתראה יום א' תמתין עד למחרת אם לא ראתה דבר טובלת (* בשלישי ואוכלת בקדשים לערב ואם ראתה בשלישי הרי היא זבה גמורה והיא תקרא באלו הימים השלשה שומרת יום כנגד יום ואחר שתדע אלו העיקרים תדע זאת ההלכה כולה וזה הדין הולך על העיקר שהזכרתיך בפרק שלפני זה והוא כי מי שאינו ראוי לאכילת הפסח יום ארבעה עשר אבל יהיה ראוי לערב שוחטים עליו ובתנאי אם טבל כבר שלא יהיה מחוסר אלא הערב שמש ויהיה גם כן כשנתן קרבנותיו לבית דין אם היה מחוסר כפורים ואז ישחט עליו ואע"פ שאותו היום אינו ראוי אלא בטומאת מת בלבד כאשר בארתי לך שם: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ו

הַאֹנֶן, וְהַמִּפְקָח **{יז}** אֶת הַגֵּל, וְכֵן מִי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַחֹלָה וְהַזָּקֵן שֶׁהוּן יְכוּלִין לֶאֱכֹל כְּזֵית, שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן. עַל כֵּלָּן אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֶצְמוֹן, שְׁמָא יָבִיאוּ אֶת הַפֶּסַח לְיַדֵּי פְסוּל. לְפִיכָךְ אִם אֲרַע בָּהֶן פְּסוּל, פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּסַח שְׁנִי, חוּץ מִן הַמִּפְקָח בַּגֵּל, שֶׁהוּא טָמֵא מִתְחַלְתּוֹ **{יח}**:

ר"ע מברטנורה האונן. כָּל זֶמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר הַמֵּת קְרוּי אֹנֶן, וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּקְבַּר כָּל יוֹם הַמֵּיתָה הוּא קְרוּי אֹנֶן **{יג}**, וְלִילָה שֶׁלֹּאֲחֵרֵיו הוּא אֹנֶן מִדְּרַבָּנָן. וְלֹא הָעֵמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם בְּמִקּוֹם כְּרַת גְּבִי פֶסַח, הַלְפָּךְ שׁוֹחֲטִין עָלָיו, דְּלֹאֲוֹרְתָא חֲזִי: **וְהַמִּפְקָח בַּגֵּל.** שֶׁנִּפְלַע אָדָם וְאֵין יָדוּעַ אִם יִמְצְאוּנוּ חַי אִו מֵת, שׁוֹחֲטִין עָלָיו, דְּבַחֲזַקַת טְהָרָה עוֹמֵד עַד שֶׁיִּוָּדַע שֶׁנִּטְמָא: **שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם.** בְּחִבּוּרַת אַחֲרִים: **שְׁמָא יָבִיאוּהוּ לְיַדֵּי פְסוּל.** שְׁמָא יִטְמָא אֹנֶן לְמִתּוֹ מִתּוֹדֵךְ טְרִדוֹ **{טו}**. וּמִפְקָח גַּל שְׁמָא יִמְצְאוּנוּ מֵת וְנִמְצָא שֶׁהָאֵהִיל עַל הַטְּמֵאָה. וְהַחֲבוּשׁ שְׁמָא לֹא יֵצֵא. וּבְחֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִיָּרִי, שְׁאָף עַל פִּי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ, שְׁמָא לֹא יוֹצִיאוּהוּ, אֲשֶׁר פִּיֶּהֶם דְּבַר שׁוּא. אֲבָל חֲבוּשׁ עַל יָדֵי יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן לְכוּפּוֹ לְהוֹצִיא אִשָּׁה פְּסוּלָה אִו לְשִׁלְּם מְמוֹן, שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם אֲפֹלוּ בְּפָנֵי עֶצְמוֹן אִם הִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ, דְּשִׁאֲרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְּבְרוּ כְּזָב. וְאִם בֵּית הָאֲסוּרִים בְּתוֹדֵךְ יְרוּשָׁלַיִם, אֲפֹלוּ בִּידֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם בְּפָנֵי עֶצְמוֹן, דְּאִפְשָׁר דְּמַעֲלִי לְפֶסַח לְבֵית הָאֲסוּרִים וְאֲכָלִי לִיהַ הֵתֶם. וְחוּלָה וְזָקֵן אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֶצְמוֹן, שְׁמָא יִכְבֵּד עֲלֵיהֶם הַחֲלִי וְלֹא יוֹכְלוּ לֶאֱכֹל כְּזֵית: **לְפִיכָךְ.** הוּאִיל וּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה רְאוּיִין הֵיוּ וְנִזְרַק הַדָּם עֲלֵיהֶם, אִם אֲרַע בָּהֶם פְּסוּל כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, פְּטוּרִים מִלַּעֲשׂוֹת פְּסַח שְׁנִי: **חוּץ מִן הַמִּפְקָח בַּגֵּל.** וְנִמְצָא מֵת תַּחְתָּיו, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת פְּסַח שְׁנִי, שֶׁהִיא טָמֵא מִתְחַלְתּוֹ קִדְּם שְׁחִיטָה, שֶׁהָרִי הָאֵהִיל עַל הַטְּמֵאָה מְשַׁעָה שֶׁהִתְחִיל לְפִקָּח. וְהוּא שֶׁהִיא הַגֵּל עֵגֶל, דְּוָדַאי הָאֵהִיל עָלָיו מִתְחַלָּה. אֲבָל אִם הִיא הַגֵּל אַרְזֵךְ **{יז}**,

שָׁמָא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה עֲדִין לֹא הָאָהִיל עַל הַטְּמָאָה, וּפְטוֹר מְלַעְשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} וְהִינוּ כָּל יוֹם הַמִּיתָה קֹדֶם קְבוּרָה וְלֵאחֶר קְבוּרָה, דְּאֵלוּ יוֹם קְבוּרָה שְׁאִינוּ יוֹם הַמִּיתָה אִינוּ אוֹנָן אֶלָּא מְדַבְּרִיהֶם. וּבְלִילָה שְׁלֵאֲחֶרֵי אֵין אֲנִינוּת כָּלֵל אֶפְלוּ מְדַבְּרִיהֶם : **{יד}** וְהַמְּפָקָה. עַתָּה לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים נִקְהַלְתָּ גַּם מְתַרְגְּמִינוּ עֲדוֹן בְּחִיר לְפָקָחָא דְגוֹר אֲבָנִין : **{טו}** וְקָשְׁיָא דְהַתִּינַח כָּל זְמַן שְׁלֵא נִקְבֵר, אֲבָל לֵאחֶר שְׁנִקְבֵר מְאִי אֵיכָא לְמִימֵר. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְהַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ דְּאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הָאוֹנָן לְכַתְּחֵלָה, שְׁמָא לֹא יֵאכֵל לְגַדְל אֲבִלוּתוֹ, וְיִוְתֵר הַבֶּשֶׂר וְיִשְׁרָף : **{טז}** שֶׁהוּא טְמֵא מִתְּחֵלָתוֹ. תִּימָה לְר"י, מְפָקָח הַגֵּל נִמְי נִימָא חֵי הָיָה כְּשֶׁהִתְחִיל לְפָקָח. וְיֵישׁ לּוֹמֵר דְּכִיּוֹן דְּמִצְאוּ מֵת אֵית לָן לְמִימֵר שְׁמֵתְחֵלְתוֹ הָיָה מֵת, שְׁכָל הַטְּמָאוֹת כְּשַׁעַת מְצִיאָתוֹ. תּוֹסְפוֹת. (הַגְּה"ה הַכְּפִירִים מִמְעוֹנְתָם נִתְּנוּ קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יָסַף, הַגְּאוֹן הַחֲכָם צָבִי סִימָן ג' וְהַנּוֹדַע בִּיהוּדָה בְּאֶבֶן הַעֲזָר סִימָן ל"א לְהַקְשׁוֹת דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת אֶהְדְּדִי. עַל פִּי שְׁהַעֲלוּ בְּרִישׁ נְדָה וּבְדָף ד' דְּחִזְקַת שַׁעַת מְצִיאָתוֹ לֹא דְאוֹרִיתָא הִיא רַק מְשׁוּם חֲמָרָא דְקִדְשִׁים, וְאִם כֵּן הִדְרָא קָשְׁיָת הַתּוֹסְפוֹת לְדוּכְתָהּ, דְּבַמְּפָקָח נִמְי גִּימָא דְחֵי הָיָה מִתְּחֵלָתוֹ. וְגַם לְמַעַלְה מְהִים נִשְׁאֵר רֵאשׁ רְבוּתֵינוּ הַטְּ"ו וְהַנְּקֻדוֹת הַכְּסוּף בְּיִוְרָה דְּעָה סִימָן שצ"ז. וּמְדַבְּרֵי כָּלֵם הוֹלְךְ וְסוֹעֵר סְתִימַת הַמְּשֻׁנָּה דְּאֵיךְ אֶפְשָׁר לְחַיֵּב אֶת הַמְּפָקָח בְּפֶסַח שְׁנִי, וְלֹא נְחוּשׁ לְחַלּוֹן בְּעִזְרָה. וּבַחֲבוּרֵי פִתְחֵי נְדָה (בְּפִתְחֵי לִי"ה לִי"ו) עֲמֻדָתֵי עַל רְגֵל אַחַת בְּעִזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁיֵהוּ כָּל דְּבָרֵי חֲכָמִים קְיָמִין. וְהַמְעַיֵן לְאַמְתָּה שֶׁל תּוֹרָה אֵל יִשְׁלִיךְ דְּבָרֵי אַחֲרֵי גוֹ): **{יז}** כְּלוּמַר אֵף עַל פִּי שְׁהוּא בְּעִגּוּל, כָּל שְׁהוּא אֲרֻךְ עַד שְׁאֶפְשָׁר שְׁלֵא הָאָהִיל עַל כָּל הַגֵּל מִפְּנֵי אֲרָכּוֹ, אֲרֻךְ קָרִי לִיה. וְזֶה שְׁפָתַב הַרְמַב"ם וְגַל עָגֵל הוּא שְׁיֵהִיָּה כְּמוֹ עִגּוּל הָעוֹמֵד : (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם האונן והמפקח את הגל וכן מי וכו': אונן אינו אוכל בקדשים שנאמר ולא אכלתי באוני ממנו והאדם שמת לו אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו יום המיתה נקרא אונן מדאורייתא וכל זמן שהמת על פני האדמה ר"ל שלא נקבר נקרא אונן וכמו כן יום הקבורה הוא אונן אבל מדרבנן ולא נחוש לאנינות דרבנן לענין פסח. וכן אמרו אין אנינות אלא יום המיתה בלבד וזה לענין אכילת פסח ומפקח בגל הוא החופר בגל ומחפש שם מת להוציאו אין שוחטין עליו לפי שאין אנו יודעים מה שיארע לו כי אפשר שימצא באותו הגל מת ויטמא ולא יהיה מותר לאכול הפסח ששחטו עליו בני חבורתו שיאכלנו ואולי שלא ימצא שם מת ויאכל ואמרו וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים בשני תנאין האחד שהיה בבית האסורים של עובדי כוכבים שהכתוב העיד עליהם אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר אבל אם היה בבית האסורים של ישראל אם הבטיחוהו ודאי יוציאוהו שארית ישראל לא יעשו עולה והשני שהיה בבית האסורים חוץ לחומה אבל אם הוא תוך ירושלים מוליכין את הפסח לבית האסורין ואוכלו לשם ודע כי האונן הותר לו לאכול פסחו לערב כמו שיתבאר לקמן. ומה שאמר אין שוחטין עליו לכתחלה נחוש שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו ואנחנו שחטנו עליו וחשבנו על אכילתו ויותר הבשר וישרף ולפיכך אמר ועל כולן אין שוחטין עליהם בפני עצמן ר"ל כי אנו לא נשחוט פסח לחבורה של אוננין או חולים או זקנים או מפקחין את הגל ואחר כך ביאר טעם זה ואומר אולי תחשוב כי זה הוא לפי שאינם ראויין לעשות פסח אינו כן כי ראויין הם אבל אסור זה כדי שלא יביאו את הפסח לידי פסול והם לא יאכלוהו ויבא לידי שריפה וכן המפקח בגל שמא ימצא מת אחר שחיתת

הפסח ויטמא וישרף. וכאשר הודיענו שהם ראויים אמר לפיכך אם אירע בהם פסול ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואע"פ שלכתחלה אין ראוי לשחוט עליהם ואחר כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה פטורין הן מלעשות פסח שני לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח אלא מפקח בגל בלבד לפי שכשנשחט עליו הפסח והוא ראוי כאשר זכרנו ואחר כך מצא המת באותו הגל צריך פסח שני לפי שהיה טמא בשעת שחיטה כשהיה מחפש בגל וזה בתנאי שיהיה הגל עגול כשנמצא מת תחתיו נדע ידיעה אמתית כי כל מה שהיה על גב אותו הגל טמא לפי שהוא היה על גבי המת אבל כשהיה המקום שהוא חופר מקום ארוך ומצא תחתיו מת הרי פטור מלעשות פסח שני שאנחנו נאמר טהור היה בשעת שחיטה ואפשר שלא היה על מקום המת בכוון וגל עגול הוא שיהיה כמו עגול העומד כזו הצורה: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ז

אין שוחטין את הפסח על היחיד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר **יט**. אפלו חבורה של מאה שאין יכולין לאכל כזית, אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים:

ר"ע מברטנורה אין שוחטין את הפסח ביחיד. דכתוב (דברים טז) לא תוכל לזבח את הפסח וכו', כלומר ביחיד **יח**: אפלו חבורה של מאה. רבי יוסי קאמר לה, כלומר לא תליא מלתא אלא באכילה. יחיד ויכול לאכל כזית, שוחטין עליו, מאה ואין כל אחד מהם יכולין לאכל כזית, אין שוחטין עליהם. והלכה כרבי יוסי: אין עושין חבורת נשים ועבדים. לשחט פסח, נשים ועבדים בחבורה אחת, משום הרגל עברה. ולא קטנים ועבדים בחבורה אחת **כ**, משום פריצותא דמשכב זכור. אבל נשים ועבדים כל חדא באנפי נפשה עושין **כא**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **יח** מבאחד שערף דריש ליה באחד ביחיד וכדלקמן: **יט** ורבי יוסי מתיר. דהא כתיב איש לפי אכלו. ובאחד דריש ליה לזובח את פסחו

בְּבִמַת יְחִיד, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלָּא בְּשַׁעַת אֲסוּר בְּמוֹת, דְּכַתִּיב בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ, בְּשַׁעַת שְׁכַל יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין בְּשַׁעַר אֶחָד. גְּמָרָא: {כ} הָכִי אֵיתָא בְּגִמְרָא. וּמִשְׁמַע וּדְאִי דְלַחֲבָרֵן נָשִׁים עִם אֲנָשִׁים שָׂרִי: {כא} אָבֵל חֲבוּרָה שְׁכַלָּה קִטְנִים אִין עוֹשִׂין, שְׂאִינֵן בְּנֵי דַעַת. הֶרְמֵב"ם. וְאַפְשָׁר דְּטַעֲמָא [מְשוּם דְּכְשָׂאִינוּ בּוּ דַעַת] דְּאִין הֶקְדָּשׁוֹן הֶקְדָּשׁ. כְּסָף מְשֻׁנָּה. וְעֵינֵן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי רבי יהודה כו': זה מבואר ורוצה באומרו נשים ועבדים משום תפלות וקטנים ועבדים משום פריצותא אבל כל מין ומין לעצמו הרי הוא מותר נשים לעצמן עבדים לעצמן. והלכה כר' יוסי: (רמב"ם)

פרק ח - משנה ח

אוֹיֵן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פְּסָחוֹ לְעָרֵב, אָבֵל לֹא בִקְדָשִׁים. הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ, וְהַמְּלַקֵּט לוֹ עֲצָמוֹת, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּקְדָשִׁים. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בְּעָרֵב פָּסַח, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, טוֹבֵל {כד} וְאוֹכֵל אֶת פְּסָחוֹ לְעָרֵב. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעֶרְלָה כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר:

ר"ע מברטנורה אוֹיֵן טוֹבֵל וְאוֹכֵל פְּסָחוֹ לְעָרֵב. דְּאִין אֲנִינּוֹת מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׁנֶאֱמַר (ויקרא י) וְאֶכְלְתִּי חֲטָאת הַיּוֹם, יוֹם אֲסוּר, לִילָה מִתֵּר. וְטְבִילָה בְּעֵי, מִתּוֹךְ שְׁנֶאֱסַר עַד עֲכָשְׁיוֹ בִּקְדָשִׁים {כב} אֲצָרְכוּהוּ רַבָּנָן טְבִילָה. אָבֵל לֹא אָכִיל אוֹיֵן בְּשַׁאֲרֵי קְדָשִׁים לְעָרֵב, דְּאֲנִינּוֹת לִילָה אֲסוּרָה מִדְּרַבָּנָן. וְלִגְבֵי פֶסַח לֹא הֶעֱמִידוּ דְבָרֵיהֶם בְּמִקּוּם כְּרַת. אָבֵל אֲכִילַת שְׂאֵר קְדָשִׁים עֲשָׂה בְּעֵלְמָא הוּא, וְאַכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם (שְׁמוֹת כט): הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ. יוֹם שְׁמוּעָה הוּא אוֹיֵן דְּרַבָּנָן. וְכֹן מִי שֶׁלְּקָטוּ לוֹ {כג} עֲצָמוֹת אָבִיו וְאָמוֹ אֲמָרִינֵן בְּמוֹעֵד קָטָן מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם וְלְעָרֵב אִין מִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם: טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּקְדָשִׁים לְעָרֵב. דְּאֶפְלוּ יוֹם גּוֹפִיָּה מִדְּרַבָּנָן הוּא: כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר. וְצָרִיךְ הַזָּאֵה שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. וְלֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הַלֵּל אֶלָּא בְּעֶרְל נִכְרִי שְׁמַל בַּיּוֹם אֲרַבְּעָה עָשָׂר, דְּבֵית הַלֵּל

סְבָרִי גִזְרָה שְׁמָא יִטְמָא לְשָׁנָה הַבְּאָה וַיֹּאמֶר אֲשַׁתְּקַד לֹא טְהַרְתִּי מִכָּל טְמֵאָה **[כה]** עַד יוֹם עָרֵב פֶּסַח שְׁטַבְלְתִּי וְאֶכְלְתִּי, הַשְּׁתָא נְמִי אֶטְבֵּל וְאֶכֶל, וְלֹא יָדַע דְּאֲשַׁתְּקַד נְכָרִי הוּא וְלֹא מְקַבֵּל טְמֵאָה, עֲכָשְׂיוּ יִשְׂרָאֵל הוּא וּמְקַבֵּל טְמֵאָה. וּבֵית שְׁמַאי סְבָרִי לֹא גִזְרִינָן. אֲבָל עַרְל יִשְׂרָאֵל **[כו]**, כְּגוֹן שְׁמֵתוֹ אֲחִיו מִחֲמַת מִילָה, דְּבָרֵי הַכֹּל טוֹבֵל וְאוֹכֵל פֶּסַח לְעָרֵב **[כז]**, וְלֹא גִזְרִינָן עַרְל יִשְׂרָאֵל אִטּוּ עַרְל נְכָרִי : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כב] וְהִסִּיחַ דְּעֵתוֹ, וְשְׁמָא נְטֵמָא וְהוּא לֹא יָדַע. הַרְמַב"ם **[כג]** בְּגִמְרָא, דְּאִי מְלַקֵּט עֲצָמוֹת הָא בְּעֵי הַזֵּי שְׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי : **[כד]** טוֹבֵל. [דְּכַל גַּר] צְרִיף טְבִילָה, כְּדֹא שְׁכַחַן בְּמֵתָן תּוֹרָה [שְׁמוֹת יט] וְקִדְשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וְכַבְּסוּ שְׁמֹלוֹתָם. וְעֵין בְּרִישׁ פֶּרֶק ב' דְּכַרְתוֹת : **[כה]** וְאִף עַל גַּב דְּמִשׁוּם זִיבָה בְּעֵי שְׁמֵנָה מִשׁוּם כְּפָרָה, כִּיּוֹן דְּאִי אֶפְשָׁר דְּלִיתִי כְּפָרָה, דְּהָא לֹא קִבֵּל טְמֵאָה קִדְּם שְׁנַתְגִּיר, אִי אֲמַרְתָּ נְגִזֵר לֹא מִיִּתִּי לְעוֹלָם פֶּסַח, וְכִלִּי הָאִי לֹא גִזְרוּ. רִש"י **[כו]** שְׁאִם יֵשׁ לוֹ עֲכָשְׂיוּ טְמֵאָה הוּא נְזָהָר בָּהּ, שְׁאִף בְּעַרְלָתוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם, לִיכָא לְמַגְזֵר בֵּיהּ מִשׁוּם שְׁנָה הַבְּאָה. רִש"י **[כז]** גְּמָרָא. וְתִימָה לְרִב"א, דְּלֹא מְצִינּוּ בְּשׁוּם מְקוֹם טְבִילָה בְּיִשְׂרָאֵל שְׁמַל אֶפְלוּ מְדַרְבְּנָן. וְלִי נִרְאָה לִישֵׁב לְשׁוֹן הַגְּמְרָא, דְּאִף עַל גַּב דְּלַעֲנָן מִילָה אִין צְרִיף טְבִילָה כָּלֵל, מִכָּל מְקוֹם לְטְהַרְתָּ הַרְגַל צְרִיף טְבִילָה, וְהוּא אֲמִינָא דְּזָה דְּמַל וְטַבֵּל לְגִזֵר אִטּוּ גַר דְּמַל נְמִי וְטַבֵּל. תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).**

רמב"ם אונן טובל ואוכל את פסחו לערב כו' : מה שחייב שנתיר לו אכילת הפסח לבדו ולא שאר קדשים לפי שאנינות לילה מדרבנן לשון התורה ביום המות בלבד הוא והוא מה שאמר אהרן ביום מות נדב ואביהוא ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ולפי שאכילת פסח בכרת התרנו אכילתו בעת אנינות דרבנן אבל אכילת קדשים שהיא מצות עשה בלבד לא התירוהו וחייבנו לאונן טבילה כדי שתראה הפשטות מאותה המחשבה והסרת אבילותו וזה הוא ראוי כשמת לו מת אחר חצות יום ארבעה עשר שהוא מחויב קרבן פסח ונתחייב בו קודם שיחול האנינות אבל אם מת לו מת קודם חצות שהוא אונן קודם שיחול שעת חיוב הקרבן ידחה לפסח שני ואין מקריבין עליו והוא אונן לפי שאינו ראוי מפני אנינותו. והמלקט עצמות ענינו כשמלקטין אותם לו אחרים לפי שהוא מין אנינות. ולא חלקו ב"ש וב"ה אלא בגר בלבד לפי שנאמר שמא לשנה הבאה יהיה טמא נפש ויאמר כמו שטהרתי בשנה שעברה ואכלתי פסח לערב כמו כן עכשיו אטבול ואוכל פסחי אבל ערל ישראל טובל ואוכל פסחו לערב : (רמב"ם)

פרק ט - משנה א

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. שגג או נאנס {א} ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חיבין בהכרת:

ר"ע מברטנורה מי שהיה טמא. שאלו פטורין מן הכרת. הטמא או שהיה בדרך רחוקה פטורן הכתוב מלעשות פסח ראשון, ועקר כרת בפסח ראשון הוא {ב}, לפיכך אם לא עשו פסח שני פטורים מן הכרת: ואלו חיבין בהכרת. השוגג או האנוס חיבין היו בפסח ראשון, אלא שהשגגה והאנוס עבבתו, וכשהזידו ולא עשו פסח שני חיבין בהכרת, כדכתיב (במדבר ט) והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה, משמע דעל כל שאר שגגות ואנוסין שארעו בראשון חוץ מטמא ודרך רחוקה, חיבין כרת אם לא עשו פסח שני: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} שגג כו'. טמא לנפש כו', אנוסים או שוגגין מנין, תלמוד לומר איש איש רבה כו'. ולרבי ישמעאל דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם, תני דבי רבי ישמעאל לא טמא לנפש פהרי דרך רחוקה ולא כו', הצד השונה שבהן שלא עשו את הראשון יעשו את השני, אף אני מרבה אנוסין ושוגגין שלא עשו כו' יעשו את השני: {ב} ומיהו בפסח שני נמי כתיב חטאו ישא לרבי דיליף ממגדף דכתיב גביה ונשא חטאו והוא בכרת כדתנן בריש כרתות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה כו'. כשהיה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת וכששגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא

היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת והוא אמרו ית' והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וגו' וזה ענין אמרם בכאן אלו פטורין מן הכרת ואלו חייבין : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ב

איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ, וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, מאסקפת העזרה ולחוץ. אומר רבי יוסי, לפיכך נקוד על ה', לומר, לא מפני שרחוקה ודאי, אלא מאסקפת העזרה ולחוץ:

ר"ע מברטנורה מן המודיעית. שם מקום רחוק מירושלים מהלך חמשה עשר מילין, והוא שעור מהלך אדם בינוני בימי ניסן וימי תשרי, שהימים והלילות שונים, מהנץ החמה עד בין הערבים, שהוא שעת הקרבת הקרבן **(ג)**: **חוץ לאסקפת העזרה.** אפלו היה קרוב לירושלים וחלה ונתעכב ולא הגיע לאסקפת העזרה עד סוף שעת הקרבת הקרבן, נדון בדיון דרך רחוקה **(ד)**. ורבי עקיבא סובר שאין לו אלא דין נאנס, אבל לא דין דרך רחוקה, הואיל והיה מן המודיעית ולפנים. והלכה כרבי עקיבא: **לפיכך נקוד על ה'.** של רחוקה. אני שמעתי לדרש, רחוק חמש אמות מאסקפת העזרה, שאפלו אינו רחוק אלא חמש אמות בלבד בסוף שעת [הקרבת] הקרבן, נדון בדיון דרך רחוקה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ג) דבין הערבים כתיב ביה כתיב. ותמיד אף על פי שנשחט מישש ומחצה, זמנו מן התורה מתחלת שבע ואילך, שמתחלת חמה להתעקם כלפי מערב, והכי אמרינן ביומא ריש פרק ג': **(ד)** ובירושלמי, ה"א שברחוקה נקוד, איש רחוק ואין דרך רחוקה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם איזו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ כו': מודיעים מקום בינו ובין ירושלים ט"ו מיל והוא מהלך שילך אדם הליכה בינונית ברגליו מעת הנץ החמה עד בין הערבים ואם היה יום ארבעה עשר חוץ למודיעים הוא בדרך רחוקה. ורבי אליעזר אומר אפילו היה תוך ירושלים וחלה או נשתבש

הלוכו ולא יכול להכנס בעזרה בשעת הקרבן אלא שהיה בסוף השעה כשהגיע לאסקופת העזרה דינו כדין מי שהיה בדרך רחוקה ורבי עקיבא אומר כי מאחר שהיה לפניו מן המודיעים ולא יכול להגיע שדינו כדין אנוס. והלכה כר"ע: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ג

מה בין **ה** פסח ראשון לשני, הראשון אסור
בבל יראה ובל ימצא, והשני, מצה וחמץ עמו
בבית. הראשון טעון הלל באכילתו, והשני
אינו טעון הלל באכילתו. זה וזה טעון הלל
בעשייתו, ונאכלין עלי על מצות ומרורים,
ודוחין **ז** את השבת **ח**:

ר"ע מברטנורה והשני חמץ ומצה עמו בבית. דכתביב (במדבר ט) ככל חקת
הפסח יעשו אתו, משמע מצוות שבגופו, כגון עלי ועל מצות ומרורים
יאכלהו **ו**, עושין אותו ככל חקת הפסח, אבל מצוות שעל גופו ממקום
אחר, כגון תשביתו שאר ולא תשחט על חמץ, אין עושין אותו ככל חקת
הפסח: הראשון טעון הלל באכילתו וכו'. דכתביב (ישעיה ט) השיר יהיה
לכם כליל התקדש חג, ליל המקדש לחג שהוא פסח ראשון טעון הלל,
ושאינו מקדש לחג אינו טעון הלל: זה וזה טעונים הלל בעשייתו. דלילה
מעט קרא משיר, יום לא מעט: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **ה** מה כו'. שיר דאין השני נשחט בשלש פתות כדאיתא
בתוספתא, ושיר נמי בקור ארבעה ימים דליתיה בשני כדאיתא בגמרא.
תוספות: **ו** אף על גב דעל מצות ומרורים מקרא מלא הוא בפסח שני, הכי
קאמר, דכללא דכל חקת וגוי מרבה עלי, דדומיא דפרטא דעל מצות
ומרורים כו': **ז** ודוחין. פרש רש"י דשני פתיב ביה במועדו. ולמאן דאמר
דהד במועדו אראשון קאי גליף מככל חקת הפסח. תוספות: **ח** השבת.
בגמרא, טמאה לא, מאי טמאה, מפני טמאה דחיתיו, יחזר ויעשה בטמאה:
(עיקר תוי"ט).

רמב"ם מה בין פסח ראשון לשני כו' : אמר השם בפסח שני ככל חקת הפסח יעשו אותו אילו לא היה מוסיף על זה הכתוב דבר היה אדם חייב בשני ככל מה שהוא חייב בראשון ולפי שאמר אח"כ בפסח שני על מצות ומרורים יאכלוהו מיעט השבתת שאור ובאמרו לא ישאירו ממנו עד בוקר מיעט לא יראה ולא ימצא ובאמרו ועצם לא תשברו בו מיעט לא תשחט על חמץ דם זבחי לפי שלא היה צריך לאלו הבאורים כולם כי אמרו ככל חקת הפסח יספיק לכל אלו ומה שהחזירם כולם אינו אלא השלמת ענין כאלו אמר חקת הפסח שנתחייבת בה אינו אלא זו בלבד על מצות ומרורים יאכלוהו ועל כיוצא בו אמרו אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ד

הפסח שבא בטמאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות. ואם אכלו, פטורים מכרת. רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש :

ר"ע מברטנורה לא יאכלו ממנו זבין. דגבי טמא לנפש כתיב איש, דדרשין מניה איש נדחה ואין צבור נדחין, (אבל גבי זיבה, אף צבור נדחין) **{ט}** : **ואם אכלו פטורים מכרת.** דאזכר קדשים בטמאת הגוף, דכתיב (ויקרא ז) כל טהור יאכל בשר, וסמיך ליה והנפש אשר תאכל בשר כו' וטמאתו עליו ונכרתה, בשר הנאכל לטהורים, טמאים חיבין עליו משום טמאה, ושאינו נאכל לטהורים, כגון פסח הבא בטמאה, אין טמאין חיבין עליו משום טמאה : **אף על ביאת מקדש.** פוטר הזבין והזבות, אם נכנסו למקדש פטורים כשהפסח נדחה מפני הטמאה, דכתיב (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, בזמן שטמאי מתים משתלחין, זבין ומצרעים משתלחין, אין טמאי מתים משתלחין, אין זבין ומצרעים משתלחין. ותנא קמא לא דריש לקרא להכי, דכלהו אצטריכו לחלקם ממחנותיהם. ואין הלכה כרבי אליעזר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ט} ואם תאמר לאשמעינן טמאי מגעי טמאות, והיה נראה לומר דמשום רבותא דאם אכלו פטורים מכרת נקטינהו להנך דטמאה יוצאה מגופו, ואפלו הכי פטורין, אלא שהרמב"ם כתב דטמאי מגע טמאות הרי אלו אוכלין : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין כו' : כבר ידעת כי כשהן רוב הקהל טמאים לנפש אדם בלבד לזה אנו אומרים שבא הפסח בטומאה שאין אוכלים אותו אלא טמא מת בלבד שהותרה להם טומאה כמו שבארנו אבל אם אכלו ממנו שאר הטמאים אינן חייבין כרת כי כן קבלנו נאכל לטהורים חייבין עליו משום טומאה שאין נאכל לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה ור"א אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש בזמן שטמא מת משתלח זבין ומצורעין משתלחין ולפיכך אם נכנסו זבין ומצורעין למקדש בפסח שבא בטומאה פטורין. ואין הלכה כר"א: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ה

מה בין פסח מצרים לפסח דורות, פסח מצרים מקחו מבעשור **י**, וטעון הזאה באגדת אזור על המשקוף ועל שתי מזוזות, ונאכל בחפזון בלילה אחד, ופסח דורות **יא** נוהג כל שבועה:

ר"ע מברטנורה לילה אחד, ופסח דורות נוהג כל שבועה. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, ונאכל בחפזון בלילה אחד, וחמוצו כל היום, ופסח דורות חמוצו נוהג כל שבועה. דבפסח מצרים כתיב (שמות יג) ולא יאכל חמץ היום אתם יצאים, קרי ביה ולא יאכל חמץ היום שאתם יוצאים בלבד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **י** מקחו מבעשור כו'. דכתיב בעשור לחדש הזה, זה מקחו מבעשור ואין פסח דורות מבעשור. מיהו לענין בקור ילפינן בגמרא מדכתיב ועבדת כו' בחדש הזה, שיהיו כל עבודות החדש זה כזה, דהינו שייבקר בעשור כמה טלאים ובערב פסח יקח איזה שירצה. ועין תוספות יום טוב: **יא** ופסח דורות כו'. ואם תאמר שלש פתות היאך אפה מוצא בשל מצרים. וראיתי בירושלמי נתן פח בקולו של משה והיה קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום והיה אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני פת אחת כו',

וְאֵל תִּתְּמָהּ, וּמָה אִם אָבֶק שְׂאִין דָּרְפוּ לְהִלָּךְ נֹאמֵר וְהָיָה לְאַבֶּק בְּכָל אֶרֶץ
מִצְרַיִם, קוֹל שֶׁדָּרְפוּ לְהִלָּךְ לֹא כָל שָׁפָן : (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם מה בין פסח מצרים לפסח דורות כו' : רוצה באמרו נוהג כל שבעה,
איסור אכילת החמץ, אבל פסח מצרים לא נאסר בו החמץ אלא יום אחד
בלבד, לאומרו : ולא יאכל חמץ היום אתה יוצאים, כאילו אמר : לא יאכל
חמץ אותו היום אתם יוצאים. ואמרו בכאן לילה אחת, ר"ל כי ליל אותו
יום גם כן היתה אסורה בחמץ : (רמב"ם)

פרק ט - משנה ו

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שָׁמַעְתִּי שֶׁתְּמוֹרַת הַפֶּסַח
קִרְבָּה, וְתְּמוֹרַת הַפֶּסַח אֵינָה קִרְבָּה, וְאִין לִי
לְפָרֵשׁ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אָנִי אֶפְרָשׁ. הַפֶּסַח
שֶׁנִּמְצָא קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, יִרְעָה עַד
שִׁסְתָּאב, וְיִמָּכֵר, וְיִקָּח בְּדָמָיו שְׁלָמִים, וְכֹן
תְּמוֹרָתוֹ. אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, קִרְבַּ שְׁלָמִים,
וְכֹן תְּמוֹרָתוֹ :

ר"ע מברטנורה שָׁמַעְתִּי. מְרֻבּוֹתֵי : שֶׁתְּמוֹרַת הַפֶּסַח קִרְבָּה. שְׁלָמִים אַחַר
הַפֶּסַח **[יב]** : וְתְּמוֹרַת הַפֶּסַח אֵינָה קִרְבָּה. וַיֵּשׁ תְּמוֹרַת פֶּסַח שְׁאֵינָה קִרְבָּה
הִיא עֲצָמָה שְׁלָמִים, אֶלְא תִרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ
שְׁלָמִים, דְּמוֹתֵר הַפֶּסַח קִרְבַּ שְׁלָמִים : וְאִין לִי לְפָרֵשׁ. שֶׁכַּחְתִּי עַל אִיזוֹ
שָׁמַעְתִּי תִקְרַב, וְעַל אִיזוֹ תִרְעָה עַד שֶׁתִּסְתָּאב : הַפֶּסַח. שֶׁאֲבַד וְהִפְרִישׁ
אַחַר תְּחַתִּיו וְנִמְצָא פֶסַח רֵאשׁוֹן קֹדֶם שְׁחִיטַת הַשְּׁנִי, שֶׁהָיָה עוֹמֵד לְפָנֵינוּ
בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, הָרִי קִבְעָתוֹ שְׁעַת שְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח, וְזֶה שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ
דָּחָהוּ בְּיָדִים **[יג]** וְלֹא יִקְרַב הוּא עֲצָמוֹ שְׁלָמִים : עַד שִׁסְתָּאב. שִׁיפֹל בּוֹ
מוֹם, שֶׁלֹּא יְהִיָּה רֵאשׁוֹן לְקִרְבָּן : וְכֹן תְּמוֹרָתוֹ. אִם הִמִּיר בּוֹ בְּהֵמַת חֲלִין
אַחֲרֵי כֵן : לְאַחַר הַפֶּסַח. כְּלוּמַר וְאִם לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשְּׁנִי נִמְצָא, הָרִי לֹא
קִבְעָתוֹ שְׁעַת שְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח, וְלֹא נִדְחָה בְּיָדִים, וְיִקְרַב הוּא עֲצָמוֹ

שְׁלָמִים: **וְכֹן תְּמוּרָתוֹ**. וְהוּא הַדִּין דְּמִצֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְמַתְּנֵי בַּפֶּסַח עֲצֻמוֹ
{יד}, יֵשׁ פֶּסַח קָרֵב וַיֵּשׁ פֶּסַח שְׂאִינוֹ קָרֵב: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} לֹא דוֹקָא, דְּהוּא הַדִּין בְּמוֹעֵד עֲצֻמוֹ, דְּהָא שְׁלָמִים קָרְבִּים
בְּמוֹעֵד וְאֶפְלוּ בַּחֲג עֲצֻמוֹ אִם הֵם שְׁלָמֵי חֲגִיגָה. וְאִין לְפָרֵשׁ שְׁרוּצָה לֹמַר
שְׁהַמִּיר אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, דְּלֹא הָוָה לִיָּה לְפָרֵשׁ כֹּן בְּדַרְבֵּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמִסְפָּק
הִיָּה: {יג} וְאֶפְלוּ לְמֵאן דְּאָמַר רִישׁ פְּרָק ו' דִּיּוֹמָא דְּאִין בְּעַלֵּי חַיִּים נְדָחִים,
הִיָּנוּ דוֹקָא כְּגוֹן דְּלֹא דְחִיָּה בְּיַדִּים, כְּגוֹן נְטֻמָּאוּ בְּעֵלִים אוּ שְׁמִשְׁכוּ יְדֵיהֶם.
תּוֹסַפּוֹת: {יד} וּבְגִמְרָא, הָא קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּאִיכָא תְּמוּרַת הַפֶּסַח דְּלֹא קָרְבָּה.
וּפְרִשׁ רִשׁׁי וְלֹא אֲמַרִּינְן מִתְחַלְתָּה שְׁלָמִים הִיא. וְאֶפְלוּ הַמִּיר קִדְּם שְׁחִיטָה
לֹא קִבְעַתָּה זְמַן הַשְׁחִיטָה בְּשֵׁם פֶּסַח, וְאִין בְּה דְחוּי, אֶלָּא אָף הִיא נְקִבְעַת
בַּפֶּסַח וְנִדְחִית: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שִׁמְעַתִּי שֶׁתְּמוּרַת הַפֶּסַח קָרִיבָה כּו': עַד שִׁיסְתַּאב
עֲנִינוּ עַד שִׁיפּוֹל בּוּ מוֹם שִׁיפּוֹסוֹל אוֹתוֹ וְלֹא יִהְיֶה רַאווִי לְקָרְבַּן וּדְבָרֵי רַבִּי
עֲקִיבָא אִמַּת אִין עֲלִיו חוֹלֵק: (רמב"ם)

פֶּרֶק ט - מִשְׁנֵה ז

הַמִּפְרִישׁ נְקִבָּה {טו} לְפִסְחוֹ אוּ זָכַר בֶּן שְׁתֵּי
שָׁנִים, יִרְעָה {טז} עַד שְׁיִסְתַּאב, וַיִּמְכֹּר, וַיִּפְּלוּ
דְּמֵיו לְנִדְבָה. הַמִּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וְמַת, לֹא יִבְיֹאֲנוּ
בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח, אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִים:

ר"ע מברטנורה וַיִּפְּלוּ דְמֵיו לְנִדְבָה. נוֹתְנִים אוֹתָן הַמַּעוֹת לְתַבָּה שְׁבַמְקָדֵשׁ
וּמְקָרִיבִין מִהֶן עוֹלוֹת נְדָבָה: **לֹא יִבְיֹאֲנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח**. דְּהָוָה לִיָּה
פֶּסַח שְׁמִתוֹ בְּעַלְיוֹ וְאִין כָּאן מְנוּיִין {יז}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} הַמִּפְרִישׁ כּו'. וְאִינֵם רַאווִיִּים לְפִסְחָא, דְּכַתִּיב [שְׁמוֹת יב] שָׁה
תְּמִים זָכַר בֶּן שְׁנָה: {טז} יִרְעָה כּו'. בְּמִשְׁנֵה ג' פְּרָק ג' דְּתְמוּרָה מְפָרֵשׁ הַר"ב
אֲמַאי לֹא תִמְכֹּר בְּלֹא מוֹם, דְּזָהוּ מוֹמוֹ הוּאִיל וְלֹא חֲזִיא לְמַלְתִּיָּה. וְהַתּוֹסַפּוֹת
כְּתִבוּ דְהִכָּא הוּאִיל וְהִיא רַאווִיָּה לְשְׁלָמִים וְהַפֶּסַח אַחַר פֶּסַח קָרֵב שְׁלָמִים
הַלְכָּד לֹא הָוִי מוֹם. עַד כָּאן. וְאֶפְלוּ הַכִּי אִינוּ קָרֵב שְׁלָמִים אֶלָּא יִרְעָה, כְּדִפְרִשׁ

רש"י דקבצתו ההפךשה והרי הוא כקבוע שנדחה, שאין הוא עצמו קרב אלא דמיו: [יז] עין במשנה יי ויי"א, והכא מיירי שלא נתמנה בנו עמו כדאיתא בגמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים כו': בכל מקום שאומר יפלו דמיו לנדבה רוצה בו עולות נדבה והוא שמטילין דמיו בתיבה שהיתה במקדש וב"ד היו מקריבין אותן הדמים עולות ומכלל הדברים שבאר מי שיביא עולתו נדבה או יטיל דמיה בתיבה כי אותה שהוטלו דמיה בתיבה נסכיה משל צבור ועולה שיביא נסכיה משלו ועוד יתבארו מיני ההפרש שיש ביניהם בפרק שלישי ממסכת תמורה: (רמב"ם)

פרק ט - משנה ח

הפסח שנתערב בזבחים, כָּלֵן יָרְעוּ עַד שִׁיסְתָּאבוּ, וְיִמְכְּרוּ, וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיָּפָה שְׂבֵהוּ מִמִּין זֶה, וּבְדָמֵי הַיָּפָה שְׂבֵהוּ מִמִּין זֶה, וְיִפְסִיד הַמוֹתֵר מִבֵּיתוֹ. נִתְעָרַב בְּבָכוֹרוֹת, רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר, אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים, יֹאכְלוּ:

ר"ע מברטנורה הפסח שנתערב. שלשה טלאים, אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה, שנתערבו. כָּלֵן יָרְעוּ עַד שִׁיסְתָּאבוּ: וְיָבִיא בְּדָמֵי הַיָּפָה שְׂבֵהוּ. עולה, דשמא היפה עולה היתה. ובדמי היפה שבהו אשם, דשמא היפה אשם היתה. ובדמי היפה שבהו פסח, אם קדם הפסח נסתאבו כָּלֵן, ואם לאחר הפסח נסתאבו יביאם לשלמים, דשמא היפה פסח היתה. ואותו מותר שצריך להוסיף על השני עד שיגיעו לדמי היפה, ויפסיד משלו. וכיצד עושה, אם היפה שבהו שוה סלע, מביא שלש סלעים מביתו, ונוטל הסלע האחת ואומר, כָּל מְקוּם שֶׁהִיא הָעוֹלָה הָרִי הִיא מְחַלֶּלֶת עַל סֵלַע זֶה, וְיָבִיא מִמֶּנָּה עוֹלָה. ונוטל הסלע השני ואומר, כָּל מְקוּם שֶׁהוּא אֲשֶׁם הָרִי הוּא מְחַלֶּל עַל סֵלַע זֶה, וְיָבִיא בּוֹ אֲשֶׁם. וכן לשלמים [יח]: נִתְעָרַב הַפֶּסַח בְּבָכוֹרוֹת. שמתן דָּמָם וְדָם הַפֶּסַח שוה [יט]: רַבִּי שְׂמַעוֹן אוֹמֵר אִם חֲבוּרַת כֹּהֲנִים יֹאכְלוּ. כָּלֵן בּוֹ בְּלִילָה,

שֶׁהַבְּכוֹר נֹאכֵל לַכֹּהֲנִים. וַיִּקְרַב פֶּסַח לְשֵׁם פֶּסַח בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וּבְכוֹרוֹת לְשֵׁם בְּכוֹרוֹת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא מִמַּעֲטִין בְּזֶמַן אֲכִילַת הַבְּכוֹר, שֶׁהַבְּכוֹר נֹאכֵל לְשְׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, וְעַכְשָׁיו אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ אֲלָא עַד חֲצוֹת כְּזֶמַן הַפֶּסַח, וְנִמְצְאוּ מְבִיאִין קִדְשִׁים לְבֵית הַפֶּסוּל, רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר שֶׁיִּכּוֹלִין לְהַבִּיא קִדְשִׁים לְבֵית הַפֶּסוּל. וְרַבֵּן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ וְאָמְרִי יִרְעוּ כֻּלָּן עַד שִׁסְתַּאבּוּ, וַיָּבִיא **[כ]** מַעוֹת בְּדַמֵּי הַיָּפֶה שֶׁבָּהוּ, כְּדָאֲמַרְן בְּפֶסַח שְׁנַתְעַרְב בְּזַבְחִים. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יח]** רש"י. וְיָהִיב טַעְמָא לְמַלְתִּיהּ, דְּאֵי לָאו הָכִי הָרִי הוּא מְחַלִּף, שֶׁמְבִיא שְׁלָמִים בְּדַמֵּי הָאֲשֵׁם אוֹ בְּדַמֵּי הָעוֹלָה, וְהָרִי קִדְשֵׁת הַבְּהֵמָה חֲלָתָה עַל מַעוֹת דְּמִיָּה, וְאֵין מְשַׁנִּין מִקִּדְשָׁה לְקִדְשָׁה: **[יט]** וְאֵין טַעוּנִין תְּנוּפֹת חִזָּה וְשׁוֹק, וְלֹא סְמִיכָה וְלֹא נִסְכִּים. רש"י: **[כ]** וְהַתְעַרְבֵת אוֹכֵל כָּלֶם בְּתוֹרַת בְּכוֹר בְּעַל מוֹם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח שנתערב בזבחים כולן ירעו עד כו'. המשל בזה כי אם נתערב פסח עם שתי עולות מניחין השלשה כבשים עד שיפסלו ומוכרם אחד אחד וידע איזה מהם דמיו יותר ונאמר על [*] דברים אלו צריכין ביאור כ"כ התוי"ט ע"ש: [דרך הדמיון שישוה האי דינר והשני דינר וחצי והשלישי שני דינרין נמצאו בידיו מן הג' כבשים ד' דינרין וחצי אז יתחייב להביא ג' בהמות ב' מהם בשנים שנים דינרין וא' **[**]** ואחד בדינר וחצי כצ"ל ומסולק מה שנתקשה התוי"ט בהבנת דברי רבינו והדין נותן שא"צ להביא העולה השניה רק בדינר וחצי דמאחר שהם שתי עולות א"כ ממ"נ עולה אחת לא היתה שוה כ"א דינר וחצי. מהרב המאור הגדול המפורסם מו"ה אשר הלוי: [בשנים דינרים וחצי וזהו אמרם ויפסיד המותר מביתו יקריב מהם שתיים לעולה ואחת שהיתה בשנים דינרים שלמים וממה שאתה צריך לדעת כי הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד והפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות וכשנאכל בכור בתורת פסח אנו מביאין אותו לעשותו נותר לפי שאינו נאכל אלא עד חצות והעיקר אצלנו אין מביאין קדשים לבית הפסול ור' שמעון אומר מביאין את הקדשים לבית הפסול. ואמר אם חבורת כהנים יאכלו ר"ל יאכלו הכל עד חצות כדין הפסח. וחכמים אומרים ירעו עד שיסתאבו ויביא בהמה בדמי היפה והשמנה שבהן ויאמר כל היכא דאיתא לפסח תחול קדושתו על זה ויקריב אותה הבהמה שלמים ויאכל אותה הבהמה כולה שנפל בה מום כאשר יאכל בכור בעל מום ואין הלכה כר"ש: (רמב"ם)

חֲבוּרָה שְׁאֵבֵד פְּסָחָהּ, וְאָמְרָה לְאַחַד, צֵא וּבְקֵשׁ וּשְׁחֹט עָלֵינוּ, וְהִלֵּךְ וּמָצָא וּשְׁחֹט, וְהֵם לְקָחוּ וּשְׁחֹטוּ, אִם שָׁלוּ נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, הוּא אוֹכֵל מִשָּׁלוּ, וְהֵם אוֹכְלִים עִמּוֹ מִשָּׁלוּ, וְאִם שָׁלְהוּ נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, הֵם אוֹכְלִין מִשָּׁלְהוּ, וְהוּא אוֹכֵל מִשָּׁלוּ. וְאִם אֵינוּ יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֵן נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, אוֹ שְׁשֹׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַד, הוּא אוֹכֵל מִשָּׁלוּ {כא}, וְהֵם אֵינָם אוֹכְלִים עִמּוֹ, וּשְׁלָהוּ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, וּפְטוּרִין מְלַעְשׂוֹת פְּסַח שְׁנֵי. אָמַר לָהֶן, אִם אַחֲרָתִי, צֵאוּ וּשְׁחֹטוּ עָלַי. הִלֵּךְ וּמָצָאוּ, וּשְׁחֹט, וְהֵן לְקָחוּ וּשְׁחֹטוּ, אִם שָׁלְהוּ נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, הֵן אוֹכְלִין מִשָּׁלְהוּ, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶן. וְאִם שָׁלוּ נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, הוּא אוֹכֵל מִשָּׁלוּ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשָּׁלְהוּ. וְאִם אֵינוּ יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֵם נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, אוֹ שְׁשֹׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד, הֵן אוֹכְלִין מִשָּׁלְהוּ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶן, וּשָׁלוּ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, וּפְטוּר מְלַעְשׂוֹת פְּסַח שְׁנֵי. אָמַר לָהֶן וְאָמְרוּ לוֹ, אוֹכְלִין כָּלֶם מִן הָרֵאשׁוֹן. וְאִם אֵין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֵן נִשְׁחֹט רֵאשׁוֹן, שְׁנֵיהֶם יוֹצְאִין לְבֵית הַשְּׂרָפָה. לֹא אָמַר לָהֶן וְלֹא אָמְרוּ לוֹ, אֵינֶן אַחֲרָאִין {כב} זֶה לָזֶה :

ר"ע מברטנורה צא ובקש את האבוד ושחט עלינו: אם שלו נשחט ראשון. הואיל והם אמרו לו שחט עלינו, על שלו הם נמנים ושלחם

יִשְׂרָאֵל, דְּפָסַח בְּלֹא בְעָלִים הוּא, וְאוֹכְלֵי כָל־מִשְׁלוֹ: וְאִם שָׁלַח נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן. הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, שֶׁהָרִי לֹא נִמְנָה עַל שְׁלָחַן. וְהוּן אוֹכְלֵי מִשְׁלָחַן, שֶׁהָרִי חֲזָרוּ בָּהֶן מִן הָאֲבוּד וּמִשְׁכּוֹ יְדִיחָן מִמֶּנּוּ: וְהוּן אֵינָן אוֹכְלֵי עִמּוֹ. שְׁמָא שָׁלַח נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן וּמִשְׁכּוֹ יְדִיחָן מִזֶּה: וְשָׁלַח יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. שְׁמָא שָׁלוֹ נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן, וְאֵין נִמְנֵין עַל הַשְּׂנִי: וּפְטוּרֵין מִפְּסַח שְׂנִי. דְּמַמָּה נִפְשָׁד בְּרֹאשׁוֹן נִמְנֵין, וְאִכְיָלָה לֹא מְעַקְבֵת: אָמַר לָהֶן. אוֹתוֹ הִיחִיד שֶׁהִלָּךְ לְבִקֵּשׁ אֶת הָאֲבוּד, אִם אַחֲרָתֵי תִמְנֹנֵי עִמְכֶם וְשִׁחְטוּ עָלַי. וְהִם לֹא אָמְרוּ לוֹ שִׁחַט עָלֵינוּ: הוּא אוֹכֵל עִמְהוֹן. וְשָׁלוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּינּוֹן שֶׁהִמְנוּהוּ עַל שְׁלָחַן הָרִי נִמְשָׁד מִן הָרֹאשׁוֹן וְחֲזָר בּוֹ מִשְׁלִיחוֹתוֹ: וְשָׁלוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. שְׁמָא שָׁלַח נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן וְנִמְשָׁד [מִשְׁלוֹ, שֶׁהָרִי] עֲשָׂאן שְׁלוּחֵין: וּפְטוּר מִפְּסַח שְׂנִי. דְּמַמָּה נִפְשָׁד בְּרֹאשׁוֹן נִמְנָה, וְאִכְיָלָה לֹא מְעַקְבֵת: אָמַר לָהֶן. שִׁחְטוּ עָלַי אִם אַחֲרָתֵי: וְאָמְרוּ לוֹ. בִּקֵּשׁ וְשִׁחַט עָלֵינוּ: יֵאָכְלוּ כָל־מִן הָרֹאשׁוֹן. דְּהוּא שְׁלוּחָם וְהִם שְׁלוּחָיו: וְאִם אֵין יְדוּעַ אֵיזָה רֹאשׁוֹן שְׂנִיָּהֶם יִשְׂרָפוּ. וּפְטוּרִים מִפְּסַח שְׂנִי: אֵינָן חִיבִין בְּאַחֲרֵיּוֹת זֶה לָזֶה. אֵין לָהֶם טַעְנָה זֶה עַל זֶה. אֵין חוֹשְׁשִׁין אֵיזָה רֹאשׁוֹן, אֶלָּא הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהוּן אוֹכְלֵי מִשְׁלָחַן: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [כא] הוא כו' והם אינם. אֶתְאֵן כְּרַבֵּי יוֹסִי בְּפֶרֶק ח' מִשְׁנָה ז' דְּסִבְרָא לִיה דְּשׁוּחְטֵין פְּסַח עַל הִיחִיד, וְהִלְכָה כְּמוֹתוֹ. וְאֵין נִמְי אֶפְלוֹ לְרַבֵּי יְהוּדָה, וּכְגוֹן שֶׁהִמְנָה עָלָיו אַחֲרִים: **[כב] אֵינָן אַחֲרָאֵין.** כְּתַב הַרְמְב"ם, אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה בְּלִבָּם שִׁישְׁחַט כָּל אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁהִיוּ שָׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שְׁאוּמְדִין הַדְּעַת בָּהֶן שְׁכָל אֶחָד שִׁימְצָא יִשְׁחַט עַל חֲבֵרוֹ. וְכַתֵּב הַפְּסָף מִשְׁנָה דְּמִיתוּרָא דְּמִתְנִיתִין לְמַד כּוֹן, דְּאִם לֹא כּוֹן מֵאֵי קֵא מִשְׁמַע לּוֹ, פְּשִׁיטָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא כו': כל זה מבואר אינו צריך פירוש. ואמרם לא אמר להם ולא אמרו לו רוצה בו שלא פירש דבר ולא הרשוהו בפירוש שישחוט בעבורם וגם הוא לא הרשה אותם בפירוש אע"פ שהיו שם מעשים ורמזים מורים על סמיכת קצתם אל קצתם: (רמב"ם)

פרק ט - משנה י

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ **[כג]** פְּסָחֵיהֶן, אֵלוֹ

מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד וְאֵלוּ מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד, אֶחָד
מֵאֵלוּ בָּא לוֹ אֶצֶל אֵלוּ, וְאֶחָד מֵאֵלוּ בָּא לוֹ אֶצֶל
אֵלוּ, וְכֵן הֵם אוֹמְרִים, אִם שְׁלָנוּ הוּא הַפֶּסַח
הַזֶּה, יָדִיד מְשׁוֹכוֹת מִשְׁלָךְ וְנִמְנִיתָ עַל שְׁלָנוּ,
וְאִם שְׁלָךְ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדִינוּ מְשׁוֹכוֹת
מִשְׁלָנוּ וְנִמְנִינוּ עַל שְׁלָךְ. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל
חֲמֵשׁ חֲמֵשׁה, וְשֶׁל עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה, מוֹשְׁכִין לָהֶן
אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה, וְכֵן הֵם אוֹמְרִים:

ר"ע מברטנורה אלו מושכין להם אחד. מן הפסחים. ואלו מושכין להם
אחד: אחד. מבני חבורה זו בא לו אצל בני חבורה זו, ואחד מזו בא לו
אצל זו: וכך הם אומרים. לאותו יחיד הבא אצלם: אם שלנו הוא. אותו
הפסח שמשכנו אלינו, יפה ברנו את שלנו, המשך ידך משלך והמנה
עמנו על שלנו: אם שלך הוא פסח זה. הרי אתה עליו, וידינו משוכות
משלנו ויהא לבני חבורה האחרת, ונמנינו על זה שלך. נמצא אם החליפו
הרי נמשכו כל החבורה משלהם ונמנו על אותו שבררו. וכך אומרים בני
חבורה השניה ליחיד הבא אצלם. ועל כרחם צריך אחד מאלו לבא אצל
אלו ולמנות עמהן, ולא אמרינו ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא
ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על אחד ואלו על אחד, משום דאמרינו
בברייתא בגמרא דאסור למשך כל בני החבורה מן הפסח ולהניחו בלא
בעלים **[כד]**, ושמה החליפו ורוצים למשך מפסחם ולמנות על אחר,
כשאמרו הרי ידינו משוכות משלנו הרי נותר פסח בלא בעלים מיד, וזה
אסור. ועכשיו כשאחד מחבורה זו בא אצל האחרת ממה נפשך אין כאן
פסח בלא בעלים, אם יפה בררו להם הרי כל בני חבורתו עליו חוץ מן
האחד שפרש מהן ומשך ידו, ואם החליפו הרי הלך אחד מהם עם פסחו,
וכשמשכו הנותרים ידיהם הימנו, נשאר הוא עליו: **וכן חמש חבורות
של חמשה חמשה**. בני אדם, שנתערבו פסחיהן. כל חבורה וחבורה
מושכין להם אחד מן הפסחים, וחמשה אנשים שבכל חבורה וחבורה
מתחלקין **[לחמשה]** פסחים, שאם החליפו לא יהא כאן פסח, שאין אחד
מבעליו הראשונים עליו **[כה]**: **וכך הם אומרים**. כשנעשו עתה החבורות
החדשים אומרים הארבעה לאחד, אם שלך הוא פסח זה הרי ידינו
ארבעתנו מסלקות מארבעה פסחינו בכל מקום שהם ונמנינו עמך, וכן
הוא ושלשה חוזרין ואמרין לשני, וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה.
וְכֵל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה כֵן: **(ר"ע מברטנורה)**.

עיקר תוי"ט **[כג]** שנתערבו. ברור הוא כי זה התערבות לא נפל אלא קדם
שישחט הפסח. הרמב"ם: **[כד]** ויליף מדכתוב **[שמות יב]** ואם ימעט הבית

מהיות משה, משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין, ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קים, דאם ימעט משמע שיש שיור: **כה** לאפוקי אם חבורה אחת שבהן של ארבעה, אפשר שיתחלף פסח שלהן לחבורה חדשה שנתחדשה מהארבעה שבאו מן הארבע חבורות של חמשה, ונמצא שאין עליו שום אחד מבגליו הראשונים, ועין לקמן: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שתי חבורות שנתערבו פסחיהן כו': ברור הוא כי זה תערובות לא נפל אלא קודם שישחט הפסח: (רמב"ם)

פרק ט - משנה יא

שנים שנתערבו פסחיהם, זה מושך לו אחד, וזה מושך לו אחד, זה ממנה עמו אחד מן השוק, וזה ממנה עמו אחד מן השוק, זה בא אצל זה, וזה בא אצל זה, וכך הם אומרים, אם שלי **כז** הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי. ואם שלך הוא פסח זה, ידי משוכות משלי ונמניתי על שלך:

ר"ע מברטנורה שנים שנתערבו פסחיהן. ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן, ראובן מושך לו אחד ושמעון מושך לו אחד. ראובן הולך וממנה עמו אחד מן השוק, ואומר כל מקום שהוא פסח שלי הרי אתה נמנה עליו, וראובן בא לו אצל פסח שמעון לו שמעון, ושמעון בא לו אצל פסח שמעון לו ראובן, וכך אומר לו ראובן ליהודה הנשאר על פסח שמעון, אם שלך הוא פסח זה, שיפה ברר לו שמעון תחלה, הרי ידי משוכות משלי והריני נמנה עמך על זה, ואם שלי הוא פסח זה, שלא כוננתי מתחלה לברר יפה ואין זה פסח שנמנית עליו עם שמעון, הרי ידיך מסלקות משלך, והמנה עמי על זה. ולכך הצריך כל אחד להמנות עמו אחד מן השוק, שאם באו להתנות כשהן יחידים ולומר אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך הרי יפה בררנו, ואם לאו הרי אני מושך

יְדֵי מִשְׁלֵי וְנִמְנָה עַל שְׁלֶדָּה. נִמְצָא כְּשֶׁהוּא מוֹשֵׁד מִשְׁלוֹ הָרִי הוּא מְנִיחַ אֶת פְּסָחוֹ בְּלֹא בְּעֵלִים {כו}, שְׂעֵדִין לֹא נִמְנָה עָלָיו אַחֵר, וְהָא לִיכָא לְמִימַר שְׂיִמְנָה כָּל אֶחָד עַל שֵׁל חֲבֵרוֹ קָדָם שְׂיִמְשֵׁד יָדוֹ מִשְׁלוֹ, דְּאִין נִמְנִין עַל שְׁנֵי פְּסָחִים כְּאַחַד, וְאִין זֶה מְנוּיָו : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} אָבֵל כְּשֶׁמְמַנָּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק קָדָם לְכֹן הָרִי יֵשׁ כְּאִין בְּעֵלִים, וְאִף עַל גַּב דְּלִיכָא אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנִים, וְלַעֲיֵל אֶמְרִינֵן דְּדוּקָא שֵׁל חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה אָבֵל שֵׁל חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעָה לֹא מְשׁוּם דְּאִין אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה כּוֹי, וְלֹא אֶמְרִינֵן שְׂיִמְנֵנוּ אֶחָד מִן הַשּׁוּק קָדָם שְׂיִתְנּוּ וְיִהְיוּ גַם כּוֹן שֵׁל חֲמִשָּׁה. מְפָרְשִׁינֵן בְּגִמְרָא דְּמִתְנִיתִין דְּלַעֲיֵל כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּסָבִירָא לִיהּ דְּבַעֲיָנֵן דְּוִקָא אֶחָד שֵׁל בְּנֵי חֲבוּרָה יִהְיֶה קָדָם עָלָיו כּוֹי, וְהָא דְּמַהְנִי הֲכָא מְשׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמִיָּה דְּסָבִירָא לִיהּ בְּפָרֶק ח' מִשְׁנָה ז' דְּאִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפְּסָח עַל הַיָּחִיד, הַלְּפָדָּה מַעֲקָרָא לְאַמְנוּיָי אַחֲרִים בְּהַדְּיָה קָאִי וְכֶאֱחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה דְּמִי. וְלְדִינָא הַלְּכָה כְּמִשְׁנֵיּוֹת אֱלוֹ, אִף דְּפִסְקִינֵן כְּרַבִּי יוֹסִי דְּלַעֲיֵל. וְעִין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: {כז} אִם שְׁלֵי. וְכִמּוֹ כֹּן יֹאמֵר הַשְּׁנֵי לְחֲבֵרוֹ. הַרְמַב"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם שנים שנתערבו פסחיהן זה מושך לו אחד כו': וכמו כן יאמר השני לחבירו והדבר כולו מבואר : (רמב"ם)

פרק י

פרק י - משנה א

עֲרַבֵי פְּסָחִים סָמוּדָּה לְמִנְחָה, לֹא יֵאכַל אָדָם עַד שֶׁתַּחֲשֵׁד {ב}. וְאַפְלוּ עָנִי {ג} שֶׁבִּישְׂרָאֵל לֹא יֵאכַל

עד שְׁיִסַּב. וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וְאֶפְלוּ מִן הַתְּמָחוּי {ד} :

ר"ע מברטנורה ערבי פסחים סמוך למנחה. קדם למנחה מעט כמו חצי שעה, בתחלת שעה עשירית {א}. דתמיד קרב בתשע ומחצה, והוא זמן המנחה, וקדם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם**. כדי שיאכל מצה לתאבון, משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא מצי אכיל, דחמץ אסור משש שעות ולמעלה. ומצה נמי הא אמרינן בירושלמי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו. ולא נצרכה אלא לשאר אכליו, שלא ימלא כרסו מהן: **עד שְׁיִסַּב**. במטה ועל השלחן, כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו**. גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפלו הוא מתפרנס מן התמחוי**. דהינו עני שבעניים, דתנו במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטל מן התמחוי: **מארבע כוסות**. כנגד ארבעה לשונות של גאלה שיש בפרשת וארא, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} מנחה קטנה היא, דלא כמשנה ב' דפרק קמא דשבת. דהכא טעמא משום הדור מצוה, וסגי בהכי: {ב} **עד שתחשך**. דאז זמן אכילת מצה כדתניא בתוספתא, הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך, וטעמא משום דכתיב [שמות יב] ואכלו את הבשר בלילה הזה, ואינך אתקשו לפסח. תוספות: {ג} **ואפלו עני**. דסלקא דעתך דהסבת עני לא חשיבא הסבה, דאין לו על מה להסב ואין זו דרך חרות. ויש מפרשים דאדלעיל קאי, עד שתחשך, ואפלו עני כוי פרוש שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך. תוספות: {ד} **מן התמחוי**. גמרא, פשיטא, לא נצרכא אלא אפלו לרבי עקיבא דאמר עשה שבתך חל ואל תצטרך לבריות, הכא משום פרסומי נסא מודה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם כוי: סמוך למנחה הוא שישאר מן היום יותר משתי שעות ומחצה זמניות לפי שהעת שיקרא מנחה הוא שישאר מן היום שתי שעות ומחצה ומפני זה חייבנו לזה החיוב לפי שאכילת מצה בלילה הראשון חובה וראוי להרעיב אדם עצמו כדי שיאכל המצה בתאבון וזה שמנענו אותו מן האכילה אינו אכילת לחם לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם באותה שעה ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים. וחייבנו לאכול בהסבה כדי שיאכל כדרך שהמלכים והגדולים אוכלים עד שיהיה דרך חרות. ותמחוי הוא כלי שמשמים בו התבשיל שמקבצים לצורך העניים מן הבתים ואסור לאכול אלא לאדם שהוא בתכלית העוני כמו שבארנו בסוף פאה: (רמב"ם)

פרק י - משנה ב

מְזָגוּ {ה} לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, מְבַרְךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֶּךָּ מְבַרְךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מְבַרְךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֶּךָּ מְבַרְךְ עַל הַיּוֹם:

ר"ע מברטנורה מְבַרְךְ עַל הַיּוֹם. בְּתַחֲלָה קִדְּוֵשׁ הַיּוֹם וְאַחַר כֶּךָּ בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן. שְׁתַּחֲלָה קִדְּשׁ הַיּוֹם וְאַחַר כֶּךָּ בָּא הַיַּיִן, וּכְשֶׁם שֶׁקֻּדְּם לְכַנְיָסָה כֶּךָּ קוֹדֵם לְבִרְכָּה: מְבַרְךְ עַל הַיַּיִן. תַּחֲלָה. וְהוּא הַדִּין לְמִקְדָּשׁ עַל הַפֶּת, שֶׁהַיַּיִן אוֹ הַפֶּת גּוֹרְמִים לְקִדְּוֵשׁ הַיּוֹם, שְׂאֵם אֵין לוֹ יַיִן אוֹ פֶּת לֹא יִקְדָּשׁ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} מְזָגוּ. וּשְׁתוּ בַּיַּיִן מְסַכְתֵּי [מְשַׁלֵּי ט] תַּרְגוּמוֹ וְאַשְׁתוּ בְּחִמְרָא דְמְזָגִית: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מְזָגוּ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן בְּשִׁיא מְבַרְךְ עַל הַיּוֹם כּוֹ': כִּבְר קִדְּם לְךָ בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת כִּי בִישׁ מְקַדְּמִין הַקִּידוּשׁ קוֹדֵם בְּרִכַּת הַיַּיִן וּבַה"א לַהֲפֹךְ: (רמב"ם)

פרק י - משנה ג

הִבִּיאוּ לְפָנָיו, מְטִבֵּל בְּחִזְרָת, עַד שְׂמַגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפֶּת. הִבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחִזְרָת וְחִלְסַת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין {ט}, אֶף עַל פִּי שְׂאִין חִלְסַת מִצָּוָה. רַבִּי אֶלְיעָזֵר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר,

מְצוּהַ {יא}. וּבַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוֹפּוֹ שֶׁל פָּסַח :

ר"ע מברטנורה הביאו לפניו. הירקות, כְּדֵי שְׂיִכִּיר תִּינוּק וַיִּשְׂאֵל, לְפִי שְׂאִין דָּרָךְ לְהֵבִיא יִרְקוֹת קֹדֶם סְעוּדָה : **מְטַבֵּל בַּחֲזָרָת.** לְאוֹ דוֹקָא חֲזָרָת, דְּטַבּוּל רֵאשׁוֹן זֶה הָיוּ בְּשֶׁאֵר יִרְקוֹת, אֶלָּא אִם אֵין לוֹ שְׂאֵר יִרְקוֹת מְטַבֵּל בַּחֲזָרָת בְּמִקּוֹם שְׂאֵר יִרְקוֹת. וְלִשׁוֹן מְטַבֵּל, אוֹכֵל. וּלְפִי שֶׁכָּל אֲכִילָתוֹ עַל יְדֵי טַבּוּל הִיתָה, קָרִי לְאֲכִילָה טַבּוּל. וּמִיָּהוּ טַבּוּל זֶה לֹא בַּחֲרֹסֶת הוּא, מִדְּקַתְנֵי לְקַמֵּן הִבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֲזָרָת וְחֲרֹסֶת, מִכֻּלֵּי דְעֵדִין לֹא הוּבְאוּ **{ו}** : **עַד שְׂמַגִּיעַ לְפָרֹר אֶת הַפֶּת.** לְאֲכִילַת מִצָּה. וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן שְׂאִין אֲכִילָה אַחֲרַת מִפְּסָקָת בֵּין אֲכִילַת יִרְקוֹת לְאֲכִילַת מִצָּה, דְּקֹדֶם שְׂמַגִּיעַ לְאוֹתוֹ חֲזָרָת שֶׁל מִצָּה שְׂמַבְרָךְ עָלָיו עַל אֲכִילַת מְרוֹר אוֹכֵל מִצָּה תַּחֲלָה, כְּדַכְתִּיב (בַּמִּדְבָּר ט) עַל מִצּוֹת וּמְרָרִים, מִצּוֹת בְּרִישָׁא וְהִדֵּר מְרוֹרִים : **וְחֲרֹסֶת.** שְׁעוֹשִׂים מִתְּאֲנִים וְלוֹזִיִּים וּבִטְנִים וּשְׂקֵדִים וְכַמָּה מֵיָּנִי פְרוֹת, וּמְשִׁימִין בֵּה תַפּוּחִים **{ז}**, וְדַכִּין הַכֹּל בַּמְדוּכָה, וּמַעְרְבִין בַּחֲמֵץ, וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ תְּבַלִּין קִנְיָה וְקִנְמוֹן כְּעֵין פְּתִילוֹת דְּקוֹת אֲרָכוֹת זָכַר לְקֶשֶׁת, וְצָרִיף שְׂתַהֲיָה עֲבָה זָכַר לְטִיט **{ח}** : **שְׂאִין חֲרֹסֶת מִצָּה.** אֶלָּא לְרַפּוּאָה, לְבַטֵּל שְׂרָף הַחֲזָרָת שְׂרַע וְקֶשֶׁה לְגוּף כְּאָרֶס : **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוּק אָמַר מִצָּה.** זָכַר לְתַפּוּחַ שֶׁהָיוּ יוֹלְדוֹת שָׁם בְּנִיָּהֶם בְּלֹא עֶצֶב **{י}**, וְזָכַר לְטִיט : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ו} אֲבָל חֲזָרָת שְׂנָאוֹ לְעִיל, דְּמִכֻּלֵּי דְתַנּוּ מְטַבֵּל בַּחֲזָרָת שְׂמַע מִנָּה שֶׁהִבִּיאוּ, וְאֵלוּ הִיתָה בְּכֻלָּל הַהִבָּאָה הַחֲרֹסֶת כְּמוֹ כֵּן הָיָה לִיָּה לְמִימַר מְטַבֵּל חֲזָרָת בַּחֲרֹסֶת, וְדַחֲזוּר וְתַנִּי חֲזָרָת דְּבְרִישָׁא לֹא פְּסִיקָא לִיָּה, דְּהָא עֲדִיף טְפִי בְּשֶׁאֵר יִרְקוֹת. וְעֵין תּוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב : **{ז}** מְשַׁמַּע דְּאָף לְתַנָּא קָמָא מְשִׁימִין בֵּה תַפּוּחִים עַל כָּל פְּנִים, מִדְּלֹא כְּלָלִינְהוּ בַּהֲדִי תְּאֲנִים וְלוֹזִיִּים וְכוּ'. וְעֵין תּוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב : **{ח}** וּלְכַךְ נִקְרָא חֲרֹסֶת, מְלִשׁוֹן חֲרֹס. בְּגִמְרָא דְּף קִט"ז : **{ט}** **וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין.** רַב יוֹסֵף אָמַר צָרִיף שְׁנֵי מֵיָּנִי בְּשֶׁר, אֶחָד זָכַר לְפָסַח וְאֶחָד זָכַר לְחֲגִיגָה : **{י}** שֶׁלֹּא יִפְּרוּ בְּהֵן מְצָרִים, דְּכַתִּיב [שִׁיר הַשִּׁירִים ח] תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרְרִתִּיךְ. רַש"י : **{יא}** **מִצָּה.** וְטַעַמָּא שְׂאִין מְבָרְכִין עָלָיו אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצָּה, לְפִי שֶׁהוּא טָפַל לְמְרוֹר. טוֹר : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הביאו לפניו ירקות מטבל בחזרת כו' : הסדר שהוא אומר לך הוא כן מביאין לפניו השולחן ומקדש כאשר זכר ואוכל איזה ירק שנזדמן לו אחר שיטבול אותו בחרוסת ויברך עליו בפה"א וזה שאמר מטבל בחזרת להודיעך כי בפה"א יברך אפי' על חזרת שהוא מן המרורים לפי שהוא אכלו במקום ירק בתחלה אבל כשאכל מצה(וחזרת) ואח"כ חזרת מברך על אכילת מרור אם לא אכל תחלה מרור ואם אין לו אלא מרור תחלה וסוף יברך עליו תחלה בפה"א ואח"כ על אכילת מרור ואוכלו בסוף בלא ברכה. ומה שסדרנו לאכול ירק עכ"פ ואח"כ מרור כדי שיהיה שינוי וישאל הבן ומטבל בכאן עניינו שמתעסק באכילת הירק. והחרוסת הוא תערובות שיש בו קהוי ודמות תבן וזה זכר לטיט ואנחנו עושין אותו כך שורין תאנים או תמרים

ומבשלין אותן ודכין אותן עד שירטבו ולשין הכל בחומץ ונותנין בו שבולת נרד או איזוב וכיוצא בו בלי שחוקים ור"א בן צדוק אומר חרוסת מצוה לדעתו שחייב אדם לברך אקב"ו על אכילת חרוסת ואינה הלכה : (רמב"ם)

פרק י - משנה ד

מְזוּגוּ לוֹ כּוֹס שְׁנַי, וְכָאן הֵבֵן שׁוֹאֵל אָבִיו, וְאִם
אֵין דַּעַת בְּבֶן, אָבִיו מְלַמְדוֹ, מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה
הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין
חֶמֶץ וּמֶצֶה, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מֶצֶה. שֶׁבְּכָל
הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה
מְרוֹר **{יג}**. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשֶׂר צְלִי,
שְׁלוֹק, וּמִבֶּשֶׂל, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ צְלִי **{יד}**. שֶׁבְּכָל
הַלֵּילוֹת אָנוּ מְטַבְּלִין **{טו}** פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה
הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים. וּלְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו
מְלַמְדוֹ. מִתְחִיל בְּגָנוֹת וּמְסִיִּם בְּשֵׁבַח, וְדוֹרֵשׁ
מֵאֲרָמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה
כֻּלָּה :

ר"ע מברטנורה וְכָאן הֵבֵן שׁוֹאֵל. בְּכָל הַסְפָּרִים אֵין פְּתוּב וְכָאן, אֶלָּא וְכוּן,
כְּמוֹ כֵּן בְּנוֹת צִלְפַּחַד דְּבָרַת (בְּמִדְבָּר כו). כְּלוּמַר וְדִין הוּא שֶׁבְּמִזְיַגַת כּוֹס שְׁנַי
יְהִיָּה הֵבֵן שׁוֹאֵל מֵה נִשְׁתַּנָּה **{יב}** : הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ צְלִי. בְּזִמְנֵן שְׁבִית
הַמְקַדָּשׁ קִיָּם הָיָה הֵבֵן שׁוֹאֵל כֶּד : מִתְחִיל בְּגָנוֹת. מִתְחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוּדָה
זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ וְעַבְדִּים הָיוּנוּ : וּמְסִיִּם בְּשֵׁבַח. שֶׁקָּרְבְּנוּ הַמְקוֹם
לְעֲבוּדָתוֹ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} עכשיו שמוזגין כוס שני קדם אכילה. רש"י: {יג} מרור. הא דלא אמר פלו מרור, משום דאכלינן שאר ירקי בטבול ראשון. תוספות: {יד} פלו צלי. מוקי לה בפרק אלו דברים פבן תימא דאמר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא צלי. תוספות: {טו} אנו מטבילין. מסיק בגמרא דהכי קתני, שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, דאטו כלי יומי לא סגי דלא מטבילא חדא זמנא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו כו' מתחיל גנות הוא שיספר איך היינו קודם אברהם אבינו כופרים ועובדי גלולים ומשתתפין השם ית' ואחר כך בחר בנו הש"י ואת כל התלאה אשר מצאתנו במצרים ואח"כ גאלנו הש"י ודרש אותה הפרשה ידוע ומפורסם: (רמב"ם)

פרק י - משנה ה

רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר {טז} שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא {יז} ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה, על שום שנגאלו {יח} אבותינו במצרים. מרור, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר (שמות יג), והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חיבין להודות {יט}, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה, ולקלס, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו,

הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדֹת לְחָרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה,
וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל,
וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאֲלָה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ:

ר"ע מברטנורה **כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱלוֹ. שֶׁלֹּא פָּרַשׁ טַעֲמָן שֶׁל**
שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הַלְלוּ: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{טז}** **כָּל שֶׁלֹּא אָמַר.** דְּכַתִּיב וְאִמַּרְתֶּם זִבַּח פֶּסַח הוּא, פְּרוֹשׁ
בְּאִמְרָה, שְׁצַרְיָד לומר פֶּסַח זֶה שְׁאֵנוּ אוֹכְלִים. וְאִינְדָּ אֶתְקַשׁוּ לְפֶסַח, וְצַרְיָד
לומר נְמִי מִצָּה זוֹ מְרוֹר זֶה: **{יז}** **לֹא יֵצֵא.** כְּלוֹמַר לֹא יֵצֵא יָדִי חוֹבְתוֹ כְּרֹאוֹי,
אֲבָל לֹא יֵצֵא כָּלֵל לֹא קָאָמַר. וְעֵינֵי תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{יח}** **עַל שׁוֹם שְׁנֵגָאָלוֹ.**
לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, עַל שׁוֹם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצַקִּים שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שְׁנֵגָלָה
עֲלֵיהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם, שְׁנֵגָאָמַר וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק. וְהַכִּי גָרַס
הָרִא"שׁ בְּמִשְׁנֵה כּוֹי. וְכַתֵּב הָר"ן וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה, שֶׁאֱלוֹ יָכְלוּ כּוֹי הָיוּ
מִחֲמִיצֵין אוֹתוֹ, דְּפֶסַח מְצַרִּים לֹא נִהְגָּ אֶלָּא לֵילָה וְיוֹם כּוֹי, הַחֲמִיצוֹ
עֲסוֹתֵיהֶם לְצַרְדָּ מָחָר, שֶׁלֹּא הִזְהָרוּ בְּבֵל יִרְאָה, אֶלָּא מִתּוֹדָ שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם
פְּנָאִי אֶפְאוּהוּ מִצָּה, וְזָכַר לְאוֹתָהּ הַגְּאֲלָה נְצֻטוּוּ בְּאֲכִילַת מִצָּה. וְעֵינֵי תוֹסְפוֹת
יוֹם טוֹב: **{יט}** **לְהוֹדוֹת כּוֹי.** כְּתִיבוּ הַתּוֹסְפוֹת, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁבַע הוֹדָאוֹת וְלֹא
יֹתֵר, כְּנֻגַד שְׁבַע רְקִיעִים. וַיֵּשׁ לִי לְקִיָּם גְּרִסַת הַסֶּפֶר דְּתִשְׁעָה הוּו, דְּשְׁבַעָה
רְקִיעִים לְשְׁבַעָה כּוֹכְבֵי לְכַת, וְשְׁמִינֵי לְמַזְלוֹת וְתִשְׁעֵי הַמְּקִיף וּמִסְבָּב בְּכַח
בוֹרְאוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם מִמְזָרַח לְמַעְרָב הַפֶּדָּ תְנוּעָתָם שְׁמִמְעָרָב לְמִזְרָח, וְהוּא
הַנְּקָרָא רְקִיעַ הַיּוֹמִי כּוֹי, וְנִקְרָא עֲרֵבוֹת, וּבְעֵשִׂירֵי הוּא אוֹמַר לְמִי שֶׁעָשָׂה כּוֹי
שֶׁהוּא רוֹכֵב עֲרֵבוֹת יִתְבָּרַךְ זָכְרוּ לְנִצְחָ נְצַחִים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ר"ג הִיָּה אוֹמַר כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֱלוֹ וְכוּ': וְהִלְכָה כְּרַבֵּן
גְּמִלְיָאֵל: (רמב"ם)

פֶּרֶק י - מִשְׁנֵה ו

עַד הֵיכָן הוּא אוֹמַר, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים **{כ}**,
עַד אִם הַבְּנִים שְׂמִחָה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, עַד
חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מֵיָם. וְחוֹתֵם בְּגֵאֲלָה. רַבִּי

טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אַבוֹתֵינוּ
מִמִּצְרַיִם, וְלֹא הָיָה חוֹתֵם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,
כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אַבוֹתֵינוּ יִגְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים
וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאתָנוּ לְשָׁלוֹם,
שְׂמֵחִים בְּבִנְיָן עֵירָד וְשֹׁשִׁים בְּעִבוּדְתָדָּ, וְנֹאכֵל
שָׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים כּוּי, עַד בְּרוּדָּ
אֶתָּה ה' גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

ר"ע מברטנורה וחותם בגאולה. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה. ולא פרש תנא קמא למלתיה היאך מברכין אותה, ואתו רבי טרפון ורבי עקיבא לפרושי למלתיה. רבי טרפון אומר פותח בה בברוד ואינו חותם בברוד, מידי דהוה אברכת הפרות וברכות המצות, דכלה חדא הודאָה היא. ולרבי עקיבא חותמין בה בברוד, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה, כן יגיענו וכו'. והלכה כרבי עקיבא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [כ] **בית שמאי אומרים כו'.** נראה לי דכלי עלמא סברי רב הלל אחר מזונו וכדתנא כו', וקסברי בית שמאי דיש למהר ולא לומר קדם המזון רק מזמור אחד, ובית הלל סברי כיון דבמזמור הראשון לא נזכר קריעת ים סוף צריך שיאמר גם השני שיש בו הזכרת קריעת ים סוף, כיון שאומר אחר כך ברכת הגאולה, כי לא נושעו ישראל מיד מצרים עד שנקרע הים ונטבעו המצרים, ושם נאמר וישע וגו': (עיקר תוי"ט).

רמב"ם עד היכן הוא אומר בש"א עד אם הבנים שמחה כו': והלכה כר' עקיבא: (רמב"ם)

פרק י - משנה ז

מְזוּגוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישִׁי, מְבָרַד עַל מְזוּנוֹ. רַבִּיעִי,
גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֵלֶל, וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרַכַּת הַשִּׁיר.

בֵּין הַכּוֹסוֹת **[כג]** הֶלְלוּ, אִם רוּצָה לְשִׁתּוֹת,
יִשְׁתֶּה. בֵּין שְׁלִישֵׁי לְרְבִיעֵי, לֹא יִשְׁתֶּה:

ר"ע מברטנורה **ברכת השיר**. אֵיךְ דְּאָמְרֵי נִשְׁמַת כָּל חַי **[כא]**, וְאֵיךְ דְּאָמְרֵי
יְהַלְלוּדָּהּ ה' כָּל מַעֲשֵׂיָהּ **[כב]**. וְנִהְיֶה לְמִימְרֵינָהּ לְתַרְוִיחָהּ: **בֵּין שְׁלִישֵׁי**
לְרְבִיעֵי לֹא יִשְׁתֶּה. שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר וְשׁוּב לֹא יִוָּכַל לְגַמֵּר אֶת הַהֶלֶל. וְאִם
תֵּאמַר כְּבָר מְשַׁכֵּר הוּא, שֶׁהָרִי שְׁתֶּה כָּל רְצוֹנוֹ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה. יֵין שְׁבִתוֹדָה
הַמְּזוּן אֵינוֹ מְשַׁכֵּר **[כד]**, וְשֶׁלְאַחַר הַמְּזוּן מְשַׁכֵּר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כא]** וְקִרְאוּ בְּרַכַּת הַשִּׁיר, לְפִי שֶׁבְּשִׁבְתוֹת אוֹמֵר אוֹתוֹ אַחַר
פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. תּוֹסֵפוֹת: **[כב]** כְּלוֹמַר בְּרַכַּת הַשִּׁבְחָה, דְּגוֹמְרִין בּוֹ בְּרוּךְ אַתָּה
ה' מֶלֶךְ מְהֻלָּל בְּתַשְׁבְּחוֹת. רְשָׁב"ם: **[כג]** **בֵּין הַכּוֹסוֹת**. בֵּין שְׁנַיִם רֵאשׁוֹנִים
לְשְׁנַיִם אַחֲרוֹנִים. רְשָׁב"ם: **[כד]** וְכֵתֵב בֵּית יוֹסֵף דְּאֶפְסָר לֹמַר דָּאָף בֵּין
הָרֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי לֹא יִשְׁתֶּה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר וְיִמְנַע מַעֲשׂוֹת הַסְּדֵר וְיִקְרִיאַת
הַהַגָּדָה. וְהָא דְנִקְט בֵּין שְׁלִישֵׁי לְרְבִיעֵי וְלֹא בֵּין רֵאשׁוֹן לְשֵׁנִי, מִשּׁוּם
דְּמִלְתָּא דְלֹא שְׁכִיחָא הִיא לְהִיּוֹת אָדָם שׁוֹתֶה כָּל כֶּךָ קָדָם אֲכִילָהּ. וְהָרִי"פ
כְּתֵב דֵּיין שְׁלַפְנֵי הַמְּזוּן אֵינוֹ מְשַׁכֵּר. וְכֵן כְּתֵב רְשָׁב"ם: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִזְגוּ לוֹ כּוֹס שְׁלִישֵׁי מִבְּרַךְ עַל מְזוּנוֹ כּו': מֵה שְׁחִיבֵיב שֶׁלֹּא נִתִּיר לוֹ
לְשִׁתּוֹת בֵּין שְׁלִישֵׁי לְרְבִיעֵי הוּא כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר כִּי הֵיין בְּתוֹךְ הַמֵּאכֵל לֹא
יִשְׁכַּר כְּמוֹ שִׁישְׁכַּר בְּלִי מֵאֵכֵל. וּבְרַכַּת הַשִּׁיר הוּא נִשְׁמַת כָּל חַי עַד סוּפָה וְכְמוֹ
כֵן יִהְלֹךְ עַד הַסּוּף יִקְרָא בְּרַכַּת הַשִּׁיר וְאִם אָמַר שְׁתִּיחָם ה"ז מִשׁוּבָח:
(רמב"ם)

פֶּרֶק י - מִשְׁנֵה ח

וְאֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפִּיקוֹמָן. יִשְׁנוּ
מִקְצָתוֹ, יֹאכְלוּ **[כו]**. כֵּלֵן, לֹא יֹאכְלוּ. רַבִּי יוֹסֵי
אוֹמֵר, נִתְנַמְנְמוּ, יֹאכְלוּ. נִרְדְּמוּ, לֹא יֹאכְלוּ:

ר"ע מברטנורה **מפטירין**. אֲנִי שְׁמַעְתִּי לְשׁוֹן יִפְטִירוּ בְּשִׁפְחָה (תְּהִלִּים כב),
כְּלוֹמַר פּוֹתְחִין וְאוֹמְרִים. וְרַבּוֹתֵי פְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן הַנֶּפֶט מִחֲבֵרוֹ, כְּשֶׁנִּפְטִירוּ

מן הסעודה אין מסימין אותה באפיקומן, באפיקו מניכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלד ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזרה דלמא אתי למיכל מן הפסח בשני מקומות. אבל לאכל דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ואית בגמרא מאן דפרש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה. דלאחר שאכלו את הפסח אין נפטירין מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופרות שרגילין לאכל לקנות סעודה, ואפלו במקומן, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח (כה), ואחר אותה מצה אין נפטירין ממנה באכילת דבר אחר: ישנו כלם לא יאכלו. אם התחילו לאכל פסחיהן וישנו כלן, שוב לא יאכלו, דנראה כאוכל בשני מקומות, דמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכל עוד, וחשיב ליה באכילת שני מקומות. וחמרא בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה: רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. ארישא קאי, דאמר תנא קמא ישנו מקצתן יאכלו, ואתא רבי יוסי למימר הני מלי אם נתנמנמו, שלא נשקעו בשנה (כו), אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כרבי יוסי: (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (כה) משום דעבידי זכר לפסח בזמן שבית המקדש קיים. רשב"ם. ולא מפעי לתנא דמתניתין לאשמעין כו' כיון דלא נפיש טעמה בקל יכול עבוריה טעם מצה, אבל פסח דנפיש טעמיה ולא מצי עבוריה הוה אמינא לית לן בה, קא משמע לן. גמרא: (כו) יאכלו. פרוש אותן שישנו יאכלו לכשיקיצו. הר"ן: (כז) כגון דקרי ליה ועני, ולא ידע לאהדורי סברא, וכי מדכרי ליה מדכר. גמרא. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כו': ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו כו': נתנמנמו הוא שיתחלו לישן ולא ישתקעו בשינה אבל שומעין כשידברו להם ואם קראם אדם עונין מיד ונרדמו הוא שישתקעו בשינה. ואפיקומן הוא אכילת הפרפראות שאדם אוכל אחר סעודתו כגון מיני קטניות והזרעים הקלויים והגרוגרות והצמוקים והשקדים וכיוצא בהן והלכה כרבי יוסי: (רמב"ם)

פרק י - משנה ט

הפסח אחר חצות, מטמא את הידים. הפגול **{כט}** והנותר, מטמאין את הידים. בירך ברכת הפסח **{ל}** פטר את של זבח. בירך את של זבח, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו:

ר"ע מברטנורה הפסח אחר חצות מטמא את הידים. דהא נותר הוא מחצות ואילך **{כח}**, ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידים, כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומנלן דפסח לאחר חצות הוי נותר, דכתוב בפסח (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתוב התם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות: **ברכת הפסח**. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכל הפסח. ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכל הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כרבי עקיבא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כח}** ובגמרא, דמתניתין רבי אלעזר בן עזריה היא דסבירא ליה דמן התורה אינו נאכל אלא עד חצות, כדי ליתן להו מקראי, דאי לאו הכי אלא מגזרת חכמים כו' לא הוי נותר. ועין תוספות יום טוב: **{כט}** הפגול. משום חשדי כהנה, שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים, גזרו עליו טמאה. גמרא: **{ל}** **ברכת הפסח**. כלי עלמא סבירא להו דמתנה אחת דפסח בשפיקה הוא, שעומד על היסוד או בקרוב ושוף בנחת כו', ומתנות דשאר קרבנות בזריקה מרחוק כו'. ובהא פליגי, דרבי ישמעאל סבר זריקה בכלל שפיקה, ואם נתן הנזרקים בשפיקה יצא, ואין שפיקה בכלל זריקה, ואם נתן הפסח בזריקה לא יצא. ולפיכך ברכת הפסח פוטרת ושל זבח אינה פוטרת. ורבי עקיבא דנזרקים בשפיקה גם כן לא יצא, ולפיכך לא זו פוטרת כו'. גמרא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הפסח אחר חצות מטמא את הידים כו': בירך ברכת הפסח פטר את של זבח כו': טומאת ידים עוד יתבארו משפטיהם במקומות רבים ממסכת טהרות והזבח הנזכר בכאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר שקדם זכרו בפרק הששי ולשון התוספתא איזה היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח ועל הזבח ברוך אקב"ו לאכול הזבח. והלכה כרבי עקיבא:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת פסחים (רמב"ם)

